

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно.
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняків Ч. 1

Чекове conto: 151.092

З М І С Т:

Новий львівський єпископ-помічник	370—371
о Др. Г. Костельник: На закінчення	372—377
— У відгомін церкві	378—385
— Замітки до рецензії	386—392
о. Х.: Відкриття Гр.-кат. Богосл. Академії	392—393
о. Др. Л. В.: Десятьліття Інституту св. Йосафата	394—296
о. Петро Дзедзик: Стигматизація Тереси з Коннерсрайт	396—298
Некрольги	398—399
— До відома отців перемиської єпархії	400
— Нові книжки	—401
— Всячина	401—408
— Проповіди	129—144

Вже вийшов з друку

С Л У Ж Е Б Н И К

видання Ставропигійського Інституту

з аprobanteю Його Ексцеленції Митрополита Кир Андрея
з дня 22. мая 1927 ч: 3035.К зіставлений окремою Ко-
мисією по грецьким і найдавнішим словянським кни-
гам під редакцією оо. дрів Діонісія Дорожинського
і Спиридїона Кархута.

Ціна оправленого примірника 12 дол. амер.

Стоматолог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля перенісся до Львова
де урядует на вул. **Сикстуській 35**

Телефон 79-72.

Прецизійна дентистична техніка. Порцелянові
корони. Апарат Рентгена.

ПЕРЕПЛЕТНЯ

Павла Бабяка

У ЛЬВОВІ, вул. БЛЯХАРСЬКА 12

приймає всякі церковні роботи, як Євангелія, Служеб-
ники старі книги, накладі, брошуровання, канцелярій-
ні книги, які входять в круг переплетничої штуки і т.п.
по найприступнійших цінах.

РОБОТИ ВИКОНУЄ СОЛІДНО й СКОРО

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Корняктів Ч. 1

Чековеkonto: 151.092

Преосвящ. **Др. Іван Бучко**, львівський суфраган, висвячений на єпископа в Римі 20. X. 1929.

НОВИЙ ЛЬВІВСЬКИЙ ЕПІСКОП-ПОМІЧНИК о. Др. І. БУЧКО

По смерті бл. п. еп. Йосифа Боцяна († 21. XI. 1926) духовенство львівської архієпархії внесло просьбу до Апост. Престола, щоби зволив призначити на львів. еп. помічника о. Климентія, ігумена студитського монастиря в Уневі, брата митрополита Андрея. Підписів під проською було майже стільки, скільки священників в нашій архієпархії. Сю просьбу завезли до нунція в Варшаві о. Др. І. Бучко й о. Др. В. Лаба. Тепер уже можна винести на світло долю сеї просьби. Нунцій (властиво тоді вже пронунцій), кард. Лаврі, радив, щоби сеї просьби не висилати до Ап. Престола, подаючи як рацію, що годі стісняти Апост. Престол одним кандидатом та що суфрагана повинен просити той, хто його потребує, а не духовенство. Зате обіцяв, що поінформує Апост. Престол, що така просьба до нього надійшла.

Хоч наш комітет ще раз просив (уже зі Львова письмом), щоби нунцій ту просьбу відослав до Риму, то нунцій мабуть так з нею зробив, як радив комітетови. І так уже при сьому першому старанню показалося, що кандидат, за яким просило ціле духовенство, ледви чи вдержиться.

Власне о. Др. І. Бучко був той, котрий найбільше докладав дальших старань, щоби о. ігум. Климентій став львівським суфраганом.

А майже по трьох роках вийшло так, що Ап. Престол саме о. Др. І. Бучка назначив на те визначне місце. Номінат студіював теологію в Римі, і — як такий — мав там багато знайомих між впливовими особами, котрі цінили його й любили, та кандидували його на єпископа й проти його волі. По зреченню Преосвященого Никити, єпископа канадійських гр. кат. Українців, Ап. Престол іменував на його місце о. Др. Бучка і то так, що він про се нічого й не знав. Приїхавши до Риму в осени м. р., довідався про те, й ледви випросив, щоб його звільнено від тієї номінації.

І знов Ап. Престол — несповна по році — іменував його єпископом (в липні с. р.) — на місце львівського суфрагана. І знов Номінат випрошувався (післав до Ап. Престола відповідну просьбу), одначе тепер без успіху. Ап. Престол не узгляднув його представлення,^{*)} і так справа дійшла до свого кінця.

^{*)} Коли та телеграма з Риму прийшла, в Номіната були о. Др. М. Горникевич з Відня, о. Др. В. Лаба і о. Костельник. Номінат посумнів, на питання товаришів: „що в тел.“ відповів: „неприємні річі“, і не хотів „признатися“. Одначе десь по годині таки мусів признатися, бо гості не давали йому спокою. А коли річ виявилася, приятелі підбадьорювали його: що ціле духовенство так радісно прийме його номінацію, як і вони самі.

Певно, що духовенство — зі спеціальних причин — радо бачило би о. ігум. Климентія на місці львівського суфрагана. Одначе, коли се не могло здійснитись, ми певні, що воно вдячне Ап. Престолови й за сю номінацію, і з радістю прийме о. Др. Бучка за помічника свого Архипастиря.

Номінат, людина загально люблена тими, що його знають. Відзначається саме тими вальорами, котрі для єпископа потрібні: заснованням і веденням свого інституту дав доказ, що „добре управляє своїм домом“, добрий господар, гостинний, доброго серця, охочий допомогти кожному, щирий син українського народу.

„Нива“ має спеціальні зобов'язання для Нього, бо Він був в останніх літах її цензором і оборонцем.

Номінат родився 1. X. 1891. р. в Германові, повіт Львів, як син тамошнього дяка, що й досі там живе. Гімназію скінчив у Львові, був відзначаючий фізйольог. Теольогію скінчив у Римі, де й докторизувався. На єрея висвятив його в Римі 21. II. 1915 болгарський єпископ Младенов. Вернувши до Львова, спершу був сотрудником у св. Юра й конципієнтом консисторської канцелярії. Потім був префектом дух. семинарії через три і пів року. В 1919 р. підчас польсько-української війни став організувати малу семинарію (в давній „Дяківській бурсі“ при вул. П. Скарги у Львові), зачинаючи з 7 хлопцями. Нині сей його інститут має вже своє імя, звичайно називають його „бурса о. Бучка“, а виховується в ньому около 90 учеників.

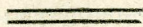
В 1923 р. Номінат був секретарем Апост. візитатора Дженокія. Від 1920 р. викладав фундаментальну теольогію на нашім Богосл. Виділі. Два рази організував паломництво до Риму, за що був відзначений хрестом заслуги і золотою медалею. Від кількох літ є радником митроп. консисторії і просинодальним екзамінатором. В неділю 29. IX. відбулась його інсталяція на архидіякона Митроп. Капітули, а як єпископ-помічник має стати генеральним вікарієм. Єписк. свячення прийме в Римі, куди поїхав 9. X., де буде присутний на конференції всіх наших єпископів, яка відбудеться в днях 21—26 X.

Ювілят відомий як щирий почитатель митрополита Андрея, отже його номінацію слід уважати за скріплення становища митрополита.

Новому Владиці, що вийшов зпоміж нас, бажаємо з щирого серця Божої помочі й благословення, витаючи Його нашим традиційним:

Многая літа!

Редакція

На закінчення

З усіх редакторів нашої священичої „Ниви“ я був найдовше, бо майже через 10 років, і в найтяжших часах. Нові державно-політичні обставини, цілібатська реформа, унія нового типу за сокальським „кордоном“, придумана польськими чинниками, агітація протестантських сект, розв'язання священичого Т-ва св. Ап. Павла, частинна дисунія на Лемківщині, автокефалія й роздори в Америці та в Канаді... Вести редакцію церковного часопису в таких обставинах — річ незвичайно трудна й ризикозна. А ще такого часопису, яким є „Нива“, що вдержується тільки з передплат і не має ніяких спеціальних зобов'язань і директив, тільки хоче заступати ті погляди й стремління, які латинська приповідка „vox populi — vox Dei“ просто Богови приписує. Я так і старався писати про все, що доводилось, по найліпшій моїй совісті й розумінню — свідомий, що задля того можу наразитися сій чи тій влади на негодовання.

Але... хто положив руки на чепіги, не повинен оглядатися. Важне життєве освідомлення приходить на світ, як і дитина — в болях матери, в страху і поденервованню домашніх старших.

А відколи зачала виходити „Нова Зоря“, моє положення стало щораз тяжше. Власне сей часопис став речником того поденервовання, й про спірні квестії з правила пише в провокаційнім, ображаючим тоні, на який „Нива“ не дозволила собі навіть у самому розгарі боротьби проти цілібатської реформи, хоч і писала гостро. Алеж ми були спровоковані брошурами, що грубо ображали жонате духовенство. Тай сама та реформа для нас дуже болюча, чого найвимовнішим виразом є, що треба було аж 300-літніх спокус (від митроп. Рутського) на її здійснення. І хоч ми ані на йоту не змінили своїх переконань, то все таки зуміли „здусити себе“ — для спокою в Церкві. „Нива“ перестала писати про цілібатську реформу, хоч до останніх днів ще приходили до редакції статті проти тої реформи від дуже поважних наших священиків.

Зате „Нова Зоря“ не тільки що не вміла „придусити себе“, але з бігом часу виступала щораз більше визиваючо, обвинюючи „Ниву“ вже не тільки в „хаотизмі“ та нападанню на наших єпископів, але вже й у творенню „автокефалії“, в „схизмі“... Аргументи брала просто з мішка істерії. І щораз більше ставало ясним, що вістря закидів „Нової Зорі“ проти „Ниви“ властиво звернене проти митрополита, який „толєрус“, а може й „апробує“ „таке“ писання „Ниви“.

„Нива“ нароком не підчеркувала й не розвалювала тих висловів „Н. Зорі“, щоби прикрого положення не робити

просто неможливим. Одначе тепер, коли хочу здати оконечний звіт з мого редагування, мушу дозволити собі на більшу свободу слова, щоби моє уступлення з редакції представити у властивому світлі.

Наслідком писань „Н. Зорі“ витворилася така нездорова атмосфера, що несотворені байки, дуже шкідливі для нашої Церкви, курсували між деякими кругами духовенства. Так н. пр. десь перед місяцем приходить до мене один старший священник (не з львівської єпархії), і в страху, що я на те скажу, оповідає мені, що його впевняв священник ім'ярек, що митрополит і я в найближшому часі маємо проголосити автокефалію... До Риму ішли інформації про митрополита, що він стратив усяку власть, і тільки сліпо виконує, що йому Костельник каже... Могло би здаватися, що се тільки несовісні сплетні про тих, що ворожо ставляться до „Ниви“. Алеж у „Новій Зорі“ нераз було те саме написане, хоч і не тими самими словами. Щож иншого означає алузія про „гофтеольога“, або такий висказ: що св. Дух поставив єпископа, а не о. Костельника, щоби управляв Церквою, або слова з останніх місяців:

„Тіж, що малиби силу виступити проти такої методи („Ниви“), не хотять наразитися на атаки і з людської божни чи самолюбства мовчать там, де повинніби говорити“...? Притім усім „Н. Зоря“ разураз хвалилася, що вона виступає в обороні „Єпископату“.

Знов у розмовах (говорю про те, що я сам чув) відсвіжувано стару байку про „валєнродизм“ митрополита, і нінащо не здалися мої довгі доказування, що се дурна безличність ще й нині з тим виступати.

Отже раз так: що Костельник „поневолив“ митрополита, і він уже не має своєї волі; то знов: що митрополит — „Валєнрод“, і всіх „за ніс веде“... Для істерії всякі абсурди добрі, як „доказ“!

Грубо я обидив би достойну особу митрополита і свою власну совість, якщоб я прилюдно став опрокидувати вже згрибуватілу байку про його валєнродизм. Одначе про ту нову байку, що ніби то я „поневолив“ митрополита скажу слово.

Митрополит, хоч дуже лагідний і високо культурний, під тим оглядом „пан з панів“: не тільки я, але ніхто не всилі його „поневолити“; не зносить він навіть позорів чогось такого, що з досвіду знає кождий радник львівської консисторії.

А щодо мене, то я старався й таких позорів не давати. Бувало, я й по пів року не ходив на авдієнцію до Них, в своїх справах ніколи не просив їх ні за що, а в чужих лиш дуже й дуже рідко, правильно я уживав до того третіх осіб. Щодо алузії про „гофтеольога“, то заявляю прилюдно

що Ексселєнція митрополит ніколи не давав мені ніяких лекцій про візантинізм, ані не казав мені про се писати. До тих своїх поглядів я дійшов самостійно.

Ось така правда.

Ясно, що в таких нездорових відносинах митрополит мав немалі клопоти і в Римі і тут в краю задля „Ниви“ під мою редакцією. Знав я про се, і дуже мені се прикро приходило, але щож було робити? Ідея завсіди домагається жертви. Одначе тепер, коли кінчаю редагування, совість каже мені перепросити Їх Ексселєнцію митрополита за ті клопоти і подякувати їм за оборону.

Були й інші, котрі мене в Римі оборонювали, і їм дякую. А тут в краю, скільки разів духовенство зійшлося у Львові на якісь наради, завсіди його загал одобрював напрям „Ниви“, що для мене було заохотою до дальшого видержання на становищі. Вправді „Н. Зоря“, глуха на дійсність, нераз писала, що напрям „Ниви“ заступають тільки „дві-три невідповідальні одиниці“. Така вже її тактика. Одначе вперта уява стає половиною дійсности, бо людина свободне єство, й те, що недійсне, з часом може створити дійсність. Ріжниці, які від віків перебували побіч себе в унії, гелснїстичний і романїстичний напрями, „Н. Зоря“ в своїй істерії роздмухала до засадничих релігійних ріжниць. Витворювалися два церковні табори, наче дві окремі віри, дві Церкви, котрі щораз більше тратять взаїмне зрозуміння. Для второпних ставало ясно, що й окончна фаза: взаїмне „викляття“, якщо так дальше піде, не дасть довго на себе чекати.

Треба було думати про залагоду кризи, хоч як се тяжко приходило.

На щастя Ап. Престол зробив перший рішачий крок — назначенням о. Дра І. Бучка на львівського єпископа суфрагана. Всі ліпше зорієнтовані в ситуації отсю номінацію так зрозуміли, що Ап. Престол вибрав саме такого кандидата, котрий був би радо бачений нашими церковними кругами „по обох боках Рубікону“. Випадало покористуватись тою доброю нагодою, піти на зустріч інтенції Ап. Престолу, влєкшити становище нашій львівській церковній власті, дати доказ доброї волі до загального поєднання — тим більше, що саме в тому часі митрополит розпочав вводити в життя „Катол. Акцію“. Я порадився довірених мені осіб, котрих я звичайно радився в тяжких справах, і рішився відступити „Ниву“ на власність „Катол. Акції“ (властиво: львівській нашій Архієпархії) тай зрєктися редагування „Ниви“. Отсе число зредагував я востаннє.

Отверто заявляю, що ніхто з осіб мене не силував до такої децизії; силували мене тільки річеві обставини:

більше добра для Церкви буде з того мого поступку, аніж колиб я задержав „Ниву“ в своїх руках.

Сподіюся, що духовенство, котре одобрило анальогічну тактику „Ниви“ в боротьбі проти целібатської реформи, й тепер одобрить сей мій поступок.

Виразно підчеркую, що се зовсім не означає капітуляції ідей, які „Нива“ пропагувала. Життєздатні ідеї не капітулюють! Тай ми, котрі одушевлені тими ідеями, не вмираємо.

Для „святого спокою“ можемо не писати про ті ідеї, одначе — раз засаджені — вони будуть життєво диференціюватися, й те, що слабше, невідповідне, мусить гинути, а те, що сильніше і відповідніше, домагатисьме для себе щораз більших прав у життю.

Слово в сторону тих, що „по другому боці Рубікону“: Вони не можуть дарувати „Ниві“, що вона вела „революцію“... Здається їм, що все пішло би гладко, якщоб не „Нива“. Та се тільки така злуда. „Нива“ всетаки придержувалася легальних меж, а до неї мали довіря й скрайно невдоволені ліві елементи, тай здержувала їх, як найбільше могла. Якби не „Нива“, то підпольна, розперзана, опозиційна література була би розрослася наче повінь. Не ставлю тут ніякої гіпотези, але здаю (що правда, тільки загальний) звіт з дійсности. З таким життєвим проявом повинна числитися кожда мудра влада. І на будуче, коли „Нива“ буде більше залежною від церковної влади, а всетаки має остати органом духовенства, не буде вказаним надто стіснити її, щоб не давати причини до підпольної опозиційної літератури, доки триватимуть часи, подібні до нинішніх. Така моя рада, основана на широкім досвіді. „Нива“, як орган духовенства, й в будучности повинна удержуватися „з долу“, що буде тільки тоді, коли загал духовенства находитиме в ній щирый вислів своєї душі. Велика місія такого щирого часопису. По закриттю Т-ва св. Ап. Павла світськими властями „Нива“ стала тим органом, котрий — у найтяжших часах — об'єднював наше духовенство.

Деякі священики висловили мені побоювання, що „Нива“ впаде, коли я перестану редагувати її. У відповідь на се запевняю, що доложиться всіх старань, щоби „Нива“ була завжди на часі й цікавою. Я й надаліше дописуватиму до неї, оскільки се допустять нові умовини.

Яка була моя головна ціль в редагуванні? Наше національне відродження, щодо свідомости, закінчене. А коли по світовій війні ми найшлися в Польщі, в нових відносинах, я з переляком пізнав, що наше церковне (кажу: церковне, а не релігійне) відродження, щодо самосвідомости, щойно

під знаком проблеми. Через цілі віки ми залишились на роздоріжжю, не знаючи: чи нам прямувати до тої фази унії, до якої — без критичного зясування справи — прямували наші предки в 17. і 18. ст. в давній Польщі, а до якої дійшли галицькі Вірмени, чи завернути назад? І чим більше я розважав отсю проблему, тим яснійше для мене ставало: що ми Схід і Сходом мусимо залишитися, бо в тому наша історія, наше ім'я, наша місія — наша будучність.

Жалую, що не довелось мені зясувати того твердження в цілості, як я його розумію. Дійшов я від зерна до листа, а щоби дійти й до квіття тай плоду, на се був би я потребував ще яких два-три роки редагувати „Ниву“.

Уніятська Церква, як *neutrum* — ні Схід, ні Захід, — не може мати будучности. Ген з усіх рацій довкола. Станиславівські брошури дуже підчеркували, що ми засьно остаємо в пливкому стані, засьно родимося, а не можемо народитися... Се сумна дійсність. Але станиславівське пояснення тої дійсности, що ніби се тому, бо ми ще не є повними католиками, бо ще покутує в нас візантинізм, ані не є щире, ані не є стійне. Правдива причина в тому, що ніяка половична форма, ніяке *neutrum*, не може твердо стояти на місці: мусить гравітувати до свого закінчення або в право, або в ліво, або мусить вічно тільки „родитися“.

Тут властива й постійна причина, чому між нашим українським гр. катол. єпископатом нема однодушного порозуміння. Наслідком сеї невикінчености нашої церковної фізіогномії також льокальні церковні обставини всюди инакші (н. пр. у нас, на Закарпатті, в Америці), і що для одних тимчасово добре, се для інших зле. От хочби н. пр. уживання виразу „православний“ у літургічних книгах.

Нагромадилось багато історичних пересудів, і слід би їх заналізувати, тай відкинути — „перерости“ їх. От н. пр. засада „чим дальше від православних, тим ліпше для унії“ належить до таких пересудів. Се засада властиво обчислена на розбиття унії, щоби якась часть уніятів при такій катастрофі перейшла на латин. обряд, як се в історії й бувало. Але чи ж се ціль унії? Авжеж наша церква, що по розборі Польщі опинилася в Росії, була не тільки сильно златинізована, але й спольонізована, а се зовсім не забезпечило її перед упадком. Власне се підюджувало ті сили, котрі працювали над її упадком. Росія ненавиділа унії головно тому, що бачила в ній оруддя латинізації й польонізації „руського“ народу. Якби наша Церква тоді не була златинізованою й спольонізованою, то Росія не мала би 9/10-тих причин, щоби переслідувати унію.

Бачимо на гр.-католицьких Румунах, які дісталися під православну Румунію, що вони не відпадають від унії, хоч у обряді нічим не різняться від своїх православних братів. Тай православні не переслідують їх, — бодай не так принципіально й невмолимо, як переслідували би їх, колиб в уніятській румунській Церкві бачили оруддя для знищення румунської народности й історичної фізіогномії своєї Церкви.

В Югославії ті Українці, що походять з давньої північної Угорщини, вже від сотки літ мешкають у сербських селах, а нема випадків, щоби переходили на православіє.

Одна їх група (в Митровиці), що поселилась у Славонії щойно около 1860 р., вже й сербську мову приняла, а всетаки не переходить на православіє. Але в них чистий грецький обряд.

Зате дотих наших переселенців, що походять з Галичини, православіє має куди лекший доступ — саме з того приводу, що агітатори завсіди можуть представляти латинізацію обряду як підступ латинників, щоби знищити історичну українську Церкву.

Ось такі досвіди.

Доки страшна большевицька система пануватиме на Україні, доти всіма силами мусимо протиділати (політично-соціяльній) гравітації наших народних мас до Києва й Харкова, до сходу. Але якщоб ми заразом також у Церкві, (в Церкві, не в релігії) акцентували нашу західність, приписуючи життєву вартість саме західним елементам, а залишаючи східні в поневірі, то тим дали би ми почин до повторення того основного блуду, який поповнили наші предки в давній Польщі.

Ніяка окремішність, окружена подавляючою гетерогенною більшістю, не сміє акцентувати своєї спільноти з тою гетерогенною більшістю, але якраз мусить акцентувати свої питомі елементи, якщо хоче удержатися в життї.

Се засада.

Наша Церква може собі запевнити будучність і правильний розвій тільки тоді, коли в собі матиме мир і вдоволення, а православним не даватиме причини до розпаленої ненависти.

Одинокую правильну розвязку тих тяжких проблем подає засада, що ми Схід і Сходом маємо залишитися, бо в тому наша історія, наше ім'я і наша місія.

Тим кінчаю, тим прощаюсь.

Усім прихильникам „Ниви“ поздоровлення.

о. Др. Г. Костельник

о. Гавриїл Костельник

У відгомін церкві

(Оповідання на підставі дійсних фактів)

— І так і так і так і так...

Бачи Габоре, памятаю вас і се ваше слово! З вашим образом у душі зйду з сього світа, як уже й ви зійшли — з цілим вашим поколінням. Наче Соломон, що в радощах землі досвідчав своє серце, й пізнав їх недостачу, і наче Авесалом, над котрого не було красшого мушчини в Ізраїлі, — такий стоїте мені перед очима. Повний чоловік, правдивий чоловік, що то в ньому переплітаються земля й небо, як тіло й душа. Бачванський газда, певний себе й своїх виступів, не жадний нічого, тільки — ах, як се скажу? — тільки божеського концерту буття, що то його треба ловити душею наче радіо-апаратом...

— І так і так і так і так...

Що ви хотіли тією своєю улюбленою фразою сказати? Чи не те, що йдемо по лісі життя, й можемо повернути сюди й туди, туди й сюди, одначе не з однаковим вислідом? що в льотерії життя можемо ставити на сей чи той номер, одначе не кождий буде для нас щасливим? Воно дійсно:

— І так і так і так і так...

В неділю по полудні в другій половині літа, коли земля вже придала хліборобам свої плоди, крім кукурудзи й винограду, бачванські газди сиділи при вині — в полі, подалеко від села, на салаші. Чотирих їх: Габор бачи, господар дому, бачи Петро, бачи Микола й бачи Митро. Приятелі. Перші люди в селі.

Щож їх так звело? Приятелям мало чого треба, щоб зійтись в добрий чи в лихий час.

Не вчора се було, а ще тоді, коли в моїх рідних сторонах щойно стали виростати салаші по полі, показуватись новітні, удосконалені плуги, сівачки, парові молотільні. І певно зіхалися приятелі до бачика Габора оглянути нову сівачку — нового типу. Інакше булоб незрозуміло, як там найшовся й Шваб з сусідного села, добрий знакомий бачика Габора. Требаж знати, що наші Бачванці поступили в господарстві, взоруючися на Швабах. І саме ті були першими поступовцями, котрі близше зносилися з Швабами.

Сиділи під ганком з видом на відкрите поле. Поважно розмовляли. Сеж були мушчини саме в силі віку. Пили вино

й не ласо й не ошадно, а як достатні газди, що призвичаєні мати пивницю, заповнену бочками з вином (а ще в тих часах, доки фільоксера не знищила винниць). Переговорили новини сільські й господарські, порушили родинні пригоди, а господар разураз переплітав розмову приною :

— Пийте!... Пиймо!... Дай Боже!... На здоровля!

І на хвилинку замовкли. Сіра нитка буденної гутірки відмоталась до кінця.

Біблійна правда, що „вино звеселить серце чоловіка“, домагалась теми для розмови — висшої, незвичайної. Розколихана душа перенеслась до тих надземських висот, де засвітні злі й добрі духи зводять боротьбу, щоб її здобути.. де родиться пісня, де царить її серце й розум.

Бачи Митро, наймолодший, щоби перервати тишину тай zarazом висловити господареві своє вдівілля з приняття, обізвався:

— Дякувати Богу, добре нам тут!

— Добре! — погоджувалися й інші гості весело.

І знов напилися.

Бачи Габор дмухнув, обтер свої чорні вуси, потряс довгим до шиї волоссям, устроїв пальці в чуприну, й повів ними аж на потилицю:

— І так і так і так і так...

— Скажіть мені, коли чоловік найщасливіший? Я про се нераз думав.

Гості не мали готової відповіді, й тільки видивились на нього.

Товстий, виголений, добродушний Шваб усміхнувся, тай ломаною сербщиною поскладав:

— Коли чоловік добре газда, коли все багато! — хотів сказати: Коли чоловік добре газдує, й всього має багато.

Але бачи Габор ostrими рухами рук і заперечуючим хитанням голови давав знати, що йому не те на думці:

— І так і так і так... Не те! Я про хвилю питаю, про таку хвилю, коли душа найщасливіша.

— Ну, ну — добродушно сміявся Шваб дальше, не думаючи відступати від свого:

— Хто щаслива багато, то щаслива й мало — в така хвиля. Гай, гай! Коли душа щаслива?... Коли пшениця так, а коні так, а я їде й бачить моя пшениця... О, тоді моя серце рости, рости!... В така хвиля!

Притім, щоби допомогти своїй калікуватій сербщині, показував руками, що пшениця має бути по шию, а коні

грубезні й гладкі, тай головою наслідував бутні рухи їх голів.

— Бачи Габоре! Я вже знаю, що ви думаєте! — відозвався бачи Митро.

— Душа найщасливіша, коли на Великдень перший раз заспіваємо „Христосъ воскрес“ — перед головними дверми церкви. Все земське душа тоді забуває, лине десь під небеса, тай наче з ангелами дружитья. Вся громада співає пісню воскресення, тай сама преображується. Се невисказане!

Бачи Микола й бачи Петро киванням голови й виразом в очах погоджувалися з такою відповіддю. І бачи Габор погоджувався:

— І так і так і так і так... Правда! Се велика хвиля! Для загалу певно найбільша! Але — і так і так і так — для мене вона надходить дещо скорше. Коли в Велику Суботу на Службі Божій священник переодягається з багряних риз до світлих, а дяки — то один крилос, то другий — співають прокимен:

Воскресни, Боже, суди землѣ,

тоді я найщасливіший.

— І так і так і так... Тоді! Ух, се велика хвиля!

І відразу став бачи Габор співати:

Воскресни, Боже, суди землѣ...

Збірна душа сього невеликого товариства, що шукала пісні, тим найшла вихід для себе — як коли зелені пелюстки розвернуться й випускають із своїх обнять на ясне сонце запашний, розмальований квіт... У веселому товаристві, при вині воцарилася церковна пісня. Таку неждану побіду може віднести тільки наша церква, твір грецького генія.

Виголений, добродушний Шваб не розумів цілої тої розмови. Розумів слова, не розумів їх внутрішнього пов'язання й оправдання. Не розумів тих Руснаків, що понад усе в житті ставлять якусь там церковну пісню — одну, чи дві, все одно. Але як поважні ґазди, а ще при вині, в веселому товаристві, загалом можуть чимсь таким займатися? Якби так баби, то ще-ще... Але ґазди, перші ґазди в селі! Атже від того є священники, щоби собі в костелі співали, про се говорили тай сперечалися.

І глядів Шваб на Руснаків з утаєною висшістю та спо-жалінням, як глядить школяр з висшої класи (а ще, коли тупоумний) на школяря з низших клас.

— І так і так і так... От який з мене співака, як з хромого бігун! Співайте ви, бачи Митре, ви славний співак! — просив господар дому.

Бачи Митро спершу випрошувався (такий уже звичай у добрих сільських співаків), але зараз пристав і виводив великосуботний прокимен з літургії по майстерськи — протяжно й трелюючи, бо так Бачванці люблять. Його голос плакав; благав, молився, вмирав і воскресав — а чистий, чистий такий як сонішне світло. Повторяв прокимен три рази. Бачи Петро й бачи Микола зараз за першим разом стали йому помагати — вторувати.

А бачи Габор тільки слухав. Закинув голову взад, впилив очі в одну точку, і... переживав свою найщасливішу хвилю в житті. Працювали в ньому найрізніші почуття й думки — наче пчоли в улії. Воскресали старі й нові являлись. Як з найвисшого верха в горах одним поглядом обіймає турист усю пройдену дорогу і весь довколишній світ — гори й звори, плаї, потоки, далекі ріки й села, так бачи Габор блискавично переходив ціле своє життя й свій світ: від першої молодости аж до того часу... тай далше — аж до смерти... й ще далше — аж у вічність... І на тому найвисшому становищі його душа кликала:

Воскресни, Боже!...

Бачи Митро саме скінчив прокимен — перший раз. Наче з просоння бачи Габор вирецитував стих, належний до сього прокимена:

Богъ ста въ сомѣ боговъ, посредѣ же бogy разсудить.

Бог... боги... Правда й позори... Одна правда й позорів без числа... Позори перемагають — фалшиві боги... Де правда — ясна й сильна, щоби всіх перемогти? Віра, тільки віра — се наше... Яка дивна гра, яка дивна боротьба!.. В позорах жиємо, а правду тільки вичікуємо... Нема правди на землі, є тільки її насіння, що має розростися в майбутньому... Наче письмо з другого світа. Наше життя-буття щойно росте... Чи розростеся?.. Мусить, правда мусить перемогти! На позорах світ не може істнувати в своїй цілості, во віки... Бога-Христа вбили люди... Лежить мертвий, безпомічний... Ні, се не кінець, він мусить воскреснути, він воскрес!

Такі думки перебігали через свідомість бачика Габора. А серце говорило ще куди сильніше:

— Переодягнись, земле! Переодягнися, життя! З позорів у правду, з темряви в світло!

Дзвонило дзвоном, п'ятьома дзвонами нараз, повівало вітрами, гуділо хмарами, проблискувало сонцем... І ціла душа кликала:

Воскресни, Боже, суди землѣ!

Бачи Митро скінчив співати прокимен другий раз. Бачи Габор пригадав собі ще один стих, і вирецитував його:

Доко́ль судите неправду и лица грѣшниковъ прїѣмлете?

Пригадав собі, як завівся на своїх молодечих мріях... Наче Ева в раї, наче „блудний син“... І всі люди так заводяться... Як з бігом часу, з призбиранням досвіду, мусів вертати з пройденої дороги назад... І що обминав наче тюрму, се стало визволенням...

Як то, коли був війтом, і хотів велику річ зробити для громади — скомасувати громадське поле, громадяни не зрозуміли його, ба ще й зневажили... І зневажений мусів усунутися... А потім таки скомасували поле, й настав новий вік для громади... Як часто чоловік бореться проти власного добра, проти спасення!.. Нема щастя на землі, є тільки на-сіння щастя — наче письмо з другого світа... Тільки че-каємо щастя — відкладаємо його в майбутнє... А покищо, доки ріст життя-буття не закінчений, найбільшим щастям є бажати оконечної перемоги божої святої правди... Випе-реджувати її! Се наче світло для душі...

І всім усе дарував у серці бачи Габор — у тій най-щасливішій хвилі. Всіх хотів обняти й цілувати.

Не видержав. Коли бачи Митро скінчив прокимен за третім наворотом, він зачав його наново співати:

Воскресни, Боже, суди землѣ...

— І так і так і так — розкладав руками, тай устро-мив пальці в чуприну, повів ними аж на потилицю, й знов повернув до своєї фрази:

— І так і так і так і так...

Відки виробився в нього звичай такої фрази? Мабуть відти, що він був вражливий на розбіжності й противен-ства в житті. Й мабуть тому находив вершок свого ща-стя в великосуботнім прокимені. Сей прокимен запевняв його, що прийде час, коли всі розбіжності й противенства зіллються в божій єдності.

— Та то нема що співати прокимен, от заспіваймо собі „*Иже Херувимы*“ — піддавав бачи Митро, чим zarazом зви-нявся, що ще не розтягнув цілої своєї співацької й дяків-ської гармоніки.

Заспівали „*Иже Херувимы*“, та не те звичайне, але святоч-не, маєстатичне. Нема другої церковної пісні, котра так всесиль-но захоплювала би душі, що шукають божих висот, як власне „*Иже Херувимы*“. Мабуть усі церковні співаки вважають її за вершок церковних пісень, отже й своїх продукцій. Що-

денна пісня, а ніколи не буденніє! І бачи Митро належав до таких співаків. Тай віддавав пісні ціле серце, цілу душу.

Співали всі — крім Шваба.

Иже, иже Херувимы, Херувимы тайно... тайно, тайно образующе...

Бачи Митро трелював незрівняно. Верховодив над голосами, що йому вторували, і летів-линув то під небеса, то нагло спускався в діл, і знов підносився — наче той голуб, що летить на переді, а за ним товариші голуби.

Бачикови Габорови так і здавалося, що з уст бачика Митра разураз вилітають білі голуби — ніби Херувимы, тріпочуть крильми й летять ген-ген понад поля до села, сідають на церкву, і знов злітають та понад поля, попід небо вертають назад на його салаш... Ожило, рухається, співає ціле піднебесся від церкви до салаша...

Часом, коли бачи Габор примкнув очі, здавалось йому, що церква поширилась від села до його салаша, що церква стала наче тою небесною півкулею, котра весь світ обіймає, й кожда билина в полі, кожда пташина, все освячене, й все співає святу церковну пісню...

Таку перемогу може віднести тільки наша церква, твір грецького генія.

Тайно, тайно образующе... И животворящей Троице... Троице... Троице трисвятую пѣснь припѣвающе...

Співали банванські газди, як їх церква навчила, — у відгомін церкви.

Баба Бобичиха, бідна вдова, якої син був „биреш“¹⁾ на сусідньому швабському салаші, прийшла була на салаш бачика Габора, щоби бодай у неділю поговорити з своїми людьми, сиділа в кухні при відчинених дверях, побожно слухала співу газдів, крадьком хрестилася й ронила сльози. Проживаючи на салаші, вона рідко коли мала змогу піти до церкви.

Тай практичний Шwab вибився з свого життєвого змислу. Доки співали „Иже Херувимы“, він киванням голови давав знати, що йому подобається, що гарна пісня.

А коли скінчили, він був просто захоплений:

— Файн, файн!.. Дуже файн!.. Церква-пісня файн!.. Руснак файн співай!.. і Сербин файн співай!.. Шwab ніяк співай!.. Шwab... тут показував руками, що Шваби в церкві на органах грають.

Отсе був тільки початок церковних пісень у бачика Габора на салаші, в веселому товаристві, при вині. Бачи Митро був наче старий дяк: знав напиви всіх церковних пісень, а слова дуже многих антифонів, тропарів, кондаків,

¹⁾ Наймит — економ.

стихир, степенних, ірмосів, догматів, сідальних, і як вони там не називаються, знав таки на память. Якже й не знав би, коли від малої дитини що неділі й свята слухав їх, а мав понятливість до співу, і як школяр був „крилощаном“?¹⁾ Так воно в нашій церкві водиться, що, де ще старохристиянський культ „словесної служби“ не підупав і де дяки, як годиться, співають, там ціла церква з ними співає, й церковні пісні живуть у народі.

З „Ізборником“ у руках ще й не одна невіста могла би стати за дяка. Така наша церква, що менше властю й авторитетом, а більше безпосередною службою прив'язує вірних до себе.

Звичайних церковних пісень бачи Митро не хотів співати.

— Се кожда дитина знає! — відповідав. Вишукував тяжші й такі, що рідше приходять у колесі церковного року.

Через повні дві години бачванські газди співали церковні пісні на салаші, при вині. І не змудилось їм, але радувались і росло їх серце. Змудилось би читачеві, колиб йому вичисляти ті всі пісні, що вони їх відспівали. Але спів закрашує й уприємнює слова. А ще, коли се слова, повні божого духа, які бувають у наших церковних піснях.

Отъ юности моя многія борють мя страсти; но самъ мя заступи и спаси, Спасе мой!

Очистимъ чувства, и узримъ неприступнымъ свѣтомъ воскресенія Христа блистающаго и „радуйтеся“ рекуща, ясно да услышимъ, побѣдную поюще.

Співаєш — і душа просвічується. Тисячліття співає з тобою, а те, що співаєш, своїм змістом вічне. Співав се Володимир Великий, співав Ярослав Мудрий... Співали, й так само находили тут властивий, найглибший вираз своєї душі, як і ти нині. Велика, свята історія життя — життя твого народу!

— Бачи Митре, чи вмієте „Крестъ начертавъ Мойсей“? І Бачи Митро відспівав ту пісню.

— Бачи Митре, я дуже люблю, коли на Утрени співаємо полиелей.

І бачи Митро став співати: „Хвалите имя Господне“... „Аллилуя, аллилуя“... гомоніло на салаші наче в церкві.

Так відспівали вони „Отъ юности моя“, „Ангелский соборъ удивися“, „Ангелъ вопіяше“, „Псайє ликуй“, „Плотю

¹⁾ Хлопців, що стають до крилоса, щоби підучитися церковного співу, називають Бачванці: „крилощань — крилощане“ (число мн.). Це слово в Галичині означає каноніка („крилошанин“), тому ужив я його тут у бачван. формі.

успуєз“, „Да исправится“ з Пржедсвятих, „На рѣкахъ вавилонскихъ“... А повернули й до похоронних: „Кая житейская сладость“, „Вѣчная память“...

Хвалили славних дяків:

— Ей, Губаш — то був дяк! Губаш — батько. Тай оба його сини — славні дяки! Кожде слово розумієш, коли співають, а співають — наче дзвони дзвонять. Хвалили й священників, котрі виразно й по божому відправляли.

Точно, коли на церковній вежі годинник вибив 4-ту годину, задзвонили у всі дзвони, даючи знак, що починається Вечірня. Голос п'ятох могучих дзвонів долетів і до салаша бачика Габора. Наші газди ще більше споважніли, й стали співати пісні з Вечірні.

„Свѣте тихий“ співали в церкві.

„Свѣте тихий“ співали й на салаші—у відгомін церкви.

А баба Бобичиха, коли відходила, прийшла до газдів, щоби подякувати їм:

— О, мала я тут і Утреню і Вечірню і Службу Божу і Пржедсвятих і похорон і Воскресеніє... Дякую вам! Здорові були!

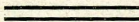
Така наша церква! Кождий вірний — церковний служитель.

— І так і так і так і так...

Бачи Габоре! Ви вже в гробі й славні дяки Губаші в гробі.

А ми, нове покоління, глядимо на се, як „культ святої річі“, що йде з заходу, витискає „культ святого слова“. І котрі бачуть отсю зміну, а розуміють, що „німе німе родить“, ті глядять на ваше покоління як на певний дорожко-сказ у лісі життя, де можна повернути сюди й туди, туди й сюди, та не з однаковим вислідом.

У Корчині 24-25. VIII. 1929.

Пояснення. Габор се Гаврило; Митро — Дмитро.

Бачи або бачик (мадар. слово від словян. пня батько)—дядько. Салаш (мадар. слово від словян. пня сел-о) етимологічно значить „осідок“, технічно: осідок у полі, фільварок.

Замітки

до рецензії проф. о. Т. Спачіля на мою розвідку „Спір про епиклезу між Сходом і Заходом“

(Докінчення)

IV

Докази

О. Рецензент ділить мої докази (в книжці „Спір про епиклезу“) на позитивні, котрими узасаднюю своє становище, й на негативні, котрими оспорюю противне становище. А в структурі доказів розрізняє „*praesupposita*“, „*supposita*“ й саме доказування („*argumentatio*“). На його думку все те в моїх доказах мало би бути фалшиве, нестійне.

1. В попередньому розділі („Упередження“) я вичислив ті „*praesupposita falsa*“, що їх. о. Рецензент найшов у моїй книжці. Та думаю, що я достаточнo виказав, що в них нема ніякої фалшивости. Отже коли о. Рецензент пише: „*Cum igitur praesuppositum argumentationis auctoris ex textu liturgico petitaе falsum est, tota illa argumentatio quam omnino praecipuam habet, ruit*“ (105), „*Sicuti duo argumenta positiva auctoris (ex liturgiis, ex Patribus)* ob ertonea praesupposita omni vi destituuntur“ (106), то я ніяк не можу признати сього. Стою при своїй дефініції епиклези, бо таку, а не инакшу, дефініцію піддає наша літургія.

Стою при своїм погляді, що зі св. Отців не можна доказати, начеб то Христові слова становили „повну й виключну форму“ літургічного освячення. Так само не можна доказати, що св. Отці виключали епиклезу від участі в літург. освяченню. А власне се, а не щось менше, мали би доказати ті теологи, котрі вважають Христові слова за „повну й виключну форму“ евхаристії. Авжеж не є се ніяким доказом, тільки штучним закриванням властивого лица проблеми, коли о. Рецензент пише: „*Si autem sufficienter non constat Patres de epiclesi loquentes vocabulum hoc pro epiclesi propria, liturgica adhibuisse, iam totum argumentum ex Patribus fundamento caret*“ (105). Як то „*sufficienter non constat*“? Ось н.пр. св. Кирило Єрусал. пише: „потім призиваємо чоловіколюбивого Бога, щоби зіслав св. Духа на предложені дари, щоби він зробив хліб тілом Христовим, а вино кровю Христовою; бо все, чого св. Дух діткнеться, освячує й перемінює“; „евхаристійний хліб по епиклезі св. Духа не є звичайним хлібом, але Христовим тілом“ (цит. в моїй книжці на стр. 17). Масте тут усе: абсолютно певне, що тут мова про літургічну епиклезу, що епиклеза належить до акту літургічного освячення, що св. Отці під „епиклезою“ розуміли ту саму лі-

тургічну молитву, котру й ми нині розуміємо під тим словом...

Так, але кому епікліза заваджає, хто не хоче її видіти, той буде до епіклізи в усіх її історичних проявах так відноситися, як польські шовіністи відносяться до нашого народу, й ділять його на Українців, Русинів, Гуцулів, Бойків, Тухольян... тай голосять: „non constat“, що український народ існує...

Ось се дійсне „*falsum praesuppositum*“!

2. Переходжу до поодиноких доказів. О. Рецензент пише: „*Sed talis explicatio huius praxis liturgicae omnino arbitraria est. Nullibi enim Ecclesia inter Christum „conceptum“ et „natum“ in altari distinguit, sed ss. Eucharistiam post prolata illa verba adorat*“ (107). Авжеж Церква розрізняє „зачаття“ й „народження“ Христа Господа, на що є навіть два окремі празники: Благовіщення й Різдво. Отже внести се розрізнення також до літургії ніяк не буде ані непобожне, ані немудре.

3. Єдиний „кусаючий“ дотеп у рецензії: „*Sed aut opinio sua (моя), iuxta quam mortuo sacerdote epiclesi nondum prolata Deus ipse consecrationem perficit, vera est, et tunc etiam sententiae nostrae applicari potest, aut falsa (sicuti de facto est), et tunc iidem „casus perplexi“ etiam in opinione a K. defensa occurrere possunt* (111). Але — *nego paritatem*. Якщо приймати моментальність літургічного освячення, то перед вимовленням Христових слів аж до самого їх кінця божжа переєствлююча сила ще взагалі не зачала ділати. Отже нема ніякої рації, щоби Бог сам собою довершив акт освячення, коли Христові слова не були би висказані до самого кінця.

Зовсім инакше стоїть справа, коли приймається поступенність освячення. Божжа переєствлююча сила тут зачинає ділати вже перед закінченням освячуючого літургічного тексту. Отже коли вже раз зачала ділати, то є рація, щоби й довершила освячення.

4. Дальше закидує мені о. Рецензент: „*Falso ulterius supponit K. doctrinam de verbis dominicis ut forma sacramenti fundari in conceptis metaphysicis philosophiae aristotelicae, praesertim in opinione de materia et forma corporum*“ (107). Те саме повинен був о. Рецензент закинути також о. Лісовському, бо він пише: „*Gdy pojęcia scholastyczne materji i formy zastosowano do Eucharystji, zadawano sobie pytania, jakie słowa stanowią formę, gdzie jest moment przeistoczenia*“ (цит. в моїй книжці на стр. 10).

Правда, я пішов дальше, ніж о. Лісовський, бо я старався аналізувати вказати подрібні рації й консеквенції того застосування. О. Рецензент повинен був вказати, що отся моя аналіза фалшива, і щойно тоді його твердження було би зрозуміле. А так — „*gratis asserit*“.

До слів о. Рецензента: „Unusquisque theologus, qui dogma aliquo modo scientificè explanare vult, ad aliquos conceptus philosophicos recurrere debet“ (107) маю додати: а) що я ніде в своїй книжці не твердив, начеб то теологоам слід було відкинути всяку філософію, б) ані навіть що при проблемі евхаристії треба зовсім відкинути аристотелівські поняття про матерію й форму, в) тільки се я твердив і тверджу, що схолястична теорія про літургічне освячення занадто по-лягає на апіористичних метафізичних раціях, а замало числиться з конкретними літургічними даними, з текстами та історією літургій. Про се ще при кінці скажу слово.

5. Про мої докази, котрими оспорюю моментальність літург. освячення, о. Рецензент каже, що вони нічого не варта: „sed rationes quibus K. oppugnat hanc consecrationis „instantaneitatem“, nil valent“ (110). О. Рецензент закидує мені, що за багато тверджу, а замало доказую. А так по правді се власне до нього відноситься. Я вже навів, як він у своїм творі „De forma Eucharistiae“ легко збувся проблеми присутности Христових слів установлення в історичних літургіях. А такого в тім його творі немало. Так н.пр. він твердить: „Ita explicari potest adhuc in Concilio Florentio Graecos absque ulla difficultate doctrinae catholicae adhaerere potuisse“. ¹⁾ Без усяких доказів, а з історичними фактами зовсім незгідне твердження! Подібно: „Nihilominus verum manet sententiam catholicam in Russia saeculo XVII per aliquot decennia fere communem fuisse, theologos eam defendentes doctrinam hanc non a Latinis recepissee, et ab ea non ob argumenta, sed potius vi externa adductos recessisse“. ²⁾ А тут на місці, як се я сказав у своїй книжці, кождий наш інтелігент знає, що той погляд українські православні теологи, а від них деякі московські, перейняли були від латинян. Так само легко збувся о. Рецензент і моїх доказів, котрими оспорюю моментальність літург. освячення. „Nil valent“ — і вже! Перепрошую, бо він таки наводить один доказ: „Sic auctor contra s. Thomam, ipse miro modo ordinem realem cum ordine physico confundens, indeque quod momentum praecisum alicuius actionis determinari non potest, concludens, quod nullum tale „absolutum momentum“ datur“. (111). Алеж сей доказ дійсно „nil valet“, бо в ньому приписується мені твердження, котрого я ніде не ставлю, а саме, що „nullum tale absolutum momentum datur“. Отже я й не змішую фізичного порядку з річевим (таке змішання мало би місце тільки тоді, колиб я дійсно ставив підсуване мені твердження про абсолютний момент).

¹⁾ О. с. Стр. 22.

²⁾ Ibid. Стр. 26.

Річ мається так, що тільки тоді були би ми змушені признавати моментальність літург. освячення, колиб можна поставити абсолютно зобов'язуючі докази, що Бог не може доконати літург. освячення в часі (*successive*). Але такі докази годі вишукати, бо годі божу всемогутність обмежувати в річах, які не вносять у божу природу ніякий „defectus“.

А щодо мого твердження, що схолястична засада „*substantia non recipit magis et minus*“ має вартість тільки в логічному порядку, то я й далше остаю при ньому. Те змішання логічного порядку з річевим при поняттю субстанції не схоластики перші доконали, але тягнеться воно від Платона через Аристотеля. Між католиками я не сам один, котрий нині се твердить. Ось у катол. виданню „Hans Meyer: Geschichte der alten Philosophie (München 1915, Verlag Joseph u. Friedrich Pustet)“ знаходяться такі вискази: „Aristoteles hat an die Stelle der transzendenter Hypostasierung eine immanente gesetzt“ (269); „Aristoteles hat die platonische Ideenlehre abgelehnt und auf dem Gebiete der Natur dennoch in veränderter Gestalt übernommen. An die Stelle der transzendenten Idee tritt die den Dingen immanente Form, an die Stelle der Materie und des Abbildes der Idee tritt das aus Materie und Form bestehende Einzelding“ (280); „Der Substanzbegriff in Sinne der Wesensform enthält ein gutes Stück Platonismus“ (283). І саме тому доказ св. Томи, що ґрунтується на засаді „*substantia non accipit magis et minus*“, а має бути доказом для моментальності літургічного освячення, не може удержатися — так само, як і інші його докази, що мають ту саму ціль.

6. О. Рецензент вичисляє деякі мої твердження й здогади, що відносяться до змін у римській літургії, до її нинішнього тексту і т. ин., і кінчає: „*Nemo in historia dogmatum et liturgiae paulisper versatus non videt, quo modo hic vera vel probabilia cum dubiis, immo erroneis misceantur*“ (109). Правда, я не люблю такого способу писання (а в полемічній розвідці він був би навіть неможливий), як пише о. Спачіль: „*explicantur... illae (orationes), quibus in sensu literali verborum mutatio postulari videtur, probabiliter ut verae supplicationes consecrationis iuxta „theoriam dramaticam“, probabilius tamen etiam ut petitiones fructus communionis*“ (в творі „*De forma Eucharistiae*“, стр. 76), де не знати, як властиво (та сама) справа стоїть: чи *probabiliter*, чи *probabilius*? Всетаки читач легко може розрізнити: що в моїй книжці про епikleзу є моїм певним твердженням, а що тільки здогадом. За зле бере мені о. Рецензент, що я з абсолютною певністю тверджу, що в первісній римській літургії находилася формальна епikleза. Та я тут не сам. Так (у своїм творі „*De forma Eucharistiae*“, стр. 35) сам о. Рецензент пише: „*ita e.g.*

A. Baumstark, qui immo affirmat nullum de hac re dubium esse posse“.

Переповідаючи те, що я підніс проти евхаристійної формули, зложеної з вісьмох незмінних слів, о. Рецензент кінчає: „Ad haec et similia quaedam alia argumenta nihil est quod adnotandum sit; quia in scholis theologiae catholicae abundanter respondetur“ (112). Та я сумніваюся власне в те „abundanter“.

7. О. Рецензент не може мені дарувати й таких поглядів, за котрі власне в нинішніх часах повинен би обсуджувати чимало католицьких учених. Пише: „Omittimus nunc, quod K. post ea omnia, quae a Hergenröther, Pargoire et alliis de origine schismatis orientalis conscripta sunt, adhuc affirmat causam schismatis non fuissē in personis, sed schisma ortum esse quia Orientales ob mutationes ab Occidentalibus in liturgia factas irritati sunt et alia similia“ (113). Дивний закид! Яж у своїй книжці (92—93) навів катол. автора, Lübeck-a, котрий те саме каже, що і я. В східній схизмі треба розрізнити подвійного роду причини: а) ті, котрі здійснили сам факт схизми, б) ті, котрі з віками нагромаджувалися й перли до роздору. Першого роду причини становили особи (Фотій, Керулярій); а другого роду причини становило все те, що відчувало схід від заходу, викликало підозріння, ненависть. Хто в нинішніх часах, по перебутій світовій війні, по революціях, відважиться твердити, що таких — другого роду — причин у східній схизмі не було та що не вони були важніші? Ажте якщоб тих причин не було, то й особи нічого не вдіяли би. Правда, між людьми всякі погляди мають „попит“. Є собі й такі люди, котрі твердять, що „Українців Австрія видумала“... Алеж се хіба не „правдиво-науково“.

О. Рецензент під кінець своєї рецензії каже: „Haec sufficiunt, ut theologicum iudicium de opere K. supra prolatum iustificetur“ (113). Та я зовсім не поділяю сеї думки з о. Рецензентом. Як видно, він один з тих, про котрих я в книжці заздалегідь писав, що „не знесуть легко такого перевороту“ (132), тому він і написав, що моя праця про епіклезу означає „non progressum in scientia theologica, sed regressum“. Думаю, що супроти моєї книжки повинно заняті голос більше кат. теологів, щоби властиве „iudicium theologicum“ могло дозріти.

V

Проблеми

1. Наука про „форму евхаристії“, яку нині загальноприймають катол. теологи, вповні розвинулася вже в XIII. віці. В пізніших віках нічого важнішого до неї вже не

додали. Тому я й назвав її „схолястичною теорією“. Думаю, що вона розвинулася передчасно, бо ще в тих віках, коли на заході не знали достаточного східних літургій, не знали історії тих літургій, римської літургії і т. ин. І власне в тім її слаба сторона. Саме о. Рецензент підмітив прояву, що на заході отся наука стала хитатися, коли західні богослови краще пізнали східні літургії: „Solum saeculo XVI, cum liturgiae orientales, vix non omnes epiclesi propria instructae, melius in Occidentae cognoscerentur, aliqui in doctrina hucusque constanti vacillare coeperunt“ („De forma Euch.“, 11). Одначе по тих хитаннях питома традиція таки перемогла.

Спершу дух сеї науки був, що так скажу, дуже „нетолерантний“ для епиклеси в східних літургіях. Очевидно, походило се з незнання історії тих літургій. О. Рецензент у своїм творі про епиклезу наводить письмо „Super quibusdam“ папи Кlementія VI (1342—1352) до вірменського „католикоса“, де читаємо: „Si post illa verba: Hoc est corpus meum, sacerdotes in Ecclesia Armenorum utuntur orationibus, per quae videantur orare, quod panis convertatur et transeat in corpus Christi... si huiusmodi orationes es... paratus omnino et ex toto dimittere vel saltem corrigere, quantum ad hoc, quod optando oratur, ut corpus Christi fiat in altari“. Але розвій історичних наук прояснив багато неясного, й папи в пізніших віках стали зборонювати всяку зміну в східних обрядах, не тільки в самій літургії.

Чи дійде сей поступ аж до властивого свого кінця?

2. Нині ми, католики, докладаємо всяких старань, щоби позискати православних. Свята робота! Але треба собі усвідомити, що для православних треба приготувати в катол. церкві їм відповідне, природне, правильне місце, щоби в їх церкві через і задля зєдинення не ломилося ніщо з того, що впливає не зі схизми, але зі східної святої традиції.

Се надто вигідне для нас, зате й невивистарчаюче, коли ми домагаємося від православних, щоби відкинули свої хибні упередження до катол. церкви. Треба й нам призадуматися: чи й ми, католики, не маємо хибних упереджень до православних, їх історії, віри, богословської науки?

І ось насувається нелегка для нас проблема: Ми повинні в богословській православній науці відрізнити те, що має своє жерело в самій схизмі та в ненависті до латинян, й те, що має своє жерело в східній літургії, в святій безпереривній традиції. Тільки елементи першого роду будуть схизматичні; а елементи другого роду повинні найти для себе місце в катол. церкві, яка є церквою не тільки западу, але цілого світа.

До котрих же з тих елементів належить відвічне й постійне акцентування епиклеси в літург. освяченню на сході?

Власно се хотів я зясувати в своїй книжці. Нинішня хвиля се великий іспит для всіх нас. Будучність покаже, як властиво треба розуміти те „dolendum“, котрим почастував мою книжку про епіклезу перший її рецензент.

о. Др. Г. Костельник

ВІДКРИТТЯ ГР. КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

В неділю дня 6. жовтня с. р. відбулося святочне відкриття нової української наукової установи — Гр. кат. Богословської Академії у Львові. Існує вона вже цілий рік. На протязі того року вона перейшла основний підготовчий і організаційний процес і поборовши усі початкові труднощі і перепони, згуртувала наші найкрасші богословські сили та вспіла за такий короткий час витворити поважну наукову атмосферу серед професорської колегії і студентів. Повстання Богословської Академії у Львові се річ під сю пору для уніятської Церкви конечна, не тільки з огляду на самий престиж тієї Церкви, що досі за увесь час існування не мала свого висшого наукового середовища, а мусіла скитатися по чужих заведеннях, але також з огляду на змагання цілого нашого народу під Польшею створити свої високі школи. Академія піднесе українську гр. катол. Церкву в очах заходу і сходу і стане тим світочем, що присвічуватиме не тільки зєдиненим, але й незєдиненим Українцям. Академія має дати новим науковим силам захист і змогу посвятитися виключно науковій богословській праці. В сей спосіб збільшиться наукова продукція і виповниться бодай в части велика прогалина в католицькій теології на сході.

Правне її існування забезпечене грамотою Високопреосв. Митрополита з дня 22. лютого 1928 р., а Апостольський Престол, що в засаді прихильно поставився до її основання, певно також не буде довго зволікати з її затвердженням, що вже й почасті вчинив, приславши на відкриття свій привіт і благословення. Організація Академії поставлена на взір модерних заграничних богословських факультетів і дістане з хвилию затвердження з боку Ап. Престола право надавати своїм абсолювентам докторські дипломи і також з того огляду стане науковою централею для всіх наших гр. кат. епархій.

Свято відкриття розпочалося торжественною архієрейською св. Літургією, котру відправив в сослуженню оо. професорів і численної асисти еп. Н. Будка. Після того відбу-

лася академія в святочно прибраній авлі Духовн. Семинарії. На академії явився Високопреосв. Митрополит, Преосв. еп. Будка і еп. номінат Бучко, що творили почесну президію Академії, члени Митроп. Капітули, колегія оо. професорів з ректором на чолі, львівське духовенство, студенти Академії і світські гості, представники наукових і культурних установ.

Академію розпочав хор студентів Академії, відспівавши Лаврівського „Услиши, Господи, глас мой“, після чого ректор Академії, о. Др. Сліпий, виголосив реферат п. з. „Значіння і устрій Богословської Академії“, подавши і пояснивши найважливіші точки статуту Академії, начеркнув ті великі завдання, які її ждуть на полі наукового досліду усіх богословських дисциплін, головню тих, що звязані зі східною Церквою.*)

По тім, дуже річевім і бадьорім докладі, слідувала дальша вокальна точка — Бортнянського „Господи, хто обитає“, а після того секретар Академії відчитав цілу низку привітів, які — хоч запрошення на свято були вислані всього два дні наперед — наспіли в доволі показнім числі. Привіт прислали: Преосв. Няради з Крижівців, Преосвящ. еп. Лакота, Єпископська Капітула в Станиславові, професори Богосл. Ліцею в Перемишлі, тетьман Павло Скоропадський з Берліна, Ректорат університету в Бреслау, Кураторія Укр. Наук. Інституту в Берліні, Наук. Товариство ім. Шевченка, Рідна Школа у Львові, Укр. Нац. Демокр. Об'єднання, Т-во Катехитів, свящ. Т-во „Єдність“ у Львові, Тов. „Просвіта“ в Ужгороді, багато привітів від поодиноких осіб, духовних і світських, між ин. від Вячеслава Липинського, Дра Брацайка з Ужгороду і багато ин.

При кінці промовив Високопреосв. Митрополит, ставлячи перед очі присутних ту велику і відповідальну задачу Академії, котра має нам допомогти передовсім стати апольогетами 300-літнього діла нашого церковного зєдинення. Займаючи центральне місце між сходом і заходом, стоїмо немов на арені, на котру звернені очі так сходу, як і заходу. Православний схід глядить, які ми, ті „латинники, що їх зрадили“, а католицький захід рад би знати, чи ми правдиві католики та чи перенаті духом вселеньської Церкви. Відповідь одним і другим має дати Академія, котра своїми науковими працями має засвідчити перед світом, що ми справжні католики, хоч і східного обряду, має влєкшити заходи пізнати схід, а нас приготувити до місійної праці на сході.

*) Реферат сей буде поміщений в однім із чергових чисел „Ниви“, тому не подаємо точнішого його змісту.

На закінчення своєї промови відчитав Митрополит найважніший привіт, бо привіт і благословення для Академії, яке надійшло від Апост. Престола.

Закінчено свято відспіванням гімну „Боже Великий, Єдиний“.

о. Х.

ДЕСЯТЬЛІТТЯ ІНСТИТУТУ СВ. ЙОСАФАТА У ЛЬВОВІ

Про Інститут св. Йосафата годиться в його десятиліття згадати прилюдно вже хочби тому, що він станув нині попри бурсу У. П. Т. найбільшим захистом для львівської гімназійної молоді. Одначе ще більшу рацію дає до сього та обставина, що саме в десяту річницю існування Інституту розстається з ним його основник, організатор і ректор Преосв. Др. Бучко, новоіменований львівський єпископ-помічник.

Гене́за Інституту мало знана навіть тим, які стоять ближше нього. Він повстав в тяжкому для нас 1919 році — тоді, коли видавалося, що ціле наше громадянське життя зірване до основ та що треба буде його наново відбудувати — серед дуже тяжких умовин — від самих початків. По єпископській сфері в Перемислі вертав Ексцеленція Митрополит до Львова. Йому на зустріч вийшов на дворець о. Бучко, тоді архикатедральний сотрудник. Коли у двійку йшли пішком до св. Юра і говорили на тему народного і церковного лихоліття (молодь розбрита і поспізнювана, школи під знаком питання, Духовні Семинарії не чинні), піддав о. Бучко Митрополитови думку, чи не подбатиб завчасу про Інститут, де виховувалися би гімназійні ученики, а можливо будучі кандидати на священиків і такі, яких будучність може запотребувати. Точно годі ще було тоді виспецифікувати ціль такого Інституту, але ясною річю було, що він безумовно конечний. О. Др. Бучко, що сам за час своїх гімназійних студій був питомцем бурси У.П.Т., найкрасше відчував вагу інституції, що дає можливість кінчити студії багатьом ученикам, котрі поза нею не здобулися би на потрібні середники. Митрополит згодився на пропозицію з тим, що о. Бучко підійметься сам перевести її в діло. На приміщення інституту, який сейчас поставлено під покров св. Йосафата, Митрополит відступив опорожнену тоді дяківську бурсу при вул. Петра Скарги. Льокаль і надія на поміч з боку Митрополита та заповогової акції Американців (American Relief) се було все, з чим о. Бучко приступив до отворення Інституту.

З початком шк. року 1919/20 зголосилося дев'ятох питомців. В слідуючому році було вже в Інституті всіх 38 питомців, в сьому 28 безплатних, а всього 10 платних. Число безплатних місць вийшло таке непропорціонально велике, бо до Інституту перенесено сиріт з монастиря СС. Василянко при вул. Потоцького і цілий приватний курс хлопців зі студитського монастиря в Уневі. Нині всіх питомців є вже дев'ятьдесятка. Як удержується така велика інституція з великим відсотком дарових і півплатних місць, се вже тайна, яку можна пояснювати собі або незвичайним економічним хистом о. Бучка або незвичайною жертвенністю Митрополита. Хто дещо втаємничений, той знає, що Інститут завдячує свій розвій і існування і одному і другому. Рівночасно з зовнішнім розростом Інституту йшла також і його внутрішня розбудова наперед. Зразу о. Бучко був в одній особі ректором, духовником і економом. Лиш в ряди-годи виручували його потрохи священики, що поневолі мусіли сидіти тоді у Львові і користали зі знаної гостинності о. Бучка, та богослови, що не маючи доступу до семінарії, занятого військом, стали після війни збиратися в Інституті о. Бучка, свого давнішого віцекектора. Нині має Інститут наряджену управу (заряджує ним покищо префект, о. Яків Перідон, Голяндець, що прийняв наш обряд), виготовлені статuti, урядження. Недостає йому ще одного, власного приміщення.

В 1925 р. перебрався Інститут до будинку Духовної Семінарії і там знаходиться до нинішнього дня. Крило від Сикстуської вулиці адоптовано значними коштами Митрополита для цілий Інституту, і він поміщується там досить вигідно, одначе тільки часово. З введенням в життя Духовної Академії сама Духовна Семінарія потребуватиме більше простору на приміщення питомців п'ятох річників, на наукові салі і бібліотеки.

Відхід Преосв. Бучка на становище єпископа-помічника є рівночасно і втратою і користю для Інституту. Втра-тою, се річ ясна, бо ледви чи вдасться підшукати йому наслідника, який так всеціло віддає би себе сій інституції і так умів її вести. Одначе се розстання обіцяє Інститутуви разом і великі користи. Преосвященний розстається з Інститутом дуже нерадо і тільки формально. Супроти Інституту у нього багато ще незреалізованих плянів, бо тим, що вже нині є, він ще далеко не вдоволяється. Передовсім плян: перевести Інститут з комірного під власний дах і по-кликати при ньому до життя приватну гімназію. Сей плян навіть не такий дуже далекий. Ексценція Митрополит готов відступити для Інституту площу в околиці святоюрської катедри, і як тільки Преосвященний Бучко до своєї відваги та розмаху призбирає дещо фондів, приступить до

будови власного дому для Інституту. Якщо Преосвященому вдасться перевести сі пляни, то довершить великого діла, про яке у нас часто говорилося, за яким зітхав не один з батьків, що віддаючи дитину з дому, хотів її бачити у певній і релігійно запорученій опіці.

В такій інституції можна булоб злучити і воскресити загибаючі традиції і Василянської бучацької гімназії і Ставропігійського Інституту. Вона моглаб нам давати і доброго священика і світського інтелігента-християнина.

Се все надії Преосвященого. А ми на десятилітній успішній праці Преосвященного над інститутом св. Йосафата основуємо і свою добру надію, що в особі Преосвященого дістаємо владику, який попри інші свої гарні прикмети має також ту, котру вимагає від владики св. Письмо: „Треба єпископови... своїм домом, щоб добре правив. Коли бо хто своїм домом не вмів правити, то як йому про церкву божу дбати?“

о. Др. Л. В.

о. Петро Дзедзик

СТИГМАТИЗАЦІЯ ТЕРЕСИ З КОННЕРСРАЙТ У СВІТЛІ КРИТИКИ

(Продовження)

Якаж на це рада, щоб Dr. Ewald і тов. могли як слід дослідити цю річ? На це, кажуть вони, є один-одинокий спосіб, який конечно треба застосувати: переззести Тересу до клініки і віддати її в руки лікарів. Не спротивляється цьому ні Тереса, ні її парох, ні єпископ; а рішучо противляється цьому тільки батьки Тереси (головно сам батько), під безпосередню опікою яких Тереса тепер остає.¹⁾

Батько Тереси переконаний, що несумлінні лікарі задалиб там Тересі смерть, щоб таким способом в короткій

¹⁾ В останньому часі зайшла у щоденному життю Тереси деякі зміни: Тереса перейшла знова, вже на стало, до батьківської хати, яку в межичасі, як вона перебувала на приходстві, розбудовано так, що Тереса має окрему кімнату з окремим входом. Уряджено й капличку, де правдоподібно Тереса причащається. Зайшла зміна й щодо відвідування Тереси: єпископ, щоби не робити з релігії сенсації й щоби увільнити Тересу від натовпу прочан, які надзвичайно її мучили, заборонив відвідувати її без окремого, ординаріяського дозволу, а дозвіл такий не дуже то легко дістати. Через це число прочан зовсім змаліло: коли в 1927 р. були дні, у яких число прочан з Коннерсрайт виносило 3 і 4 тисячі людей, то в останньому році відвідало Тересу заледви кількасот людей. За те має Тереса тепер новий клопіт: дістає денно пересічно до 100 листів, які старанно перечитує і на них відповідає.

дорозі зліквідувати неприємну для них проблему Коннерсрайту. Побоювання ці старається розвіяти Dr. J. Böhm:¹⁾ „До якоїсь міри“, каже він, „можна оправдати батьківський спротив, коли зважитися, що деякі лікарі при оглядинах Тереси досить нелагідно і не у відний спосіб обійшлись з нею. Однак спротив тратить своє оправдання тепер, коли дається запоруку і береться відповідальність за те, що Тереса буде вільна від всякого рода прикrostий. А таку запоруку, оскільки знаю з найпевніших жерел, їй дано“. А далі Dr. Böhm вдаряє в релігійну струну: Коннерсрайт то — на його думку — палець Божий, даний людству не без причини; Бот хоче, щоби воно справило свої хибні погляди щодо своїх тілесних потреб. І тут задачу науки прослідити цю Богом післану проблему якнайдокладнійше. А колиб справді вдалося науці устійнити нові правди про поживу людей, то яка велика користь вийшла би тоді для терплячого людства! „Муситься днесь“, — кінчить Dr. Böhm, „п. Найманови конечно промовити до розуму і серця, що він поповнить гріх, коли він своєю впертістю спинятиме Божі пляни.

Одної днини може бути вже запізно, а тоді на всі часи історія культури обвинувачуватиме учених, що прогавили важну квестію Коннерсрайту“.

Без сумніву гарні й слушні то слова, та коби тільки щирі!

Отожто у цю щирість і загал католицьких учених не вірять... Це саме будить головню підозріння, що Ewald і тов. так дуже побиваються за перевезенням Тереси у клініку, хоч у хаті Тереси дана лікарям повна свобода дослідів. З рештою „колиб ми“ — каже о. Franz Muckermann²⁾, „так конечно обставали за перевезенням Тереси у клініку, то тим самим ми призналиб, що ми ніколи не можемо повірити в чудо, аж доки воно не буде досліджене на клініці. А миж віримо у воскресення Христа та прославлення Його ран й без такої клінічної запоруки... І кепсько булоб з нами, колиб ми аж такої запоруки потребували...“. Тому то католицькі вчені, так світські, як і духовні, противляться перевезенню Тереси у клініку, побоючись справді за життя Тереси. Вони кажуть: Dr. Ewald і тов. обстають за перевезенням Тереси, щоб виключити „*pia fraus*“, а ми противимось цьому, щоб виключити „*mala fraus*“. А що побоювання ці батька Тереси і католицького загалу є зовсім оправдані, про це свідчать зізнання лікаря Dr. O. Seidl-a,

¹⁾ Гл. „Ein ernstes Wort nach Konnersreut“ (Zeitschrift für Parapsychologie 1929, стор. 418—19).

²⁾ Цит. з „Konnersreuth im Lichte des Schrifttums und der Wahrheit“ ст. 69.

зложені ним під присягою у квітні ц. р. у суді в Мінхен¹⁾, з яких саме недвозначно виходить, що лікарі мають охоту переправити Тересу на другий світ. Ось їх слова: „mit der werden wir schon fertig“, „da machen wir Einspritzungen“, „die machen wir in einer Klinik schon katholisch“.) Хіба аж надто ясно сказано!

Отже спротив батьків Тереси є зовсім оправданий; надто дорожать вони благословеною своєю дитиною, щоб мали дозволити на прискіпшення її смерті. А для катол. світа передчасна смерть Тереси булаб справді болючою втратою. Бо події в Конненрспайт не стоять на місці; вони заяєдно розвиваються. Завважено н. пр. тепер, що Тереса крім арамейських слів, вимовляє вже і єврейські, грецькі, латинські і французькі; крім візій смерті Христової, має вона також з нагоди відповідних свят і візії інших подій з життя Спасителя і Святих, як н. пр. Різдва Хр., Хрещення І. Хр. в Йордані, Вознесення І. Хр., мученицької смерті св. Лаврентія, Франца з Салезу і т. п., — а крім дотеперішніх ран, появилася на плечах Тереси ще й „рана від бичовання“. Нехайже це все оглядають і досліджують Dr. Ewald і тов., а чей дошукаються у людині безсмертної душі і переконаються, що людина жис не тільки хлібом, але і словом божим...“)

(Продовження буде)

Некрольоги

о. Евстахій Клоевич, свящ. ювілянт, ем. декан Зборівський, а від довгих років парох в Пійлі (коло Калуша), умер дня 1. VI. с. р. в 79. році життя, а 55. священства. Покійний був мужем інтелігентним, і умів як декан своїм тактом неодні непорозуміння, що заходили в деканаті, мирно поладнувати. Бувало, що Консисторія висилала його туди ще і пізнійше для вирівнування ріжних справ. В році 1891 брав участь в Львівськїм Синоді і постоював там солідарно

¹⁾ Про цю цікаву судову розправу, яка позсталa на тлі подій в Конненрспайт — буде мова описля.

²⁾ Гл. „Das Neue Licht“ 1929. ст. 213.

³⁾ В останньому числі „Zeitschrift für Parapsychologie“ (за вересень 1929 стор. 544) подає Dr. Вбінн коротку звістку, що родина Тереси після довгих заходів погодилися отсе на переведення поновних наукових дослідів над голодівкою Тереси. Учені мають, мовляв, остаточно рішити, чи це дивовижне явище фізіологічного, чи психічного походження. Не сказано одначе, чи ці досліді будуть переведені на клініці, чи в хаті Тереси, як цього бажають собі родичі Тереси.

за правами нашого духовенства і Церкви. Ще в році 1925 піддержував нашу справу в петиції, висланій осталими синодальними отцями до Апостольського Престола. І в Калущині лишив по собі в духовенстві і народі вдячну пам'ять.

* * *

о. Андрій Сумик, священник ювілят і парох в Волосові (коло Надвірної) умер 28 серпня с. р. в 84. році життя і 53. р. священства.

Се був священник рідких чеснот. Крім совісної праці в церкві трудився щиро на народній ниві. В 70 рр. мин. віка належав до перших піонерів, що ширили на селах просвіту. А що тоді ще не було читалень, збирав своїх парохіян в літній порі в неділі і свята під церквою, читав книжочки „Просвіти“ і давав різні поучення. За сю працю був через староство нераз потяганий повідвічальности: за мнимі збори, кольпортажу книжочок і подібне. В 80. рр. мин. віка, в добі ославлених галицьких виборів, увязнено його і приставлено скованого до Станиславова. Сей факт викликав тоді серед станиславівських гімназистів (як оповідають — нині вже поважні люди — тодішні ученики) незвичайне вражіння, визвав подив для духовного мученика і бодрив їх до подібної праці для народу. — Патріархальне було його відношення до села. Нічого не сталося там без його відома і дружньої поради. Коли почалася еміграція наших селян до Німеччини і Америки, він був тим лучником, через котрого руки йшла вся переписка місцевих родин до емігрантів і навідворот.

Лиш раз, як оповідав Покійний, заколотився там спокій. А саме в часі загального голосовання до віденського парламенту зїхало туди кількох радикальних молодиків, скликали громадян, і обіцяючи несоторені річі, взивали їх, щоби не вірили „попам“, а ішли за радикальними покликами. Після того збентежились деякі молодші громадяни і гляділи через якийсь час з недовірям на свого пароху, начеб питали: чи се він, чи не він, — чи се той, котрого від років знали, чи инший, як його радикали представляли. Але небавом, коли ті фалшиві пророки не являлись вже вдруге і обіцянки їх показалися марними, очунала та горстка, і в село вернув давний мир.

З Покійним зійшов в могилу тихий і для ширшого світа мало відомий працівник, але на ділі незрівнаний душ-пастир. Честь його памяти.

ДО ВІДОМА ОТЦІВ ПЕРЕМИСЬКОЇ ЕПАРХІЇ

Подається до ласкавого відома Впр. Духовенства Перемиської Епархії, що акція життєвих забезпечень Впр. Духовенства і свящ. родин дала дуже гарні результати та стрінулася з повним признанням і зичливістю. Співробітники організатора цієї, так потрібної і хосенної акції, пана Ярослава Гуглевича, ем. проф. гімн. в Перемишлі, будуть відвідувати Впр. Отців, доки дозволить погода. Кого з Отців не встигнуть відвідати, вистарчить тоді повідомити п. Гуглевича (Генер. Репрезентація Життєвих Обезпечень Духовенства Перемиської Епархії, Перемишль, площа Конституції 5.ІІ., давно: Грунвальдська 1.ІІ.) карткою, а він пришле сейчас на місце одного зі своїх сталих співробітників, синів священичих і сиріт по священиках, в цілі уділення близших інформацій і заключення забезпечення.

Від тих співробітників треба жадати виразного „Уповажнення“ від Генер. Репрезентації в Перемишлі з підписом п. Гуглевича, щоби небажані елементи, часто ворожі, котрі може й ненавидять священиків, але не погорджують їх грошем, не вкручувалися в наші приходства, а тяжко запрацьований гріш не йшов у непокликані руки, бо різні агенти крутяться по краю і вже неодного з Отців ввели в блуд. Тому агентів, котрі такого „Уповажнення“ від п. Гуглевича не мають, належить не приймати, бо не мають права забезпечувати священиків.

Справа забезпечення Впр. Духовенства цілої Перемиської Епархії сконцентрована спеціально в тій цілі в руках Генер. Репрезентанта п. Ярослава Гуглевича, і у всіх аскураційних справах проситься виключно до нього звертатися.

Впр. Отці, котрі бажалиби, щоби їх сини, свояки або знакомі, сироти по священиках, академики, брали участь в акції забезпечень як сезонів або сталі співробітники, заробляючи тим на дальші студії, зволять їх зголосити у п. Ярослава Гуглевича, Генер. Репр. на Перемиську Епархію, котрий цілу акцію так зорганізував, щоби йшла в користь свящ. родин і сиріт по священиках. Кождий, хто рішиться брати участь в дальшій акції, дістає в Перемишлі поучення, харч і нічліг. Зі собою мусить привезти поручаючий лист свого Отця Пароха.

Нові книжки

Іван Четиға: „Просвіта і п'янство“. Львів, 1929. Стр. 16. Відбитка з „Господарського календаря“ на 1930 р. Тут хибно пишеться „п'янство“, має бути: „пиянство“.

Др. Адріян Копистянський: Стара княжа Русь в народних піснях — билинах. В-во „Народна Бібліотека“ ч. 485, г. 1929. Стр. 120, мал. формат.

Уважаємо, що се не тільки вираз недостатчі критичного змислу, але й совісті, щоби такою плутаниною, яка приходить у сій брошурці, годувати нашого меншого брата — простолюддя. Правопис і мова доцільно безправильні: на одній і тій самій сторінці „Сарницькій“, „Чернобильський“ і „Оршинький“; а від всяких „ушок“ аж роїться (силушка, матушка, дружинушка...) — тай не дивно, бо майже всі ті „билини“ московські. Вмовляють в нашого дядька, наче в жида хворобу, що нібито душа далекої Москові й Новгороду то його душа. І так наш Іван ніколи не буде „собою“, а хто не с „собою“, той тільки нездарне neutrum.

Дж. О. Кервуд: З тавром убийника. Роман. Львів 1929. Стр. 166. „Добра Книжка“, Бібліотека „Слово“, ч. 1. Бібліотека „Слово“ се періодичне видавництво (квартильний), котрого ціллю видавати цікаві повісті для інтелігенції. Ціна одного тому 4. зл.

Ярослав Боженський: Срібні тіні (про фільмове мистецтво). Львів 1929. Стр. 110. Вид. „Добра Книжка“.

О. Глум: Безбожник — жарт на 1 дію. Львів 1929. Стр. 16. В-во „Русалка“. Тема нині дуже на часі, одначе її розведення тут ледви чи вдатне. Теолог „Василько“ не зовсім „довчений“, коли як „добрих христ'ян“ вчисл'я „вчених і філософів“: Паскаля (так), Толсто́я (!), Кіркєбарда, Фіхте (!), Канта (!)... Таким писанням дасться оружжя в руки противникам.

Володимир Яценків: Нове джерело багатства — шовківництво. Львів 1929. Стр., 56 мал. форм. Вид. „Добра Книжка“.

Всячина

„Нива“ зі слідуючим (11) числом переходить на власність нашої львівської Архієпархії. Редакція і Адміністрація будуть міститися в нашій Духовній Семинарії, Львів, вул. Коперника 36. Всю кореспонденцію й грошові перекази — також ті, котрими пересилається залеглости за „Ниву“ за попередні роки — треба відтепер суди

адресувати. Тих залеглостий дуже багато, проситься негайно вирівнати їх (вони остають власністю о. Костельника).

„Нива“ й надалі має бути органом духовенства з проповідничим додатком. Слідуюче число вийде присвячене св. Отцю в ювілейному році, як се ще о. Костельник був уплянував.

Конференція наших єпископів. Саме тепер (21—26. X) відбувається в Римі конференція наших єпископів. По нашим відомостям зібрані там усі наші владыки—в числі 11: з Галичини 5, з Закарпаття 2, з Америки, 2 з Канади 1, з Югославії 1. Предметом нарад, оскільки знаємо, має бути „Катол. Акція“ тай деякі обрядові (літургічні) теми.

Польська Катол. Пресо́ва Агенція донесла про ту конференцію наших єпископів:

„Се вже друга конференція українського єпископату. Перша відбулася тому два роки (спільно з єпископом гр.-кат. Болгарів). Тоді рішено, що такі конференції будуть відбуватися що два роки по черзі у всіх місцевостях, де резидують греко-кат. єпископи. А що п'ять літ, окрім того, малаби відбуватися конференції в Римі. В сьому році конференція відбувається в Римі з тою думкою, аби зложити поклін папі з нагоди його ювілею. Предметом сеї конференції має бути єдність обряду, карність, літургія, цілібат і фінансові справи.

В справі цілібату тенденцією Апостольської Столиці є, щоб його вводити поступенно до обрядів, які його не мають, але тут слід поступати дуже поволі і з великою обережністю, щоби православне духовенство, використовуючи отсю новість у церковній карності, не зробило з того зброї для поборювання католицької церкви. Тепер українські священники, що зберігають цілібат, творять ледви 5 відсотків цілого українського духовенства. Зі справою цілібату вяжеться тісно економічне становище духовенства. Нинішнє українське духовенство є на загал убоге, а якби було й далі обтяжене родиною, то сей тягар зріс би ще більше.

Щодо справи обрядів і карності, то конференція спеціально займається обрядами, які відносяться в першу чергу до тайни хрещення і подружжя. Бажанням Апостольської Столиці є, аби обряди кожної народности були строго зберігані. Справа ся не нова, а щоб уникнути непорозумінь, Св. Конгрегація для поширювання віри видала в 1863 році відомий декрет, т. зв. „Конкордія“, на основі якого унормовано подружжя між католиками латинськими й українськими“.

Як видно, отся Агенція добре поінформована про характер і предмети нарад наших єпископів. Те місце в її зреферованню справи, де мова про згляд на православних, „неполітично“ сформуловане. При нинішнім психічним по-

дразненню (власне задля целібатової реформи) не один уніят може собі на підставі тих слів подумати (що ми вже дійсно чули від деяких): то Рим числиться з православними, а з нами, уніятами, ні?

Правда, й інші автори-латинники деколи так незручно висловлюються. У „Kath. Kirchenzeitung“ з 3. X. с. р. якийсь „Missionsfreund“ при нагоді подібних тем пише: „Erstens muss man auf die Schismatiker Rücksicht nehmen, man darf sie nicht kopfscheu machen“. Без сумніву Рим повинен числитися і числиться з православними, але ж годі се ставити на перше місце й не всюди можна се акцентувати, коли ходить про уніятські церкви.

Російська еміграція на прийнятті в папи. З генералами, полковниками та професорами взяв участь також козацький хор, який відспівав кілька пісень.

Osservatore Romano заперечило в часописах підношену вістку, начеб то берлінський нунцій мав якісь переговори з большевицьким амбасадором Крестинським.

Напад на церкву. В селі Севороги, парохія Перемишляни, наші вірні поставили собі церковцю. Село невеличке (400 душ), а в нім більшість латинників. Вже в тиждень по вибудованню церковці незнані справці хотіли її в ночі знищити, але перешкодив їм наш чоловік, Микола Гетьман, який притім мало що не пострадав життя, бо справники стріляли до нього. А 1. X. с. р. в ночі ті невідомі справці напали на церкву й здемолювали її.

Куди то заведе, атже ми під боком большевії!!

Продаж церкви на ліцитації. Російські емігранти вибудували собі в Берліні гарну церкву. Довгів, що їх на неї затагнули, 150.000 золотих марок, не могли сплатити, й женевський банк, як віритель, продав церкву на ліцитації за 180.000 марок.

Німецькі офіцери в монастирі. Двіста визначних молодих офіцерів цісарської німецької армії вступило до монастиря твердої обсерванції в Горгайм. З людських юнаків — юнаки божі.

„Cela Konrada“. В бувшій уніятській монастирі у Вильні (такім славним в історії унії), який тепер держ. уряд взяв на свою власність, а саме в „Келії Конрада“ (де Міцкевич мав бути інтернований) Союз вильнянських літератів уладив собі домівку. Велика зміна...

„Gazeta Kościelna“ (виходить у Львові) в сім році вже вдруге вийшла з білою плямою по конфіскації. Перший раз підпав цензурі допис в справі парох. конкуренції під заг.: „Co to ma znaczyć“ (в ч. 34.); другий раз в (в ч. 42.) допис під заг.: „Ojciec św. wie“. Такі часи!

Грецький парламент ухвалив закон, що відтепер ні один нежонатий (православний) священник не може бути

парохом. Нежонаті мусять піти до монастирів. Се взагалі замітна тенденція в нинішніх світських людий.

В Японії всіх католиків є 89,390. Місіонарів 179, янонських священників 49, питомців дух. семинарії 156.

В Америці приступив до катол. церкви Др. Кнасман, англіканський єпископ.

„Люципер“ — такий титул має франц. часопис, що від вересня с. р. став виходити в Бордо, і осмішує віру як дитинячу недугу, папу як великого шарлятана, священників як сільських чарівників. — От нехай би пішли до большевії, там зазнали би цілої правди своєї „люциперської віри“.

Під клеймом упереджень. Доводиться нам, уніятам, проживати під клеймом упереджень — і то з двох боків: з боку православних і латинників. Сі упередження — себто фалшиві поняття про нас — для нас упокорюючі. І якщо не хочемо піддатись приборкуючим нас хвилям — „спускайтесь, куме, на дно...“, то мусимо на два боки боротися, — нелегка позиція!

Ось такий поважний автор, як відомий французький апольоет, еп. Bougaud (Буго), в своїм обемистім, на різні мови переложенім, творі „Християнство й теперішні часи“ пише про нас слово в слово:

...„Люди інстинктивно відчули, що сповідь не може істнувати побіч подружжя любови. Сповідь вимагає заховання тайни, любов тайни не терпить, жадає, щоби все говорити. Чи ж священник, обтяжений стільки тайнами, не поділиться ними з улюбленою подругою? Чи зможе не виявити їх, чи буде всилі протиставитися жаданням тої природи горячої, неспокійної, цікавої, а може й заздрісної? А вона чи повірить, що є любленою мужем, супроти неї таким скритим? А вірні, чи прийдуть зложити свої тайни в те серце, так комусь віддане? Досвід учить тут того самого, що й розум: скрізь, де священники заклали подружжя, сповідь зникла.

Греко-католицька церква, що дозволяє на подружжя життя своїм священникам, не зберегла би була сповіді, якщо не зберегла би була сповідників в особах єпископів і монахів, змушуючи їх до здержливости“.

(Цит. після польського передкладу Chrytjanizm a czasy obecne, tom V, wyd. drugie, Poznań 1925, стр. 143).

Якщо б се було правдою, що тут еп. Буго пише, то вже від сотворення чоловіка і то в усіх народів без огляду на віру мусів би був витворитися погляд, виражуваний та кож у народних приповідках: „Не повір своєї тайни жонатаму, бо зрадить її своїй жінці“.

Але таких народних приповідок ні за гроші не купити... Зате є народні приповідки з противним змислом: „Jak się

ożeni, to się odmieni". Тай не тому в православних, а особливо в протестантів сповідь не така розвинена, як у католиків, що ніби то вірні бояться визнати свої гріхи перед жонатим душпастирем, тільки тому, що ті конфесії не підчеркують так сильно потреби й спасенности особистої сповіди. А що ми, уніяти, є католиками, отже в однаковій мірі культивуємо особисту сповідь, як і латинники, тому — власне тому — наші вірні так горнутья до сповіди, як і в латинників, і ніколи не питаються: чи сповідник жонатий чи не жонатий. „Прийди і виждь!“

Якщо ходить про дійсний досвід, то ми власне противно мусіли би сказати — а саме: що до жонатих сповідників старші віком каянники радше йдуть, бо — цілком правильно — надіються, що такий сповідник лекше їх зрозуміє.

А ось найновіше „кадило“ для нас. В „Kathol. Kirchenzeitung“ з 3. X. 1929 в статті „Neue Entwicklungen der Orientmission“ пише якийсь „Missionsfreund“ (скінчений латинізатор): „Hat sieh auch der unierte Orientale an einem der unierten Wallfahrtsorte oder in einem „unierten“ Jesuiten — oder Redemptoristenkloster Karpatorusslands oder der östlichen Polens die Seele durch Teilnahme an der Volksmission oder an der Exerzizien erwärmt, das ist und bleibt ein Festtags-erlebnis. In sein Dorf zurückgekehrt, wird er wieder seinem verheirateten Landfarrer gegenüberstehen, den er wenigen schätzt als den ledigen lateinischen Geistlichen (!!). Übrigens werden diese aus dem lateinischen Ritus in den unierten übertragenen Veranstaltungen eine Propaganda für den lateinischen Ritus sein. Der Wunsch nach der häufigeren hl. Kommunion wird naturgemäß den Entschluss zur Reife bringen, dorthin zu gehen, wo man leichter kommunizieren kann. Also wird man in die lateinische Kirche gehen: weil dort täglich hl. Messe ist, zum Unterschied von der unierten Dorfkirche, wo dies nicht der Fall ist. Des weiteren wird man die hl. Kommunion unter einer Gestalt bevorzugen, somit „wieder die lateinische Kirche“. Всякі доповідження злишні.

Скільки мов на світі? Після найновіших дослідів на цілій земській кулі є 1000 ріжних мов, зачисляючи тут і нерозвинені мови. Євангеліє переложене на 570 мов.

Назви церковних достойників. Назви „єпископ“ і „презвітер“ походять з апостольських часів. У св. письмі вживаються також як синоніми (відносяться до тих самих осіб). В перших IV. віках для висших церковних достойників не було иншої назви, як тільки „єпископ“. Єпископи визначніших катедр виріжнювали себе містом, де були єпископами, й підписувалися: н. пр. „єпископ КП (то зн. Константинополя) нового Риму“, „єпископ святого міста Єрусалиму“, „єпископ великого міста Александрійців (так

в актах халкедонського собору). Митрополити підписувалися: „єпископ митрополитального міста імярек“. Церковні митрополії брали свій почин від світських митрополій (осідків висших державних властей), одначе з бігом часу, коли світські митрополії переіменювано, сей паралелізм значно позаломлювався. Цар Діоклєціян в 292. р. поділив римське царство на 100 „провінцій“ (епархій) і 12 „дієцезій“. „Епархія“ й „дієцезія“ нині вживаються як синоніми. В давнині „дієцезія“ була висшою державною, а так само й церковною адміністраційною областю. Нині єпископ має свою епархію (дієцезію), в давнині на чолі „епархії“ стояв митрополит, а на чолі „дієцезії“ стояв „ексарх“ або „патріярх“, який спершу не мав спеціальної назви, але називався „єпископ над дієцезією“ (так в актах царгородського собору з 381. р.: οἱ ὑπὲρ διοίκησιν ἐπίσκοποι). Константин Вел. ще помножив число провінцій (епархій), а дієцезії підчинив чотиром „префектурам“. Префектура „Схід“ обіймала ось які „дієцезії“: Єгипет (головне місто: Александрія), Схід (головне місто Антіохія), Понт (гол. м. Кесарія Кападок), Тракія (гол. м. Гераклія).

Назва „архієпископ“ старшого походження, як „патріярх“. Римські папи спершу підписувалися „архієпископ Риму“, а опісля „архієпископ і патріярх“. Назву „патріярх“ придумано з чемности, на взір патріярхів зі св. письма (ще й нині є звичай старшого церковного достойника в святочних промовах або адресах титулувати „патріярх“). Мабуть перший раз ужив сеї назви цар Теодозій II. в листі до Валентініяна III, відносячи її до папи Льва I. Правильною й офіційальною стає отся назва щойно десь від VIII. стол. Спершу всяка назва хиталася. Так н. пр. митрополити називалися також архієпископами тай ексархами, хоч отсі назви властиво належалися партіярхам. На сході, де багато митрополитів, „архієпископ“ і нині означає висший ступінь достойности від „митрополита“.

Назва „папа“ (батько) є вульгарного грецького походження. Відношено її до кожного єрея (як се є й нині в Москалів — „батьюшка“, а в нас — „отець“). Від Греків переймили отсю назву Болгари, Сербі, Українці („поп“ — „піп“), Німці („Pfaffe“), Мадяри („пап“)... Офіційною, на весь світ славною стала отся назва для римських єпископів.

В Німців і Українців назва „Pfaffe“ — „піп“ з часом прибрала згїрдну відтінь — мабуть під впливом ворожих тенденцій: там протестантів, тут латинників.

„Не годиться мовчки поминати“. Під тим заголовком Впреп. о. Філяс у „Нов. Зорі“ з 20. X. 1929 р. ще раз повернув до моєї статті про стояння й клячання в церкві тай кінчає: „Не годиться однак мовчки поминати його (зн. моїх) мильних суппозицій і аргументацій, якими вво-

диться баламуцтво в науку самої віри. De divinis aut silendum aut recte loquendum, каже св. Василій. Ні, не Камінські нам учителями в вірі й обряді, та, на жаль, як показує досвід послідних літ — також не „Нива“. — Не бачу ні найменшої потреби подрібніше відповідати на сю статтю. Тільки наведу цитати з книжки о. проф. Мишковського: „Изложение цареградской литургии“ (Львовъ, 1926). А Впр. о. Філяс нехай розважить їх значіння, чи вони кажуть те саме, що він з найбільшим акцентом оспорує в моїй статті (західна й східна редакція практичного поняття евхаристії). А проф. Мишковський — се не Костельник („революціонер“).

„Какъ мы вѣруемъ, такъ и они вѣровали въ присутствіе Іисуса въ освященныхъ св. Дарахъ, да они и поклонялись Ему въ св. Евхаристіи, однако это бывало только случайно, на св. Литургіи, особенно при св. причастіи, а кромѣ этого на то таинственное присутствіе Іисуса въ св. Тайнахъ почти не обращали особеннаго вниманія; ссв. Дары сохранялись не для того, чтобы имъ поклоняться, но только для причащенія, особенно на исходъ души“ (стр.6). „Только позже стали на Западѣ на первое мѣсто выдвигать таинственное присутствіе Іисуса въ ссв. Тайнахъ, и отъ того взялъ начало и развился особенный культъ ссв. Евхаристіи“ (7).

О. Др. Мишковський іде в своїх твердженнях ще дальше, як я. „Было бы ошибочно думать, что древніе, не одушевлявшіеся почитаніемъ ссв. Тайнъ, почитали Іисуса менѣе, чѣмъ мы: именно оттого, что они всегда совершенно почитали Христа, думать о немъ особо въ ссв. Евхаристіи было для нихъ излишне“ (7, нотка). „Только было бы ошибочно, если бы кто думалъ... какъ будто-бы Іисусъ присутствовалъ въ ссв. Тайнахъ лучше и полнѣе, чѣмъ присутствуетъ внѣ ссв. Тайнъ по своему ипостасному соединенію съ Богомъ-Словомъ“ (7). Про що властиво йде? Чому — для якої цілі — о. Мишк. се підносить? Хто в тих його словах шукав би якоїсь догматичної тенденції, той міг би найти в них рації для підозріння. Алеж се було би велике непорозуміння. О. Мишковський, як і я в своїй статті „Стояння і клячання в церкві“, має обрядову ціль. Хто глибше проникнув психологію латинського й грецького обрядів, для того ясно, як на долоні, що пересаджування західного, сильно розгалуженого, культу св. евхаристії в наш обряд підміновує наш обряд. В латинськім обряді домінує „культ св. річи“ (при мертвій, незрозумілій богослужбній мові воно инакше й не може бути), чого найвизначнішим виразом є власне розгалужений культ св. евхаристії. А наша літургія сама себе дефініює як „словесну службу“. Отже якщо і в нашім об-

ряді має взяти верх „культ св. річи“, то послідовно треба буде (що почасти вже є) наш обряд переробляти на латинський зразок. Може се дехто назвати „фангазією і то смішною“, але тим тільки виставить собі свідоцтво, як глибоко заглянув в „клітиновий“ улад грецького й латинського обрядів.

о. Др. Г. К.

Посторонний свідок. Один латин. обр. священик, Поляк, одначе великий і вповні щирий симпатик унії (під псевдонімом дописував до „Ниви“, проживає поза Галичиною), людина світлого характеру, постійний читач „Ниви“, написав до редакції „Ниви“: „Z prawdziwym żalem przeczytałem w dziś otrzymanej „Niwie“ wzmiankę o Jego ustąpieniu ze stanowiska redaktora... Walkę w obronie małżeństwa księży Ojciec prowadził w wielkim stylu, wspaniale, dostojnie, mądrze“. Для будучих істориків придасться й сей посторонний голос, тому й випечатали ми його.

Справлення. В попередньому (9) числі „Ниви“ на стр. 343 в схемі „Сім прошень Господньої молитви“ закралась друкарська похибка: а) царство боже, б) святе імя боже. Має бути, як се самозрозуміле і в тексті пояснено: а) святе імя боже (слава божа), б) царство боже.

СУСІДСЬКА ЗЛОБА. З приводу уступлення о. Костельника зі становища редактора „Ниви“ „Gazeta Kościelna“ з 27. X. с р. подала ось яку його характеристику:

„Kim jest X. Kostelnyk i jaką rolę odegrał wśród małopolskich (!) unitów?... Poezje X. Kostelnika stoja na niskim poziomie, rozprawki literacko-estetyczne (np. niedawna o „Panu Tadeuszu“) świadczą o wielkiej naiwności i płytkości autora... W jednej tylko dziedzinie trzeba przyznać X. K. talent, i to duży, w dziedzinie publicystycznej. W drobnych artykułach umie pisać o wszystkim, z życiem, siłą i dużą śmiałością. Ten to talent publicystyczny zjednywał mu wśród swoich gorących wielbicieli i namiętnych wrogów. ...X. Kostelnyk był czynnikiem fermentu, duchem niespokojnym, przytem człowiekiem zarozumiałe pewnym siebie. Taki duch bojowy może w innych warunkach byłby i użytecznym, ale w obecnym chaosie religijno-cerkiewnym mógł raczej zaszkodzić, niż pomóc. Dobrze się zatem stało, że wycofał się z naczelnego redaktorstwa organu księżowskiego...“

Які там вальори мають писання о. Кост., певне не „Gazeta Kościelna“ про се міродайно судити. Але так „виставляти язик“ за ним, і то на вулиці, прилюдно, як се „Gazeta Kościelna“ робить, може тільки сусідська злоба, дрібна, марна, заглуплююча, що зводить свідомість до телячого психічного рівня. І тим „Gazeta Kościelna“ годусе своїх читачів-священиків.

Ні, „Нива“ ніколи не стояла на таким, дійсно наївнім і плиткім, становищі.

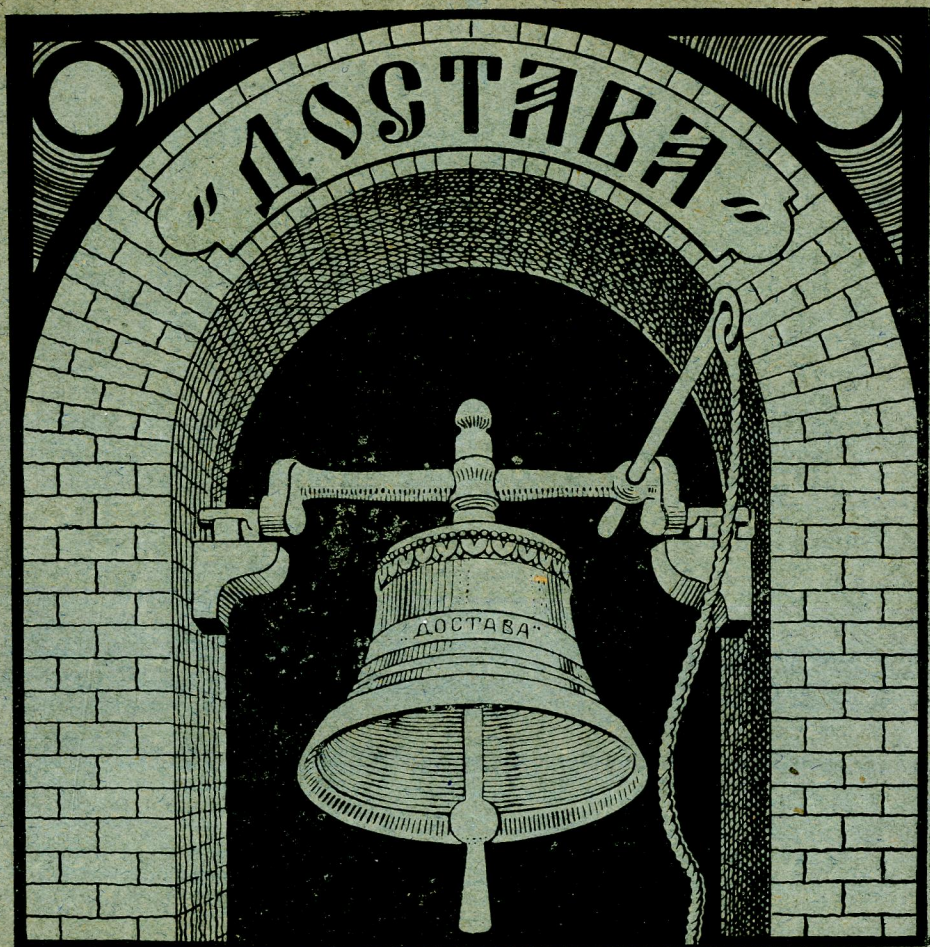
Nulla paritas!

Печатається з дозволенням Митрополичого Ординаріату у Львові.

Редактор-видавець о. **Д-р Гавриіл Костельник**

З друкарні Ш. Беднарського, в аренді „Кооперативи Промислу Графічного“ у Львові Ринок 9. — — — — — Телефон 76—14.

Найліпші дзвони і всі церковні предмети
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинокі українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах **Л н В І В**, вул. Руська ч. 20., **П Е Р Е М И Ш Л н**
Ринок ч. 23., **Т Е Р Н О П І Л н**, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе мальовання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: **Л н В І В**, **Д О М І Н І К А Н С Ь К А** 11, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочіі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV.

Листопад

Ч. 11.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т:

Св. Отець, Папа Пій XI (світлина)

о. П. Дзедзик: Золотий Ювілей св.

Отця, папи Пія XI

409—423

Католицька Акція і „Нива“

424—425

о. Др. Й. Слітий: Значіння і устрій

Гр. кат. Богословської Академії

426—433

о. П. Холін: Конференція українсь-

кого гр.-кат. Єпископату в Римі

434—439

Нові книжки

439—441

Відозва „Просвіти“

441—442

Всячина

442—446

Гр. кат. Богосл. Академія

447—448

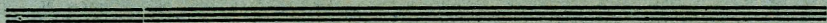
Проповіди

145—160

Л Ї В І В 1929.

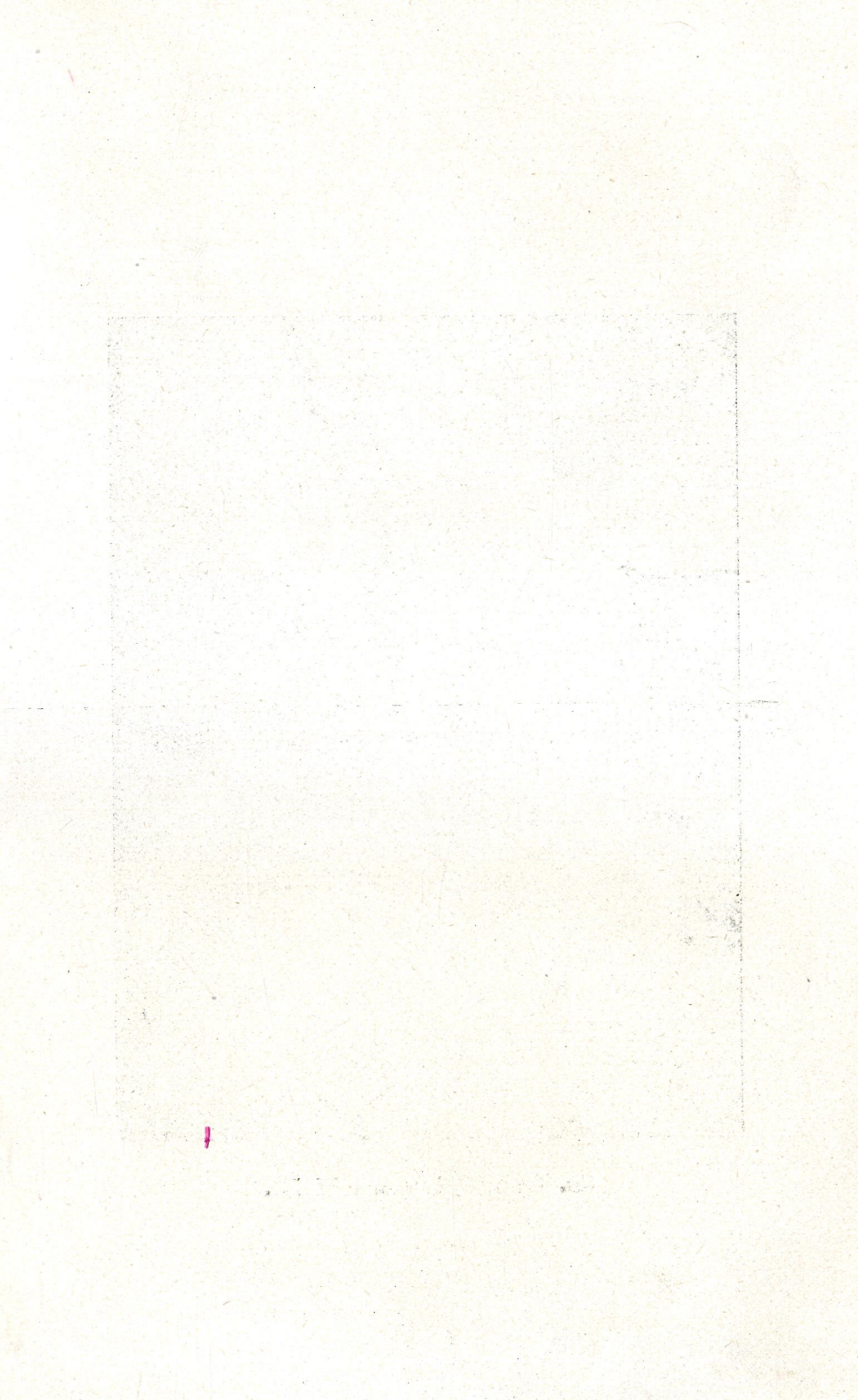
З отсим числом розсилаємо ілюстрований стінний календар „**Рідної Школи**“ за 1930. рік враз з поштовими складанками. Календар сей крім практичної користи надається також на прикрасу кожної української хати. Як попередніми літами, так і сего року наше патріотичне духовенство прийме прихильно сей календар, бо так він, як і загалом „Рідна Школа“ заслугує на нашу найприхильнішу підтримку. Наш національний інтерес вимагає, щоб ні одна з долучених поштових складанок „Рідної Школи“ не змарнувалася, а навпаки — як найшвидше вернула виповнення на місце призначення. Означеної ціни нема. Її має подиктувати кожному його національна совість.

Рівнож наша Адміністрація долучує до сього числа упімнення до всіх наших П. Т. Довжників, **зазначаючи кождому його довжну суму по кінець 1929. року.**

Довги за минулі роки є власністю попереднього редактора, о. Д-ра Костельника і нова редакція мусить їх для него стягнути, до чого, перебираючи „Ниву“, і зобов'язалася. Тому просимо дуже усіх Шановних Передплатників, **присилати ласкаво свої довги.** У кого вони великі, то просимо присилати їх ратами.

Св. Отець, Папа Пії ХІ.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV. Львів, за Листопад 1929. Ч. 11.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

• Передплата виносить 18 зл. річно
• — для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

о. Петро Дзедзик

ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ СВЯЩЕНСТВА ПАПИ ПІЯ ХІ (1879—1929)

1. Весь католицький світ спрямовує отсе свої очі й серця в сторону Вічного Міста, щоби зложити сердечні побажання своєму духовому Батькови, Папі-Ювілятові Пієви ХІ, який саме 21. грудня с. р. святкує 50-літню річницю свого священства. І коли з приводу цього торжества радіє цілий 300-мільоновий католицький світ, то і ми радо спішимо, щоби і від себе зложити у стіп найвисшого Вітця Церкви найщиріші побажання.

А памяtkою цього ювілейного торжества нехай для нас буде отсей коротенький начерк Його життя, праці та стремління.

2. Теперішній папа: Амброзій, Дамян, Ахіль Ратті прийшов на світ 31. травня 1857. р. під усміхненим небом розкішної Лємбардії, в місточку Desio, близько (18 кільом.) Медіоляну, як четверта дитина управителя прядільні братів Conti de Pusiano.¹⁾ Побожні батьки Франц Ратті († 1881) і Тереса Галлі подбали про дуже старанне виховання Ахіля, і решти своїх дітей.²⁾ В домі Ахіля царило заєдно щиро-

¹⁾ Рід Ратті, який сягає самого початку XVII стол., це рід ткачів і прядільників; їх властиве родове місце Rogeno, оселя положена у горішній, підальпейській Бріянці.

²⁾ Всіх дітей у Франца Ратті було п'ятеро: Карло, Фермо, Едвард, Ахіль і Каміля. Карло († 1906) був начальником залізничної стації, Фермо працює при шовківництві, що й було теж фаховим заняттям Едварда († 1906), а Каміля полишилась дома, щоби після смерти батька заопікуватися матір'ю.

сердечне родинне тепло, хоч серед скромної матеріальної обстанови. Серед таких обставин, на лоні чудової підгірської природи соняшної Льомбардії зростає у безжурній свободі дитячих літ, здоровий тілом і душею Ахіль; а цікаві очі та вразлива душа цієї незвичайної дитини жадібно хватала те все, що подавало оточення: чудова краса природи та улюблені квіти (плекані ним за понукою першого його учителя, великого любителя ботаніки, о Volontieri), напоювало душу Ахіля любов'ю до всього, що гарне і благородне, ритм ткацьких варстатів наповнював її почуттям залізної обов'язковості і муравлиної праці, а тужливі пісні прях, які найкраще уміють передавати невисказану тугу та степенувати любов до вітчизни, сповнювали дитячу душу найніжнішими почуттями та одушевленням до всього, що рідне. І саме ці чинники стали опісля основними чертами характеру та змістом життя Ахіля: велика любов природи, невисипаюча муравлина праця та справді великий патріотизм. До духовного розвитку молоденького Ахіля причинився немало його дядько о. Дамян Ратті, у якого перебував; хто зна, чи і йому не завдячує нинішній папа перші проблиски покликання до духовного життя.

В 10-тім році життя переходить Ахіль, за старанням дядька о. Дамяна, у духовну гімназію до Медіоляну, а відтак у духовний ліцей в Монца, а докінчує свою середню шкільну освіту у медіолянській архієпископській колегії. Після укінчення її вступає Ахіль на богослов'ю. А що відзначався незвичайними способностями, то, будучи ще на 4. році богослов'я, дістає вже місію навчання арифметики і латини у духовній гімназії, у якій передше сам учився.

3. Але Боже Провидіння не призначило о. Ахіля на професора арифметики і латини. Одержавши в жовтні 1879. року чин діакона, переходить він за старанням свого архієпископа, в цілі поглиблення своїх богословських студій, до Риму і приміщується у „Льомбардській колегії“. Рим, що найкраще дає відчутти могутність й непобідимість католическої Церкви, мав все великий вплив на кандидатів духовного звання; не диво, що й на молодого Ахіля зробив він незвичайне враження. Численні пам'ятки мистецтва, славні університети, найбільші на світі бібліотеки, все свіже жерело католическої думки — те все наповнило Ахіля тим більшим жаром до праці та студій. І тут 20. грудня 1897. р. одержує Ахіль чин священства, а слідує дня, 21. грудня, відправляє свою першу Службу Божу в церкві св. Карла Льомбардів (San Carlo al Corso).

Після двохлітніх дальших студій над канонічним правом на Григоріанському університеті складає о. Ахіль протягом 1882. р. 3 докторати: в березні із богослов'я, 9. червня із канонічного права, а 23. червня із філософії. Відтак

вертає до Медіоляну, одержавши номінацію на професора духовної вимови і догматики, а пізніше і єврейської мови в Духовній Семінарії.

4. Як священник справує о. Ахіль спочатку, і то тільки через 3 місяці, душпастирський уряд на селі, а дальші літа його священства зв'язані із релігійним інститутом конгрегації Сестер de Cinaculo в Медіоляні, де він на протязі кільканадцяти літ займає місце капеляна (будучи рівночасно професором богословії в Духовній Семінарії). На тому становищі проповідує він рік-річно у місяці маю в честь Пр. Д. Марії, а в червні в честь Найсол. Серця Христового, катехизує і помагає сусіднім парохам приготувати дітий до святих Тайн. В 1894. р. поручає кардинал-архієпископ Ferrari о. Ахілеви справу організації катехитур у муніципільних школах, що їх ліберальне італійське пррзвительство попередніми літами було зліквідувало. Цю місію сповнив о. Ахіль якнайкраще; протягом двох літ удалось йому завдяки своїй зручності та второпності, помімо шалених перешкод зі сторони цивільної влади, ввести до школи більше як 100 катехитів. За це саме зеднює він собі любов кардинала; відтепер стає о. Ахіль його дорадником у неодній справі, вкоротці бачимо його вже „синодальним судією“, а далі й каноніком капітули.

5. Та далеко більшу роль в Медіоляні судилось відіграти о. Ахілеви як ученому. Заіменований ще в 1888. р. „доктором“, а вnedовзі опісля й „префектом“ „Ambrosianum“), кидається о. Ахіль у вир наукової праці, вибравши собі дуже невдячну ділянку знання: палеографію, археологію і бібліографію, а також критику творів мистецтва й літератури.

Як учений о. Ахіль ніколи не любив іти утертою дорогою, але сам її прорубував крізь гущавину науки: його манило засідно тільки нове, нє друковане ще та незнане нікому. Отже його праці то не компіляції, а оперті на перших джерелах і на відкриттях, що їх найчастіше він сам поробив; через те є вони справжнім продовженням і поступом знання.

Така праця не може повеличатися обильним числом творів. Бо тільки зважити: скільки то часу й енергії треба зужити, щоб відчитати наднищений зубом часу старинний напис на камені, скільки муравлиної терпеливості й праці муситься пожертвувати на відчитання письма понаддираних папірусів чи полинялих пергаменів із перед тисячі літ!

¹⁾ Ambrosianum се збір найцікавіших творів культури і мистецтва, рідких і цінних колекцій та унікатів — предмет студій вчених цілого світу. Се інституція світової слави і є вона для Медіоляну тим, чим Ватиканська Бібліотека для Риму, Бритійський Музей для Лондону і Національна Бібліотека для Парижа.

Скільки то треба нераз перекинути книг, скільки джерел перетравити, заки устатиться один деталь, одну непевну подію чи дату, або заки видобудеться якийсь історичний факт із маси легенд і переказів! А те все було саме змістом наукової праці о. Ахіля.

Та мимо того все наукова спадщина о. Ахіля завдяки невсипущій його праці під оглядом кількості досить богата; а вже справді дуже визначною та цінною є вона під оглядом якості. Бо перш усього носить вона на собі знамя чогось оригінального і новодослідженого, а далі обробітка її незвичайно талановита й совісна, а до того подана вона в дуже принадній, мистецькій формі.

І так його „Історія Медіоляну і амброзіанської базилики“ (написана на основі старинних написів на відкритому 1903. року камені і 2 іконографічних плянів із XV стол., які відкрив сам о. Ахіль у ватиканському архіві), виявляє великі палеографічні здібності молодого доктора і незвичайну субтельність його критичного ума, а його монографія про мозаїку каплиці San Satiro амброзіанської базилики є зокрема дуже цінним вкладом у мистецьку літературу. За свою незвичайно талановито написану 3-томову працю: „Acta Ecclesiae Mediolanensis“ удостоївся о. Ахіль спеціального признання папи Льва XIII. У своїй черговій публікації „Missale Ambrosianum duplex“ себто виданню двох текстів Амброзіанського служебника, використовує о. Ахіль цінні й рідкі матеріали щодо студій над старинними медіолянськими обрядами. Ціла дальша серія його студій над творами мистецтва і літератури закінчена „Провідником по Амброзіанській бібліотеці“, це історія Ambrosianum-а й ілюстрований опис його скарбів і в цьому творі виявив о. Ахіль тільки небуденного артистичного смаку, що італійське правительство відзначило його за нього орденом св. Маврикія і Лазаря. З нагоди 300-літнього ювілею канонізації св. Карла Боромея стає о. Ахіль головною пружиною періодичного журналу „Св. Карло Боромей і тристаліття його канонізації“ та поміщує в ньому ряд статей про Святого, висвітлюючи багато незнаного про відношення св. Карла до різних осіб і квестій церковного життя; таким чином створює о. Ахіль першорядний історичний і галіографічний твір, із якого, як з обильного жерела, черпає опісля Пастор, пишучи свою монументальну „Історію папів“.

Се бувби перегляд щонайважливіших творів о. Ахіля за час його уряду та праці в „Амброзіанум“.

Як бачимо, кожний твір о. доктора „Амброзіанум“ носить на собі виразне знамя його великої індивідуальности; ціхує її глибоке знання, невсипуща витривалість і муравлина праця, винахідливий та повний ініціативи ум і вмільсть ком-

понувати відірвані сухі факти у мистецьку гармонійну цілість. Для повної характеристики о. Ахіля, як ученого, слід іще згадати про одну дуже важну прикмету його, а саме про його скромність. І саме ця черта великої, справжньої вчености характеризує всі твори о. Ахіля; він, як палеограф, стояв не тільки на рівні із найліпшими палеографами Європи, але їх перевищував, бо як свідчить визначний італійський палеограф Енріка Ростаньо (Rostagno),¹⁾ не було майже ні одного сучасного о. Ахілеви дослідника старинних кодексів, так в Італії, як і поза границями її, якийби не звертався до него за поученнями та вказівками, — а о. Ахіль ставляючи в своїх творах, чи у відповідях ученим „із подиву гідною докладністю“ — каже Ростаньо, — свої можливо найпевніші конклюдії, майже все зазначував, що дана річ ще не зовсім докладно ним досліджена, й намічував дальшу дорогу дослідів.

Іще одна характеристична ціха творів о. Ахіля: на початку або кінці дає він залюбки ширший погляд на філософію історії. Ось для ілюстрації маленький виїмок:²⁾ „Історія се жива тканина фактів, тканина, у якій думки й чинности людей та Бога раз-у-раз лучаться, взаємно перехрешуються, мішаються і вдаряють об себе, щоб у кінцевому висліді зложити дивні пляни Провидіння, де всевладно володіє суверенний Бог і де в цілій повноті обявляється любов Його до людей“.

Вкінці слід іще згадати, що в пошукуванні за рідкими манускриптами відбував о. Ахіль наукові подорожі за границю; і так відвідує бібліотеки, музеї й архіви у Відні й Будапешті (1891), Парижі (1893), Римі і Фльоренції (1899) і Лондоні (1914).¹⁾ Вислідом тих поїздок було знайдення многих рідких рукописів, на які звернув о. Ахіль увагу вчених.

6. Довголітна й важка праця палеографа та архіваря булаб певно дуже лихо відбилася на здоров'ю о. Ахіля, колиб велике замилювання до краси природи не заставляло його кожду вільну хвилю провести на її лоні, щоби тим способом дати змогу організмови відпочати та скріпитися до дальшої праці. А що о. Ахіль ніколи не вдовольнявся пересічністю, то і під сим оглядом не вдовольнявся тільки звичайними проходами та прогулками; він вправляє найтяжший спорт: альпіністику. Вступає

¹⁾ Гл. „Pie XI (Achille Ratti)“ par A. Novelli. Ouvrage traduit de l'italien par l'abbé R. Jacquin ст. 21.

²⁾ о. с. ст. 19.

¹⁾ Лондон відвідав о. Ахіль принагідно, а саме з нагоди торжества столітніх роковин уродження Roger-а Васон-а, яке святковано в Oxford-і 1914. р. і де він явився як відпоручник Ватиканської Бібліотеки.

до клубу альпіністів, основно студіює цю ділянку спорту теоретично, дуже старанно готується до кожної мандрівки та, спакувавши опісля потрібні причандали (між ними все на першому місці була священнича ряса), відбуває звичайно в товаристві 3—4 альпіністів повні трудові, пригод¹⁾ і небезпек виправи в Альпи, днюючи й ночуючи, нерідко і по 3 й 4 доби на верхах гір, у полосі вічних снігів і ледівців. В році 1889 виходить на Monte Rosa (4638 m), а 1890. р. на Mont Blanc (4810 m).

7. В р. 1914 наступає в житті Монсіньора Ахіля важна зміна; саме тоді уступає префект Ватиканської Бібліотеки кард. Ehrle, а він стає його наслідником.¹⁾ Ватиканська Бібліотека — найбільша бібліотека та найславніша галерія творів мистецтва на цілий світ, центр студій ученого світа, — не була для нового префекта „незнаною землею“; він її нераз відвідував, чито шукаючи тут рідких рукописів, чито реформуючи на її зразок Амброзіанську бібліотеку. Тому, будучи гаразд обзнайомленим із тереном праці, а маючи до того як найліпше фахове знання та довголітний досвід і практику, скоро двигає Ватиканську Бібліотеку вперед, повстають нові каталюги, напливають нові прибутки, а найбільше тодішнє зусилля нового префекта, щоби придбати бібліотеці славну бібліотеку Chigi, небавом й здійснюється, хоч не за його вже префектури (1922. р.).

8. В розгарі тої праці, дня 25. квітня 1918. р. відриває папа Бенедикт XV монс. Ахіля від книжок, поручивши йому дипломатично-релігійну місію в характері Апостольського Візитатора Польщі, а опісля й Литви, Лотви, Росії й Фінляндії. Це призначення мало вправді тревати тільки кілька місяців, але події 1918. р., які в звязи із закінченням всесвітньої війни послідували за собою із блискавичною скорістю, вирішили зовсім інакше. В листопаді 1918. р. уступають із

¹⁾ Із гумором оповідає тепер Святіший Отець про одну зі своїх пригод альпініста, яка завела його до вязниці. В одній зі своїх менших виправ у гори, натрапив він на густу мряку, стратив скоро орієнтацію і збився з дороги. Стрінувши на щастя по дорозі якогось верховинця, прилучується до нього. Та сходячи після кількогодинного маршу із гори, чує о. Ахіль різкий голос: „Стій! Хто йде“?! Це 2 карабієрі берегли того гірського переходу, бо по той бік гори йшли військові маневри і нікому із цивільних людей не вільно було йти туди. А що було вже пізнім вечером, підозрілих альпіністів відставлено до найближшого операційного відділу, сконструовано на борзі вязницю і замкнено їх на ніч, заки висша влада щось зарядить в їх справі. Та слідство скоро висвітило справу і „підозрілий о шпіонажу“ доктор і префект „Амброзіанум“ Monsignore Ахіль Ратті, виходить ранком другої днини з вязниці, перепрошений військовою владою за прикру помилку.

¹⁾ Майже рівночасно був Монсіньоре Ратті іменований греміальним каноніком базиліки св. Петра (14/3 1914), а вкортці (28/10 1914) й апостольським протонотарем.

Польщі Німці і твориться польська держава. Апостольський Візитатор Ратті, виконуючи свою місію, обізджає саме Польщу, відбуває конференції із єпископами і провінційнальнї синоди, коли зі сторони Апостольської Столиці на-ступає вже 30. марта 1919. р. визнання Польщі *de jure*; вко-ротці утворюється у Варшаві нунціятуру, а нунцієм, на ба-жання й просьбу польського уряду, стає саме дотеперішній візитатор Монсіньоре Ратті (19/7 1919. р.). А що уряд нун-ція виконує звичайно єпископ, тож скоро опісля одержує він номінацію на єпископа (із титулом архієпископа Ле-панту) і вже 28/10 1919. р. приймає у Варшаві з рук кард. Каковського єпископську консекрацію.

Під енергійною рукою нунція Ратті поступають скоро на церковно-суспільному полі в Польщі далекосяглі події: на протязі 1918 і 1919. рр. створюється 5 нових єпископств обсаджується 3 вакуючі єпископські престולי, а 10 єписко-пів одержує помічників-суфраганів. В р. 1920 відбуває нун-цій Ратті візитаційну поїздку до Вильна, а опісля виїзджає за границю до Ковна (Литва) і Риги (Лотва), де обсаджує єпископський престол, урухомлює духовну семінарію і на-в'язує дипломатичні розмови в цілі заключення конкор-дату.

Нунцій Ратті одержав був також повновласти візита-тора на цілу Росію і Фінляндію, але не удалось йому туди поїхати, так що окрім освободження єп. Роппа з больше-вицької неволі, нічого більше не міг зробити.

9. Не менше визначну роль відіграв нунцій Ратті як дипломат. Вже як молодий професор богословії в Ме-діолянї, коли одержав був від кард. Ferrari поручення зор-ганізувати катехитири в муніципальних школах, виявив він у зносінах із неприхильною світською владою стільки ди-пломатичної зручності й второпності, що його успіхи пе-рейшли всякі сподівання і вони рішили про скорий аванс його на становище греміяльного каноніка медіолянської ка-пітули. Ще краще виявився дипломатичний хист нунція Ратті, коли він був на становищі префекта „Амброзіанум“; тоді то умове життя Медіолян у роздирали горячі спори, а то й пристрасна боротьба на тлі філософії Розмінія, рим-ського питання і модернізму. В тих спорах зумів о. пре-фект проявити стільки такту, зручності й ніжності, що не лише не оставив проти себе ні одного противника, а ще й починався заєдно до успокоювання умів. Таким чином Монсіньоре Ратті стає відомим у міродатних кругах Вати-кану не тільки як великий вчений, але й теж як визначний дипломат і нічого дивного, що коли 1918. р. треба було вислати до новозродженої польської републики візитатора і дипломата в одній особі, — який наладнавби релігійне життя і зумівби як найприхильніше настроїти правлячі

круги та населення нової держави для Апостольської Столиці, вибір паде на Монсіньора Ратті, дарма, що й у Ватиканській Бібліотеці був він тоді у розгарі своєї праці.

На становищі Апост. візитатора й нунція Польщі мав нераз Монс. Ахіль нагоду покористуватися своїм дипломатичним урядом. Згадати тут хочби про 3 важніші, знані нам випадки.

а) Перший, це інтервенція Апостольського Візитатора з приводу українсько-польської війни. Тоді то, каже Novelli¹⁾, „надармо продумував Апостольський Візитатор над тим, якимби то способом спинити розлиз братньої крові та промстити прірву ворожнечі, яка почала розгортатися поміж двома могутніми народами, живучими на порозі незєдиної Росії. В тій цілі писав він у січні 1919. р. зворушливе письмо до двох львівських архієпископів, архієп. Більчевського, як репрезентанта польського народу і митропол. Шептицького, як представника Українців, прохаючи, щоб вони, кождий зі своєї сторони, причинились до паціфікації краю, або принайменше до злагіднення кровавої борні. Оба владики подякували йому у відповіді за повні любови його старання та zarazом заявили, що, на жаль, у даних обставинах їхня інтервенція, до якої вони зрештою все готові, осталаб майже без успіху“.

„А коли покінчилась оружна розправа, тоді на кількратні прошення побідженої сторони нераз робив він так у польському правительстві, як і в військовому начальстві дуже ревні заходи, щоб супроти українського народу злагіднено строгість репресій та запевнено йому заспокоєння релігійних потреб“.

б) Другу нагоду дипломатичного ділання мав візитатор Ратті у звязку з ухваленою соймом (1919—20) аграрною реформою, якою постановлено парцеляцію церковних дібр (дібр „мертвої руки“). Тоді то під його проводом утворилася церковна комісія, зложена із єпископів і представників монаших чинів, а завданням її було випрацювати в порозумінню з аналогічною державною комісією проєкт управи церковними добрами і дотації для духовенства, проєкт, що мав бути опісля ратифікований папою і соймом і становити основу пізнішого конкордату. Одначе сего завдання не вспів Апостольський Візитатор довести до кінця, будучи вкоротці (1921) відкликаним з Варшави на нове становище.

в) Та безперечно найтяжше дипломатичне завдання припало Преосвященому Нунцієви Ахілеви в рр. 1920—21, коли то папа Бенедикт XV призначив був його на представника Апостольської Столиці й духовного Комісаря при переведенню німецько-польського плебісциту на Горішнім

¹⁾ Novelli-Jaquin о. с. стор. 70.

Шлеську. Його завданням було дати змогу свободного голосовання, а рівночасно не допустити до еventуальних зловживань зі сторони духовенства. Становище духовного комісара стало незвичайно важке, коли довкруги него розшалілася з обох сторін пристрасна, заїла боротьба. Отже нічого дивного, що представник Апостольської Столиці, занявши у німецько-польських спорах строго неутральне і безстороннє становище, не задоволів ні Німців, ні Поляків. Як одній, так і другій стороні здавалося, що не вони, а Духовний Комісар сторонничий, а коли до того мусів він нераз відкинути того рода неоправдані жадання, як напр. домагання суспензи, чи усунення даних священників з посади, або посвячування військових прапорів, — жадання, які виходили поза компетенцію Духовного Комісара — тоді нарікання стали голосними й уділилися широким верствам населення, а жалоби долетіли аж до Риму. Та Апостольська Столиця вповні одобрила становище свого представника і це признання, як і свідомість совісного сповнення свого обов'язку та молитви перед Розп'ятим були одинокою розрадою Апостольського представника тоді, коли терпкі, несправедливі обвинувачування сипались на його голову. Аж опісля, коли час, найліпший лікар, успокоїв розгорячені уми, переконалися всі, що нунцій Ратті, в уряді Духовного Комісара не міг бути ні Поляком, ні Німцем, тільки безстороннім представником Апост. Престола.

10. Опінія польського загалу звернулася проти нунція і папа Бенедикт XV іменував його кардиналом Медіоляну.

Медіолянці, з якими кард. Ратті зжився так дуже сердечно від найранших літ свого життя, приймають нового архієпископа з отвертими раменами, з неописаною радістю. Ще перед урядовою інтронізацією на архієпископський престол, бере кард. Ратті провід паломництва до Люрд¹⁾ (29.VIII 1921. р.), а відтак (8.IX 1921.р.) інтронізується торжественно на медіолянському архієпископ. престолі.

Хоч дуже коротко, бо тільки 5 місяців, судилось кард. Ахілеви кермувати медіолянською архієпархією, то все таки. як все і всюди, так і на тому становищі полишає поважні сліди своєї діяльності. І саме серед розгару його архієпископської праці, серед візитацій, єпископських конференцій, посланій, далекоюсяглих реформ, умирає (22.I. 1922) ненадійно папа Бенедикт XV. Вскорі опісля, бо 2.II.1922 р. замикаються за кардиналом Ахілем двері конклаве, а звідси, в 4 дні опісля (6.II) виходить він вже як **папа Пій XI** на зовнішній балькон базиліки св. Петра і уділяє *urbi et orbi*, під

¹⁾ Це була вже друга його поїздка до того чудотворного місця. Перший раз був він в Люрд 1893. р. з нагоди своєї наукової подорожі до Парижа.

оклики розентузіязмованої, непроглядної маси народу, своє перше, папське благословення.¹⁾

11) Вибір кард. Ахіля папою не був зовсім несподіваною для тих, яким докладніше знані були великі його прикмети, як також і ті цілі, які хотіли досягнути виборці в ньому, як керманичеви Христової Церкви.

Вибираючи папу, звернули кардинали бачну увагу саме на кард. Ахіля, як на того, що мав науковий і політичний досвід, та як знаменитий дипломат знав найкраще міжнародні відносини. Окрім цього своїми високими прикметами: незвичайною тактовністю, вічливістю, добротою й ніжністю зумів він усе зєднати собі беззастережно ціле оточення, тому й поміж кардиналами не мав він ні одного противника, а мав зате між ними чимало приятелів, що при виборі папи все грас велику роль. А до того всего бажанням кардиналів-виборців було знайти гідного наслідника й поклонника ідей папи Бенедикта XV, діяльність якого принесла стільки благодати зболілій у всесвітній війні душі людства, а кард. Ахіль, будучи любимоцем і повірником думок Бенедикта XV, оправдував саме надії своїх виборців, що продовжатиме політику великого свого попередника.

І надій, покладених на нього, папа Пій XI не завів.

а) Перш усього кидає людству, спрагненому мира, після страшних воєнних катаклізмів, солодкі слова:

Мир вам!

Се було перше гасло його понтифікату, що несло в усьому християнському світі із енцикліки „*Ubi arcano Dei*“ (23.XII 1922). Мир державам й народам, мир всім суспільним верствам, мир родинам, мир людським душам! А той мир дасться досягнути тільки в Христовому Царстві, бо царство світа, то царство боротьби народів, кляс і партій, то царство розєднання, яке ввійшло вже так глибоко у людські серця, що розєднано навіть й родину, ставлячи батька проти дітий, брата проти брата! Тому папа, злучуючи ідею мира з ідеєю Христового Царства в одно та благословляючи світ, підносить величній клич: Мир Христа у Христовому Царстві! *Pax Christi in Regno Christi!* А „джерело Христового мира“ — каже Святіший Отець — „не у дочасних добрах, а в духових, вічних,²⁾ досконалість і висшість яких сам Христос світові об'явив і засєдно їх голосив“. Через свою науку же і Спаситель в умах одиниць, через свою

¹⁾ Медіолянці, ведені сердечною любов'ю і вдячністю супроти свого улюбленого вченого і архієпископа, поспішили скоро із дарунками для нововибраного папи, жертвуючи йому дорогоцінну, самоцвітами вкращену тіару, опісля самохід, а гелер, після розв'язки „римського питання“, прекрасний яхт, яким проїжджуватись буде визводжений „в'язень Ватикану“ по Тибрі.

²⁾ Римл. 14, 17

любов володіє Він в серцях їх; через наслідування Його життя та зберігання Божих законів ціле життя людей підпадає під Його володіння. Тому Христовий мир може бути здійснимим тільки тоді, коли „всі люди в своєму публичному й приватному життю вірно перестерігатимуть науку, закони та приклад Христа“. А підставою й невичерпаним джерелом чину являється в тім згляді тільки Христова католическа Церква! Вона одинока „вивінувана в правду й силу Христа, має місію виховування душ у чесноті. Вона одинока днес в силі привернути справжній Христовий мир і може запевнити його і на майбутність, усуваючи небезпеки нових воєн. Вона одинока через місію і розказ від Бога навчати, що вічний Божий закон повинен служити правилом і мірою всякого людського ділання, публичного чи приватного, особистого, чи суспільного“. Ось у чому полягає те Христове Царство.

А щоби тим легше здійснити клич „*Pax Christi in Regno Christi*“, установляє папа Пій XI 1925. р. енциклікою „*Quas primas*“ торжественне свято „Христа-Царя“. По словам Спасителя: „Дана мені всяка власть на небі і на землі“¹⁾ являється Христос володарем не тільки духового, надприродного царства, але і всіх дочасних справ, хоч безпосередно ними не кермує, полишаючи це людям. І „булоби промахом відмовляти Христови-чоловікови суверенности над дочасними справами, які би вони не були. Одержав Він від Вітця абсолютне право до всіх сотворінь і воно дозволяє Йому заряджувати кождим з них по своїй волі“. А про це нинішній світ не хоче знати, коли ogranicує застосування Христової етики тільки до особистих справ, а виганяє її з публичного життя. Ось у цьому саме джерело загально розповсюдненого лаяіцизму, що є „язвою наших часів“. Мусимо його поборювати,²⁾ щоб нати́місць увести Христа й етику Його в життя народів. А коли вірність науці і засадам Христа стануть законами і справою чести народів, так у внутрішньому як і зовнішньому їх життю, тоді вони

¹⁾ Мат. 28,18

²⁾ На тлі цього поборювання лаяіцизму прийшло до голосного осудження т.зв. Французької Акції „Французька Акція“ (*L'Action Française*) це організація, основана 1899. р. фр. письменником Карлом Maurras-ом із гаслом боротьби з масонерією, жидівством і протестантизмом, для оборони фр. культури і цивілізації безпосередньо, а оборони католическої Церкви посередньо. Але скоро ця „оборона католическої Церкви“ виродилась в інтелектуальний і моральний лібералізм, доктрину, яка під зглядом віри, моралі й суспільної філософії вийшла в різку суперечність з наукою католическої Церкви. Осудив її насамперед (1926) кард. з Бордо Andrieu, а опісля (в осені 1926) і папа, добавляючи у „Французькій Акції“ суперечний науці Церкви новий релігійний моральний і суспільний устрій, що веде до відродження поганства.

втішатись будуть добродійством мира, тоді дійсно настане „Pax Christi in Regno Christi“.

б) Другою ідеєю, яку поклав нинішній папа між головні завдання свого апостольського уряду се місійна ідея, стремління позискати всіх поган і незєдинених визнавців Христа під покров катол. Церкви, щоб було „одно стадо і один пастир.“¹⁾ І під тим оглядом папа Пій XI так багато старання поклав і так багато уже зробив, що вповні заслугоє, щоби історія назвала його папою-місіонарем. Найважлишою енуціяцією його щодо місій над поганями є його енцикліка (з 28/2 1926. р.) „*Rerum Ecclesiae gestarum*“, в якій поставив перед очі цілого катол. світа важність місійної праці, а якою й виявив теж, як велику вагу він до неї прикладає. „Доки Провидіння позволить нам жити, доти не перестанемо запопадливо дбати про цю ділянку нашого уряду. Бо коли часто розважаємо, що на світі є ще мільярд сто тисяч поган, то дух наш не має ніякого спокою“²⁾ і здається, що і нами повинні потрясти слова: „Клич грімко, не переставай, підними голос твій, мов труба.“³⁾

І досить взяти до рук якенебудь місійне письмо, щоб переконатися, що на цьому полі вже багато-багато зділано. Зацікавлення місіями росте в катол. світі з дня на день, особливо від часу уладженої нинішнім папою місійної вистави, у ювілейному, (1924) році, а рівночасно зростає й жертвенність на сю ціль. Для осягнення більших успіхів місійної праці висвячує папа Пій XI для Китаю і Японії⁴⁾ єпископів-тубильців, а рівночасно заряджує будову нових будівель Propagand-и для виховування місіонарів-тубильців. З тою метою закладає також і для муринів духовну семінарію (1923), висказуючи при тім своє переконання про важну роль муринських народів у майбутности.

Незвичайно багато старань присвячує папа Пій XI справі привернення на лоно катол. Церкви незєдиногого Сходу. Не занедбує ні одної нагоди, щоби не зазначити, як дуже залежить йому на повороті блудних дітей до церк. єдності. Вже в своєму листі з 10/7 1922. р. до єпископів цілого світа в справі голодуючих в Радянськ. Союзі, виразив св. Отець побажання, щоби вони повернули на лоно кат. Церкви, і слідуєчого року, з нагоди 300-літньої річниці мучеництва св. Йосафата, ззертається св. Отець в своїй енцикліці „*Ecclesiam Dei*“ до незєдиногого Сходу, щоб завер-

¹⁾ Йо. 10. 16.

²⁾ II Кор. 7.5

³⁾ Іс 58.1.

⁴⁾ На ці 2 поганські держави звернув папа особлившу увагу, тому що вони вирізняються більшою цивілізацією. Місійній праці у Китаю присвячує 3 енцикліки: „*Ab pilsis pontificatus primordiis* (1925) і „*Mortalium*“ (1928) як також Messagio до Китаю (1928).

нув з манівців, а до католиків, щоб їм цей поворот улекшили.

Друга енцикліка папи Пія XI присвячена незєдиненому Сходу, се „*Rerum orientalium*“, де він, заохочуючи до студій над східними справами, звертається до єпископів цілого світа, щоби вони познакомлювали клир зі справами незєдиненого Сходу, а при кінці енцикліки взиває їх, щоби вони злучились з ним не тільки „умом і серцем, але й доложили старання та праці, щоби скорійше заяснів той вичікуваний день, у якому поздоровимо не лишень кількох Греків, Слов'ян, Румунів і представників інших східних народів, але позискаємо всіх синів, що дотепер відлучені, для єдності з Римською Церквою.“

Окрім цього ще нераз підносить папа Пій XI, голос в справі наvertання незєдинених як на пр. в своєму листі до луцько-житомирського еп. Дубовського з нагоди торжеств в честь св. Йосафата у Володимирі (1923. р.), в своїх промовах з нагоди. Велеградських унійних зїздів (1924, 1927. р.), в листі до епп. Чехословаччини і Югославії про св. Кирила й Методія (1927) а також і в листі до польського єпископату (1928).

Не забуває папа Пій XI і про протестантів. В своєму листі до о. Сімона, голови товариства св. Вінфріда для наvertання єретиків, подає він як методи наvertання протестантів: лагідність, добрий приклад, молитва, добродійність. І нинішній живий унійний рух у лоні англiканської церкви, це теж заслуга теперішнього Христового Намісника; він, при помочі лорда Halifax-а, невтомного піонера унії англiканської Церкви з Апостольським Престолом і недавно помершого кард. Mercier-а влаштував був голосні диспути, т. зв. „мехлінські розмови“, що зробили величезне вражіння та у великій мірі зблизили уми дня справи єдності.

А сю ідею з тим більшим натиском підчеркує, що останніми часами розвинулася акція т. зв. „панхристиян“, які, признаючи рівні права всім християнським віроісповіданням, бажають получить їх на основі одної спільної формули засадничих правд в одну зв'язь взаїмного пошановання і любови. Цю акцію осуджує сам св. Отець в енцикліці „*Mortalium animos*“ (з 6/1 1928. р.), вказуючи на це, що Об'явлення, яке приніс на світ Христос, повірив Він одній видимій Церкві, заснованій на скалі-Петрові, наслідниками якого є римські папи. Отже концепція Церкви, як федерації ріжних віроісповідань, є недопустима. А коли панхристияни виступають в імя загальної християнської любови, то Христовий Намісник пригадує, що справжня любов мусить опиратися на цілковитий згідності і єдності віри та підчинености тому, якого Христос зробив найвисшим пастирем й учителем своєї Церкви. Тому „праці

над єдністю християн не вільно попірати інакше, як тільки діланням в тім дусі, щоби відлучені повернули на лоно одної, правдивої Христової Церкви.“ І як колись праведний Симеон, молитесь Христовий Намісник: „...щоби нам дано було діждати того вижиданого дня, коли люди підуть за голосом Божого Сина і заховать єдність духа вузлом мира“, і „...щоби нам дане було щастя, якого не діждалось так багато наших попередників, щоб ми могли з батьківською любовю пригорнути синів, над відлученням яких через нещасний розбрат так боліємо“!

в) А до здійснення тих усіх своїх великих ідей йде папа Пій XI шляхом „Католицької Акції“.

Католицька Акція, засади якої виложив св. Отець в листі „*Quae nobis*“ (з д. 13/11 1928) до кард. Бертрама, полагас на участі світських католиків в апостольстві Христової віри, веденому церковною єрархією.

Колись Апостоли були окружені ревними помічниками, які спільно з ними працювали над ширенням Божого Царства на землі і практика ся з часом затерлась. А нині папа Пій XI вертас назад до тої традиції, в тому переконанню, що тільки за помічю вірних зможе церковна єрархія відродити сучасний світ під релігійно-моральним оглядом. Католицька Акція має ввести християнські засади, — релігійні та моральні, — до всіх ділянок публичного життя і тим способом виховати справжню „християнську суспільність“, переняту духом справедливости, та щирою Христовою любовю й до найменшого брата.

А духовні гімназії, особливо катол. університети, які за понукою Ап. Престола вже отворено (Медіолян, Вашингтон, Люблин), або будуть в найближшій майбутности утворені, дадуть працівників до здійснення цієї величньої ідеї.

г) Не менше багату діяльність проявив папа Пій XI на дипломатичному полі, у заключуванні конкордатів, і тут бистра далекозорість папи-дипломата являється цінним доповненням невтомимої ревности папи-місіонаря. І в цьому згляді може папа Пій XI повеличатись небуденними здобутками, коли зважиться, що за нецілих 8 літ свого понтифікату вдалось йому перевести аж 11 дипломатичних умов, і то звичайно на корисніших услівях, ніж се удавалось його попередникам. В хронологічному порядку слідують вони по черзі: конкордати: з Лотвою (1922), Баварією (1924), Польщею (1925), Литвою (1926), угода з Францією, т. зв. „*pactus vivendi*“ з Чехословаччиною (1927), конкордат з Португалією (1928), лятеранський політичний трактат і конкордат з Італією (11.2. 1929), конкордат з Румунією (1929) і конкордат з Прусами (1929).

Найважнішим дипломатичним успіхом нинішнього Христового Намісника, подією, яка творить окрему епоху

в історії Церкви, се політичний конкордат враз із фінансовою конвенцією з Італією, бо ними зліквідовано остаточно т. зв. римське питання, яке на протязі сімох десятків літ ятрилося отвореною раною на живому тілі Христової Церкви та створено окремий церковний державний організм: Citta Vaticana, де папа є повним сувереном і від нікого незалежним керманічем так внутрішнього як і зовнішнього життя вселенської Церкви.

г) Для повного образу діяльності папи Пія XI в напрямі відродження реліг. життя Церкви, належить ще згадати про т. зв. Літургічну Акцію, себто про плекання церковної музики і співу. В сім згляді поспішився він „зараз на початку свого понтифікату, щоб зазначити цілковиту свою згідність в тих справах із стремліннями своїх попередників Пія X і Бенедикта XV та заявити, як дуже лежить йому на серці справа піднесення літургійного співу“. У виданій 25.12. 1928. р. Конституції висказує св. Отець своє одушевлення з приводу відправленої ним 1922. р. понтифікальної Сл. Божої в супроводі могутнього хору, зложеного з духовників усіх націй і виказує своє бажання, що вірні мусять перестати бути „чужими й німими видцями“ церковних богослужень; вони мають бути „наскрізь переняті красою літургії“ і „повинні брати чинну участь у св. обрядах, походах і процесіях“. Мусять повернути ті часи, коли то всі вірні даної місцевости творили в церкві один великий хор, співаючи на переміну із духовенством і єпископом і то „повним голосом“, призначені для себе частини богослуження. Переведення своїх бажань домагається св. Отець з цілою рішучістю.

12. Вже цей дуже загальний начерк життя, стремлень та діяльності папи Пія XI свідчить, що Петровим кораблем кермує великий і мудрий Його наслідник. Папа Пій XI, то справді велика поява на овиді катол. світу і недаром то радіють його Ювілеєм усі його духові діти. Торжеством сим радіємо неменше і ми, Українці-католики. Бо немає сумніву, що огортає він нас такою самою ніжною любовію своєю батьківського серця, якою дарить і другі народи. Сьогорічне щире прийняття нашого паломництва, щойно жертвований ним княжий дар: нова укр. колегія, на фундацію якої призначив 10 мільонів лірів, то далеко ще не всі докази особливих зглядів нинішнього св. Отця для укр. вітки катол. Церкви; бо їх буде ще більше. І ім'я папи Пія XI запише золотими буквами не тільки історія всесвітньої, але й української Церкви.

Нехайже Всевишній подасть св. Отцеві, папі Пієви XI, много сил і ласки ще довгі роки кермувати Петровим судном по збурених хвилях нинішнього життя.

Католицька Акція і „Нива“

З отсим числом стає „Нива“ під прапор „Католицької Акції“, заініційованої теперішнім св. Отцем, Пієм XI, акції, котра вже успішно розвивається в західних католицьких краях. Наш місячник як вислів ідей, змагань і праці духовенства підносить стяг тієї акції, що і в нас народжується з метою, скріпити і поглибити релігійне життя цілого народу на здорових основах, та стає перш усього вістуном її ідей серед нашого духовенства. Воно передусім покликане до сього, щоби ідеї тої акції перевести в діло та вщепити їх в серця народу. З тої причини „Нива“ мусить стати на ширшій католицькій становищі, обсяг її інтересів і зацікавлення мусить тимсамим розтягнутися, вона буде інформувати про всі події на церковно-релігійному полі не тільки у нас, але й у цілому католицькому світі. Поза сим присвячуватиме вона дуже пильну увагу відноси́нам нез'єдненої Церкви загалом, а української по сей і той бік кордонів зокрема.

Нез'єдинений словянський Схід майже цілий мучиться нині під лютим атеїстичним режимом комунізму, справжнього „царства диявола“, котрий постановив при допомозі усіх вишуканих середників знищити не тільки релігію, але загалом усі моральні і духові цінності людини, намагаючися звести її на шлях матеріялістичного животіння. Страшний той дух, використовуючи нужду селянства і важкі політичні обставини, тискається при помочі шумних кличів і нікчемної демагогії до нашої церковної провінції, втягаючи у круг своїх прихильників простолюддя, ба навіть частину нашої інтелігенції і несе зі собою моральну загибель і духове спустошення цілої суспільности. Тому „Нива“ звертатиме все сторожку увагу на ті комуністичні затії та взиватиме духовенство докладати усіх зусиль, щоби паралізувати ті кличі, що йдуть до нас руйнувати віру, релігійну свідомість народу і Церкву та загалом всі добра, якими до сього часу жило людство.

„Нива“ як орган духовенства буде — як і досі — заступати і обороняти духові і матеріяльні інтереси духовенства, звертати бачне око на матеріяльну нужду, в яку воно впадає і шукати середників, щоби сьому запобігти. Буде підносити також кожду творчу працю духовенства на усіх ділянках національного життя в минулому і майбутньому, буде займатися становищем та давати напрямні у всіх складних, нераз навіть дуже гострих проблемах церковно-релігійного життя нинішніх часів з тою метою, щоби ідеологічні розбіжності духовенства, що в останніх часах зачали були прибирати форми хаосу і замішання, зводити до спіль-

ного знаменника, та спрямовувати духовенство на шлях творчої праці, щоби воно, в спільних зусиллях із своєю церковною єрархією на чолі, для котрої все буде виявляти відданість — могло вивести Церкву і нарід на шлях ясної майбутности. З другого боку „Нива“ не буде мовчки переходити попри відемні прояви нашого життя і всі факти, шкідливі нашій Церкві, буде осуджувати. „Нива“ буде і на далі тим рефлексором, що кидатиме світло на наше минуле і сучасне життя, щоби, освічуючи і розбираючи його совісно і критично, витягати відповідні консеквенції на будуче. Тому редакція буде старатися притягнути до співпраці як найбільше число отців-співбратів, щоби ріжноманітністю матеріалу і великою кількістю авторів дати можливо найповніший образ нашого церковно-суспільного життя та зацікавити читачів.

Попри те все „Нива“, свідомо того виїмкового положення нашої Церкви на Сході, буде пильно глядіти, щоби не зривати тих світлих традицій, що нас лучать з Орієнтом, та не вирікатися свого східного походження, але розвивати і плекати свою східну культуру церковну і обряд, а одночасно щоби як найглибше перенятися духом католицької Церкви, перейти цілковито в круг її інтересів і в тісній злуці з нею, переняті її організованістю й активністю — повести широку діяльність для духового оновлення нашого народу.

В гомілетичній частині буде „Нива“ і далі поміщувати красші зразки наших проповідей, щоби піддержувати наші проповідничі талани і спонукувати їх до дальшої праці, а читачам давати можливо найкрасші проповіді як велику поміч у їх душпастирюванню.

„Нива“ загалом, як орган духовенства найбільшої частини католицької Церкви на Сході, має гідно і достойно репрезентувати і нашу Церкву і наше духовенство перед цілим світом: перед незєдиненим Сходом, з котрим вяже його обряд і почитання св. Отців і перед католицьким Заходом, з котрим лучить нас єдність у вірі. Завдання наше важке, але до тої міри важливе, що мусимо його сповнити.

Уповаючи на Божу поміч і підтримку усього духовенства, зачинаємо отсю працю.

За редакційну колегію:

о. проф. Йосиф Сліпий

о. крил. Василь Луциняк

о. Петро Хомин

о. Др. Йос. Сліпий

Значіння і устрій Гр.-кат. Богословської Академії

(Доклад виголошений на святочнім відкритті Академії дня 5. X. 1929.)

Свято отворення Академії є завдатком і висловом нашого церковного і народнього розвою. Хвала тому Господеві, що поміг до її повстання, дяка св. Отцеви Пісви XI, що заохотив до її створення, честь Високопр. Митрополитови Кир Андрееви за її оснування.

Отворення Академії є святом, а кожде свято означає радісну хвилю, застанову і призадуму над тим, що діється, що було і що мається стати. Академія повсталала як konieczність здійснення бодай части нашого університету, повсталала як вислів повоєнного ідеалізму і старань над піднесенням рівня нашої богословської науки. Серед біди і нужди, та повоєнного лихоліття думав дехто, що се марнотравна виставність, але днесь кождий пересвідчився, що коли раз не позволимо собі на такий люксус, будемо все мати тисячі неуків, а се далеко більша виставність і марнотравність. Академія має перетворити народній організм і в сей спосіб сторицею зверне всі жертви і видатки, яких вимагає її удержання.

I.

В кат. Церкві йде сильне змагання двигнення богослов. науки з упадку по наполеонських війнах, і освіти духовенства, яке в останніх десятиліттях ціхує ще зацікавлення Сходом.

Саме на той час розквіту висших студій і католицьких університетів припадає оснування Академії нашим Високопр. Митрополитом. Пять католицьких французьких університетів, що в останніх літах поширили свої виділи і інститути, здвигнення кат. університетів в Медіоляні, Наймеген, Любліні, Сольногороді, Ковні, в Хінах: в Шангаюі Пекіні, в Японії в Токію, філософічної Академії в Кольонії, Східного й Археологічного Інституту в Римі, повстання нових Духовних Семинарій льомбардської і російської в Римі, Кольонії, в Празі, отворення бібліотек, як огнищ висших наук в Люваніюм і Вашингтоні, свідчать, що кат. Церква в повоєнних часах розбудила сильний науковий рух і, навіязуючи до давніх своїх світлич наукових традицій, дає доказ, як дуже лежить її на серці плекання правдивої науки і двигнення до найвисших щаблів культури кождої нації в кождім часі. І справді заслуги Церкви тут величезні. „На полі історії оснувань середновічних університетів — каже славнозвісний історик Деніфле — показується чудова гармонія між Церквою і державою, духовним і світським громадянством... Звідси то походить, що середновічні університети

являються будьто як найвисші церковні, будьто найвисші світські школи. В основі се творчість християнського духа, що всьо проникав, в якім папа і князь, духовенство і міряни мали кожний своє належне і оправдане місце¹⁾. І розвій наук в нових часах на католицьких університетах є грімкою відповіддю на закид, що Церква є неспосібна до наукової творчости, що релігія то противенство науки, обман, варварський пережиток і що лише незнайко може остати віруючим християнином. Коли Церква звернула і в останнім десятиліттю так бачне око на університети і наукову творчість, то спонукує її до того щира дбайливість спинити в народах розклад і декаденцію, які йдуть з верхів і наукових осередків і звязати ціле культурне життя. Якщо людський ум відвернений від Бога досліджує світ, то така наука мусить остаточно зійти на манівці, стратити звязки з реальним життям і обманути людство. Церква не могла переочити, що такий напрям повзяв теперішній науковий рух і що ціла людскість стоїть на переломі великої доби. З верхів науки прийшло нещастя для людства і через світову війну розвал культури, і тому мусить на тих висотах наступити зворот. Конечна є школа, де зєдинюється віра і наука та становлять одність.

Може завважить хтось, що Церква віддалюється від традиції, що апостоли були покликані проповідувати простолюдию. Так, але не треба забувати, що св. Йоан і св. Павло працювали і над освіченими верствами і що Церква майже від самих починів виправлялася на підбиття не тільки простолюдия, але і освічених верстов та старалася опанувати літературу і науку. Церква, знаючи добре звичайний хід культури, знає також, що загал зправила йде за провідниками, як про се свідчать останні перевороти.

Християнська релігія є геніальним виховавцем, як ніхто инший, сприяє розвоєви науки і будить горячу любов до неї. Ідеал гуманности, до якої стремлять і накликають всі модерні університети, не дасться ніколи здійснити без Христової віри. Також наукові досліди може робити кожний, хто здобув собі конечну підготовку без огляду на релігійні погляди. Він може збогатити науковий скарб великими цінностями, але найглибше метафізичне зрозуміння річи може добути лише на основі обявлення при помочі кат. Церкви. Бо одиниця стає тим багатша в глибоку наукову продукцію, чим сильніше опановує її ідея, що обнимає небо і землю, час і вічність, історію і сучасність, серце і ум. Тим висша наука, чим висший її предмет і спосіб пізнання, чим певніші її висліди і чим більше її значіння для людства. Предметом теології Бог і його творіння, остання причина всіх річий. Тому богословія підносить ум до най-

¹⁾ Denifle, Die Universitäten des Mittelalters I (1885) 775.

висших сфер. Певність богословських правд більша ніж інших наук, тому що опирається на слові і правдомовности Бога. Цілі, яким служить теологія, се не матеріальні і тілесні користи, але пізнання Бога, Його царства на землі і останньої цілі чоловіка.

Здвиженням академій і університетів підносить католицька Церква значіння кожного народу. Бо нація, як сказав Фіхте, значить тільки, скільки значить її університет. Найвисші школи є об'явом глибини ума, огнищем науки, і двигуном народнього життя. Вони є найсильнішим джерелом, з якого пливе умове життя нації, і робітнею умових здобутків. Провідники народу дістають там умове вишколення і леліють ідеали, що стають сонцем в їх майбутній праці — там твориться духовна аристократія народу.

Наша Богословська Академія є тому високою національною цінністю, бо отвирає найвисші правди народови, виховує йому провідників, дає йому тверезість і рівновагу духа, ширину думки і вчить, як у всіх умовинах заховати себе з честю і в достойний спосіб. Академія має стати вихователькою народу в найкрасшім того слова значінню. Для нас повстання Академії набирає тим більшої ваги, що ми крім Могилянської Академії, опертої впрочім в своїх початках на католицьких основах, не мали досі власного визначнішого, зорганізованого середовища і були звичайно науковою причепою, та скиталися, шукаючи притулку по чужих сусідніх заведеннях, з яких на загал було для нашої Церкви і народу відносно мало хісна. Належить одначе підкреслити, що одиниці не раз з подиву гідною саможертвою, нецінені оточенням, віддавалися науці.

Завданням Богосл. Академії є стати об'єднуючим чинником цілого народу, зєднати незєдинених, створити для Унії наукове середовище на її терені, бути її заборолом і твердиною, привернути блукаючих по роздоріжжах модерних філософічних і соціологічних систем до Божої правди і заспокоїти їх жажду знання. В Академії мають духовники перейматися одним і тим самим духом і тими самими ідеалами і споювати розєднану націю.

З Академії мають виходити оборонці віри, що стануть вирівнювати роздвоєння, яке мнимо повстає між розумом і об'явленням і тим способом нададуть науці теологічного полету, а теологію поставлять на науковій основі і будуть переводити синтезу філософічних, природних і природних правд. Нема пізнання без самовідречення. Безчисленні наукові праці треба виконати без вигляду на земську славу і матеріальну користь, а сили до сего треба черпати з віри.

Академія має згуртувати біля себе і дати приют новим науковим силам і виробити їм спромогу посвятитися

науковій богосл. праці, освободити їх від інших обов'язків і уможливити трактування теології як головного життєвого, а не побічного заняття. В сей спосіб збільшиться наукова продукція і виповниться бодай в части велика прогалина в католицькій теології на Сході. Словом, вона має створити богословську наукову атмосферу і її підтримувати та бути, відповідно до наших духових сил, остоею для Церкви в нашій народі. Освіта стає нині нехристиянською. Колиж Христова релігія має бути ще нормою нашого думання і основою нашого життя, то нема сумніву, що її правди, дійсність і життєві засади домагаються наукового представлення. Тоді український нарід збереже свій католицький погляд на життя, який мав в часах своєї державности.

Крім інтелектуальної сили—бо наука то потуга,—Академія є і буде виховуючим чинником всенароднього значіння.

Тоді католицька думка заважить в громадським і народнім життю, видасть умово і морально високостоячі одиниці, до яких слова буде уважно прислухуватися загаль.

З другого боку, як кожний університет, так і наша Академія мусить узгляднювати потреби і стояти в звязку з народом. Се не значить одначе, що вона має йти на угодову дорогу з кожодчасними його настроями, коли ходить о висказання якоїсь правди.

Зі занепадом богословської науки йшов інтелектуальний і моральний упадок, темнота і незнання духовенства, з чим боролися нераз, на жаль без успіху, наші найзнаменитші митрополити і єпископи. Низько поставлені студії не змогли видати сильних провідників, але видавали мірноту і зводили часто знання до ремісництва. Наша Церква не терпіла так ізза браку, як ізза малоосвіченого духовенства. Впрочім сей об'яв подибується не лише в нашій народі, але і в історії католицької Церкви. В часах псевдо-реформації духовенство було дуже численне, але добре вихованого і виобразованого було мало. Звідси така страшна катастрофа. Щойно молоде виобразуване духовенство перевело тридентські реформи.

Найблизшим завданням Академії є отже піднести науковий рівень духовенства. Не всі можуть студіювати на заграниці і загаль клиру мусить здобувати своє знання дома. Впрочім поширити солідні студії прийдеться на заграниці далеко лекше. Рівнож заходить і та причина, що ми ізза нашого обряду стоїмо до певної міри осторонь. Східне кат. право, літургіка, історія Унії, пасторальна, догматика незєдиненого Сходу, біблійні науки з церковно-словянським текстом, все те особенности, яких наш студент теології не легко присвоїть собі на чужих католицьких факультетах.

Духовенство для народа є джерелом щастя. Воно стоїть в осередку Церкви. Жертва і тайни, проповідь і управа

Церквою, се все віддане в руки духовенства. На його рамена вложена також і співпраця над культурою. Що Церква здобула і зробила, се досягнула через духовенство. Сю важну ролю має духовенство через своє післаництво, але також через виховання і науку. Щоби священник сповнив своє завдання як слід, мусить належно підготувитися до вимог часу. Наука робить великанські поступи, виринають нові релігійні і моральні питання, культура змінє почасти свої основи і напрями, в суспільнім життю священник стає перед іншими умовами, до яких не вистарчають старі методи. Коли не возьме сего на увагу, остане „голосом вопіючого в пустині“, тим паче, що всюди слідне змагання обмежити сферу ділань і ударемнити вплив Церкви, а антихристиянська техніка є дуже вироблена і метка.

Нове століття має на дні своєї душі антихристиянську буту і природне змагання до поступу, які треба розділити і на основі певних засад католицької Церкви відрізнити правду від ложі, щоби могли сміло глянути новочасним стремлінням в лице і не ставати до боротьби зі заржавленим оружжам. Треба приноровитися до нової атмосфери, яку витворила новочасна культура і прочищувати її новими середниками.

Організація Академії переведена на зразок католицьких факультетів. На чолі стоїть ректор, іменований Митрополитом на 3 роки. Професорська колегія складається зі звичайних і надзвичайних професорів і доцентів, себто габілітованих докторів на основі печатаних праць. Їх іменування довершує Митрополит на предложення Ректорату згл. професорської колегії. Професорська колегія вибирає декана на протяг одного року.

Отже Академія гуртує одиниці, що хотять посвятитися науці і дає їм до сего спромогу. Основне приготування до священничого стану вимагає опертя на наукових основах, а дорогу наукового пізнання може вказати лиш той, що сам науково працює. Се причина тої високої вимоги, яку ставить Академія до професорів. Доцент, надзв. і звич. професор, се добра школа підготування і розвою. Уміння наукової праці — то безумовна konieczність, а педагогічна спосібність мусить бути бодай в зародках, щоби пізніше через практику могла розвинути. Науковий дослідник мусить писати. Професор має всіми можливими способами вдержати слухача при предметі питаннями, наглядними образами, повторюванням і відсвіжуванням та пізнанням літератури, вводити в наукові проблеми, займати становище до нових і старих питань.

Звичайним слухачем може бути тільки матурист із достаточним знанням грецької і латинської мови. Академія є для слухача середником виображування і знання, яке він набуває, та має перетворити і усовершити його індивідуальність. Слухач має набути не тільки фахового-богословського образування, але і завершити і доповнити загальне. Академія є школою і мусить такою остати, вона мусить вчити але при тім і науково досліджувати. Ціль Академії є отже плекати і набувати богословську науку. Викладова саля, затишна комната, науковий семінар, бібліотека — то є вар-стат науки. Довші ферії мають на меті умовий відпочинок і наукову працю професора і слухача.

Академія має підготувати студентів до самостійної наукової праці, пізнавати звязь і повстання правд, виробити в нім широкий погляд на цілість і поглибити знання в деяких ділянках. В той спосіб набере він основ, які дадуть спромогу в життю не вчитися від случаю до случаю, але примінювати своє загальне знання до поодиноких випадків.

Разом зі змаганням до самостійного думання мусить йти в науці і пошана для авторитету Церкви і учителя з більшим досвідом і більше дозрілим умом, бо інакше неможливий є духовий вплив. Лиш тоді навчиться слухач строгого логічного думання і ясного вислову, які нині конечніші, чим передше, і буде вміти протиставити зясоване поняття мрійности і сентиментам, пізнати конечне і правдиве і осягнути можливе. Бо ложні поняття і кличі притягають зверхньою приманчивістю, імпозантною підбудовою та блискуною новістю.

Тоді також буде могли вказати напрями розвою, вибрати здорову думку з сучасного крутіжу і піддержати творення нових духових цінностей. Церква потребує не лише святих, але і вчених священників. Богословське знання є не тільки одною з умовин священничого покликання, але входить в його суть. Папа Лев XIII хвалив тих священників, які зі самопожертвуванням плекають науку, щоби тим успішніше боронити правд віри ¹⁾).

Совісні і повні самовідречення студії свідчать про силу волі і самовиховання. Через більші наукові вимоги може буде менше, але більше виобразованих священників: *ἐνα ἀλλὰ λέοντα*.

В цілі виказання знання є встановлені іспити, які з цілою серйозністю ставлять домагання до слухача і не є лише формальностями. Інакше змагання піднести рівень знання священника будуть даремні. На семінарах мають вчитися науково працювати, бо в нас так мало науково працюючих сил. В дискусіях відчувається великий брак со-

¹⁾ Act. A. S. 36 (1903-4) 136.

лідних наукових праць, котрі одинокі можуть прояснити справу і закінчити літературні свари. Наша продукція наукова слаба і ми мусіли послуговуватися сусідньою богосл. літературою і тим убивали свою творчість. Під сим оглядом мусить наступити зміна.

На Академії викладаються усі богословські предмети. З огляду на наше становище до християнського Сходу, спосіб трактування мусить зберегти свої оригінальні питоменности і узгляднити свої потреби і через се поширити католицьку теологію. Вправді богословська наука є одна, але кожний нарід надає її свою закраску і вносить в неї частку свого духа.

Догматика і апольоґетика мають за завдання пізнати і пояснити правди Божі, втиснутися умом в найглибші таїнства, що містяться в св. Письмі і Переданню, боронити їх і доходити до нових правд, упорядкувати, виказати їх звязок з життям і уняти в систему. Коли чоловік завдає собі тільки труду, щоби пізнати правди природи, історії, мови, то тим більше повинно йому ходити о те, що є основного світогляду, ціллю життя і предметом вічного оглядання. Зі смертю апостолів не буде більше прилюдного обявлення для цілої Церкви (Гал. 1,8). Обявлення перестало розвиватися, а зачався розвій догм і їх пізнання. В тім загальнім нарисі треба узгляднити цілий неперероблений ще матеріял церковно-словянської літератури і догматики незедненого Сходу.

Наука моральної, пасторальної і літурґіки, які показують спосіб здійснювання обявлених правд в життю і які зогляду на суспільний устрій зробили великий поступ, мають при католицьких засадах узгляднити вимоги нашого обряду і наших особливих умовин.

Аскетиці і містиці треба привернути східні питоменности і пізнати їх розвій та тим доповнити західну.

В гомілетиці маємо такі знамениті орієнтальні твори, на яких образувався і Захід. Східні Отці є гідні того, щоби стати для нас зразками дальшою розвою. Проповіді стануть через се глибші. Колись читали в нас Хризостома, Григоріїв, Василя — тепер на жаль рідко, а прецінь яка глибина думок в їх творах.

Канонічне право жде оброблення, а Папа Лев XIII виразно заявив, що католицький Схід має заховати не тільки свій обряд, але і свою дисципліну.

Історія Церкви і помічні науки, патрольоґія, історія догм, церковна археолоґія й історія мистецтва, які представляють науку обявлення в історичнім розвою, се важні дисципліни. Історія Унії лежить ще облогом і та переважна праця, якої ніхто з нас не зробить, тяжить на Академії.

Біблійна наука, ведення до книг Ст. і Н. Завіта, ексегеза, пояснення Св. Письма, історична критика, герменевтика додають церковно-словянський текст.

Добре обосновану традицію має на Сході схолястична філософія, яку підготували грецькі Отці, передусім Дамаскин, хоч і Плятон набув горожанство на Сході і Заході.

Загалом кажучи, Академія має стати на сторожі своєї традиції і скріпляти знаменні ціхи богословської науки. Розвій богосл. науки мусить поступати зачеркненими шляхами Св. Отців. Очевидно не може вона замикатися до історичного відтворення, але мусить займати становище до сучасних напрямів і проблемів і використати здобутки західної теології, розвинені теорії, зясовані терміни, найновіші наукові і педагогічні методи які підняли зах. теологію до високого лету. Певно неодноразово, що більше займає Захід, в наших умовах заслуговує тільки на згадку. Богосл. наука мусить держатися життя, бо лиш тоді заховає свої питомості. З нього буде черпати нові спонуки до дослідів. Тоді і богосл. наука не буде теорією, але практикою, а практика опреться на теологічним пізнанням. Тим плодovitша буде теологія, чим добуде в житті глибшого зміслу. Життя виносить все щось нового і тоді наука набирає від нього питомого характеру. Коли нема тої лучности, наука стає безплідною і нетворчою, а життя не має проводу. Робітня богосл. науки має бути станицею, з якої теологія обсервує частку флюктууючого життя. Тоді в тих творах буде дух і життя, глибока віра і любов Бога.

Тоді будуть виходити з Академії молоді священики з розвиненим умом і розпаленою душею, що навчилися наукової методи і вміють передати другим, що самі набули, що доросли до всіх потреб і виповнили всі обов'язки, вложені на них. Вони стануть душею у всіх наших виховуючих установах, щоби — як колись, в часі княжих межиусобиць, усмиряли людські пристрасті євангельським словом і хоронили укр. землю від злиднів і гory.

Скромний початок, але починаємо з вірою і переконанням, що се крок вперед у змаганнях о наші найвисші школи, що Академія засвідчить животність Унії мимо всіх її перепон, яких зазнавала і що вона стане честю для католицької Церкви на Україні, а геній українського народу принесе і свою жертву ума Господеви. Бо — як сказав Папа Пій XI пишучи про кат. університет в Медіоляні — катол. університет є не лише живою апологією віри, але також формою богочитання.

Конференція українського гр.-кат. Єпископату в Римі

Чергова конференція наших єпископів відбулася в дні 21—29.X 1929 в Римі. Перша така конференція, що започаткувала нову добу в життю нашої Церкви в напрямі консолідації поодиноких її частин, відбулася два роки тому назад, себто у грудні 1927. року у Львові, осередку одної області уніятської Церкви зі словянським богослуженням. Була се важна, а разом і світла хвилина, коли після трьох соток літ зіхалися і то — як колись — знова до Львова всі владики української зєдиненої Церкви, навіть ті із діаспори, з далекої американської землі, щоби засвідчити перед своїми і чужими невмирущу силу тієї Церкви, що в часи важкого народнього лихоліття не тільки зуміла зберегти своє добро, передане предками і оборонити його перед наступом усіх ворожих сил із Сходу і Заходу, але й ще встигла стати осередком для усіх словянських зєдинених Церков, притягаючи під свій вплив і зєдинену Церкву братнів Болгарів. Се була справді радісна хвилина не тільки для наших Владик і духовенства, але й для цілого народу.

Та конференція не була останньою, але започаткувала цілий ряд зїздів і нарад, що мають за мету зробити зєдинену Церкву спосібною до виповнення її історичної місії на Сході. Бо коли наша зєдинена Церква має стати не лиш у теорії, але й на ділі помостом, що повинен лучити церковний Схід зі Заходом, коли вона має собою репрезентувати перед очима Заходу церковний Схід з його літургією, обрядами, дисципліною і загалом церковною традицією, а перед очима незєдиненого Сходу католицьку Церкву з її могутньою організаційною єдністю, з її великою релігійною активністю та великими досягненнями на усіх ділянках релігійно-суспільного життя, то ся Церква мусить — річ ясна — мати в собі усі ті найголовніші прикмети обох Церков.

А щоби се досягнути, мусить вона сама в собі як найкраще зорганізуватися, мусить обєднати усі розкинені частини і поодинокі єпархії, що досі жили, чи починають жити своїм власним життям на шкоду цілості, — і таким чином створити одну міцно зорганізовану цілість, єдну в нутрі і на зовні під зглядом літургічним, обрядовим і дисциплінарним. Се було і буде найголовнішим завданням таких конференцій.

За сим найголовнішим завданням приходять дальші, не меншої ваги. Так зорганізована і обєднана Церква мусить дати з себе максимум праці і зусиль для витворення усіх тих духових і матеріальних цінностей, якими може і повинна заїмпонувати так церковному Заходови як і Схо-

дови. А тоді й історичні слова папи Урбана VIII „Per vos mei Rutheni і т. д.“ перестануть бути виключно святочним гаслом, але збудять нас із довголітної дрімоти та повсякчасної дефензиві, а спрямують нас на шлях активності для оновлення власного і для поширення своїх впливів — через привернення до церк. єдності наших братів.

Щойно тоді станемо в кат. Церкві чинником, що буде довкруги себе об'єднуювати усі дрібніші уніятські організації церковні словянського богослуження.

Під такими кличами був зорганізований зїзд наших Владик у Львові, під тими самими гаслами відбулася і друга така конференція у жовтні с.р. в Римі. Сьогорічний зїзд відбуто в Римі тому, щоби одночасно зложити поклін Св. Отцєви з нагоди ювілею його 50-літнього священства.

Близько гробу св. Ап. Петра, під радісний гомін ювілейних торжеств, у Вічному Місті, центрі Вселенської Церкви розпочали Владики української зєдиненої Церкви свої наради. На зїзд прибули: Впр. митрополит Шептицький, Преосв.: єп. станиславівський Григорій Хомишин, єп. перемиський Йосафат Коциловський, єп.-пом. Григорій Лакота, єп.-пом. Іван Бучко — з Галичини; єп. Петро Гебей і єп. Павло Гойдич з Закарпаття; єп. крижев. Діон. Наряді з Югославії і єп. Конст. Богачевський з Америки. Не прибули на зїзд: єп. Такач з Америки і єп. Ладика з Канади. День перед відкриттям конференції, себто в неділю 20.X відбулося торжественне свячення о. Д-ра Івана Бучка на єпископа, що його довершив митрополит А. Шептицький в сослуженню єп. Хомишина і єп. Коциловського.

Предметом конференції — як і перед двома роками — було: єдність обряду, літургія, церк. дисципліна, безженність духовенства і фінансові справи. Часописи помістили відомости, подані Католич. Пресовою Агенцією про ту конференцію, подаючи, за тож агенцією ширше освітлення справи celibatu. Те освітлення не відповідає ходови чи рішенням конференції, а то тимбільше, що Кат. Прес. Агенція видала свій комунікат ще перед конференцією, а вже подала все як доконані факти. Безженний стан священників поставлено як ідеал, до якого треба стреміти, бо повні посвяти безженні священники скріплять і двигнуть нашу Церкву, одначе на загал полишено свободу вибору стану. Щодо літургічних справ, то всі Владики прийняли остаточну редакцію тексту літургії св. іоана Золотоустого. З інших справ належить піднести рішення щодо основання катехитичних курсів і катедр. шкіл для простолюда з метою, утвердити його в правдах Христової віри та зробити його відпорним на агітацію протестантських сект. Постановлено також, що у всіх єпархіях буде при богослуженнях на властивих мі-

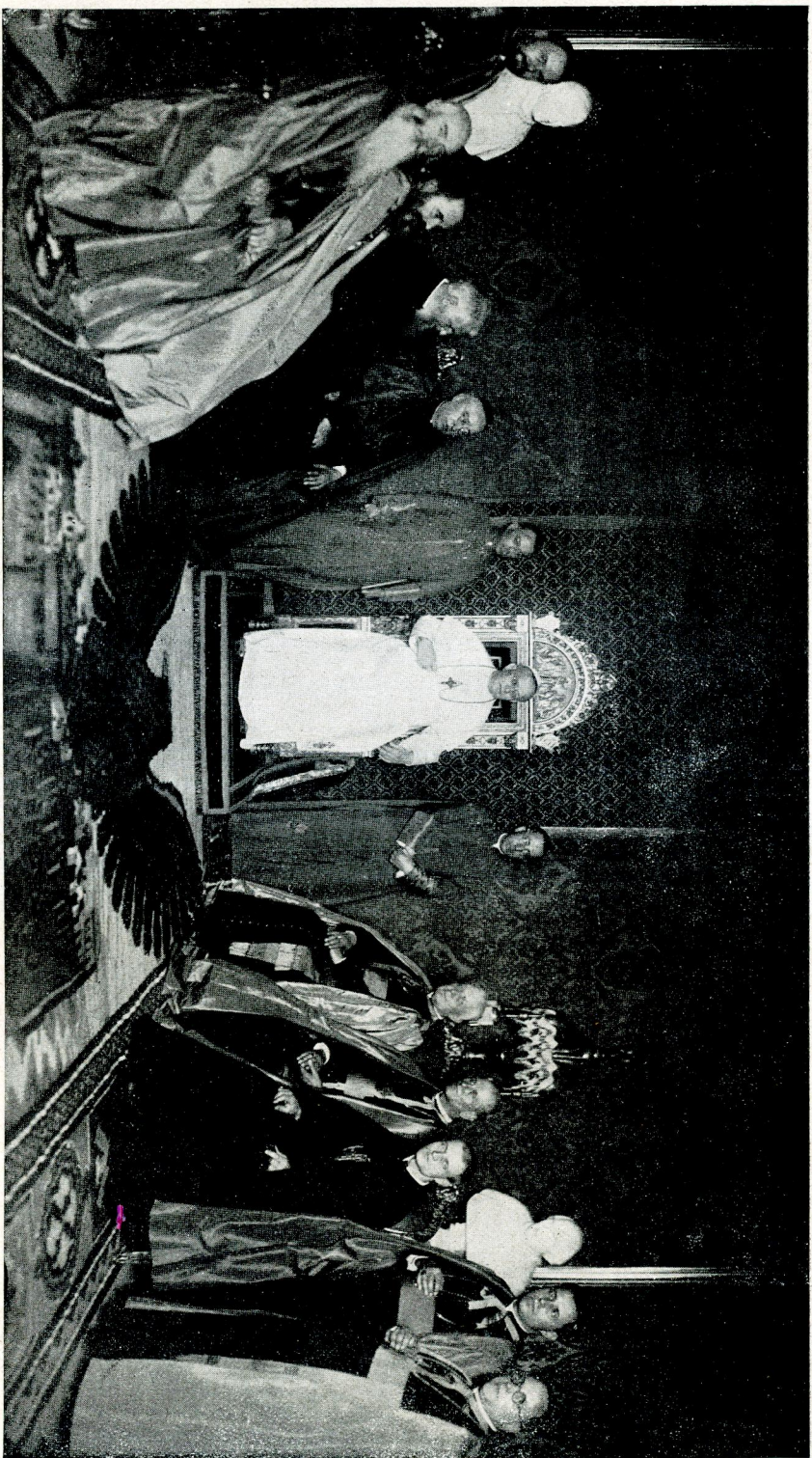
сцях поминатися імя митрополита. Наради були овіяні братньою згодою і любовю і видадуть вже вневдовзі свої благодатні плоди.

По скінчених нарадах відбулося торжественне посвячення і положення угального каменя під будинок нової Українсько-папської Колегії ім. св. свящ. Йосафата, що має стати близько Ватикану, в тій частині міста, що зветься Джанікольо. Грунт під будову і сама будова — се жертва св. Отця для Українців. Будинок колегії має бути триповерховий, збудований по найновішим технічним вимогам та буде коштувати кільканадцять мільйонів лір. Заразом буде при ній збудована і церква нашого обряду. Колегія обчислена на 70 питомців. Се справді княжий дар св. Отця для нас. Торжество посвячення відбулося 28.X о 4. год. по пол. Довершив його Преосв. еп. Хомишин в заступстві Впреосв. митрополита А. Шептицького при численній асисті. На свято прибули кардинали: Петро Гаспаррі, секретар стану, Альойз. Сінчеро, секретар св. Конгрегації для справ Східної Церкви, крім них кардинали Ерле і Скапінеллі, багато єпископів і церковних достойників східної і західної Церкви, всі наші Владики, що брали участь у конференції, урядники конгрегації східн. Церкви, представники монаших чинів, ректори колегій і багато гостей, духовних і світських. По освяченню каменя зложено у видовбаній в ньому заглибині пергамін з підписами приявних достойників. Вложив його кард. Сінчеро і перший кинув цементу. На пергаміні був уміщений ось який напис в латинській мові:

NOVAE SEDIS COLLEGII
CUI AB IOSAPHAT EP. ET MART. NOMEN
PRO CLERICIS RUTHENIS
MUNIFICENTIA PII PP. XI. EXCITANDAE
LAPIDEM AUSPICALEM
ADSTANTIBUS RUTHENORUM EPISCOPIS
RITE LUSTRATUM
ALOYSIUS SINCERO CARD. SECR.
SACRI CONSILII NEGOTIIS ECCL. ORIENTA-
LIS PRAEPOSITI IECIT SOLEMNITER
A. D. V. KAL. NOVEMBRES ANNO
MDCCCXXIX
SACERDOTII SUMMI PONTIFICIS QUINQUA-
GESIMO

По відправі відспівано багатолітствіє св. Отцеві, кард. Сінчеро і всім приявним Архієреям і гостям.

Слідуючої днини, 29.X прийняв. Св. Отець усіх Владик, що брали участь в нарадах на спільний авдієнції. Впреосв. митрополит А. Шептицький здавав перед св. Отцем звіт із відбутих нарад, дякував за княжий дар, жертвований на

Св. Отець в окруженно кард. Сінчєро і наших Архієреїв підчас авдієнції дня 29. X. с. р. в роскошній салі дел Троно.

збудовання нової колегії та в імені всіх приявних Владик, в імені духовенства та цілого українського народу зложив св. Отцеви сердечні побажання з нагоди його ювілею. Тому що промова ся подає заразom і доволі докладний перебіг нарад Єпископату, подаємо її в цілости, а для більшої точности в латинським оригіналі:

Sanctissime Pater!

Post novem dierum laborem intensum Ruthenorum episcopi coram Sanctitate Vestra nos sistimus, ut consiliorum concordium fructus proponamus nostrorum. Deliberationes nostrae fraterna semper charitate inspiratae devenerunt ad graves et pro dioecibus nostris, uti speramus, salutare decisiones. In disciplinae ecclesiasticae magni momenti rebus unanimi semper voluntate statuimus et Sanctae Congregationi pro Ecclesia Orientali ad probanda proponimus decreta, quae plurimis in capitibus ordinem vel instauratura sunt vel paratura. Incepimus laborem revisionis textuum liturgicorum — per longos annos duraturum. Decrevimus cursus catecheseos vel scholas catechismi pro populo ubivis instituere, quod iam diligenter praeparamus et certe fidem et pietatem et adhaesionem Sedi Apostolicae firmabit et augebit. Plurimas leges Codicis Ecclesiae nostrae adplicandas rogamus, quod disciplinam bene ordinatam et sapientium legum fundamentum cum gratia Christi ac benedictione apostolica nobis adlatum scimus. De seminariis, de aliisque minoribus sed non parvi momenti rebus consilium iniimus.

Hoc tamen confiteri debemus non nostris viribus, non conatibus, non voluntatibus, non desideriis atque studiis nostris ea, quae fecimus et facienda statuimus, adscribere possumus. Magnam incredibilem fere quendam Dei opem experti sumus. Cuius occasionem praebuere circumstantiae felicissimae, quod Romae, quod ad S-ti Petri sepulcrum, quod ad Vaticanas aedes, quod anno Sancto consilium habuimus. Praecipua tamen causa coelestium nobis donorum fuit certe benedictio et orationes Apostolici Patris, Venerandi Senis, qui sacerdotii quinquagesimum agens annum Ecclesiam Christi universam sapienter gubernat.

Ad ea quae inchoando conventum nostrum cum homagio fidelitatis, pietatis, oboedientiae Sanctitati Vestrae protulimus, responsum accepimus, in quo Patris genuini vocem cognovimus. Tamquam nutrix, quae fovet filios suos, tamquam dilectissimus Pater charissimos filios allocutus Es nos. Tantaequae dedisti, Sanctissime, testimonium caritatis, tanto nos dono cumulare voluisti, ut tradere nobis velle videreris non tantum Evangelium Christi, sed et animam, vitam, Sanctissime, Tuam. Sanctitas Vestra vult nos omnes collegium a Se fundatum tamquam proprium cuivis nostrum existimare, vult nos uti coronam et gaudium cordis sui, nosmet consideremus. Pro tanta caritate, pro tanto dono, pro singulis rescripti verbis, pro tanta et benignitate

et benevolentia et gratia atque liberalitate — quas gratias referamus, quibus gratitudinem verbis exprimamus prorsus nescimus. Mediocritas certe mea, cui nomine fratrum ad Patrem verba facere dulcissima incumbit obligatio, non invenit verba affectibus nostris exprimendis paria.

Faustissimo anno iubilari. Sanctitatis Vestrae totus populus noster Te ore nostro, Sanctissime, salutat. Tibi, Pater Beatissime, gratulatur, vota sua Tibi Patri totius orbis christiani profert. Cum populo nostro nos eius pastores Te—Christum in terris fide veneramur, divina colimus charitate. Patrem amamus, Pastori summo vota nostra exprimimus. Te Duce Pater Sanctissime, Apostolice, populum nobis creditum sic pascere concedat Omnipotens, ut omnes salventur, et aliae oves, quas habes, quae non sunt ex hoc ovili ad hanc Sanctam Sedem adducantur et fiat unus pastor et unum ovile. Fiat. Fiat.

На сю промову, націховану щирою любовю і сильним привязанням до світляної особи Папи-ювілята, відповів св. Отець рівнож сердечно і з батьківською любовю слідуюче:

Quae Venerabilis frater Noster Metropolita Leopoliensis, vrax interpres vestrorum animi sensuum, dixit vel potius ex corde omnium clericorum et populorum vestrarum dioeceseon verba promovebat tam vera sunt, tam pulchra, tam amabilia, tam plena laetitiae in his, quae nuntiant, in his, quae magna spe gaudioque promittunt, ut nobis videatur nihil illis posse utiliter addi. Et tamen unum addemus verbum, quod nobis sufficiet ad omnia dicenda, quae cor suggerit et quod putamus etiam cleris populisque vestris sufficient.

Hoc enim ponimus inter exquisitiora dona et gaudia et ornamenta, quibus placuit Divinae benignitati nostrum hoc sacerdotale jubilaum veluti redimere et exornare, quod conventus vester potuerit tam feliciter, tam concorditer, tam utiliter, cum tanta gloria Dei, cum tanto bono animarum — prope hanc nostram Apostolicam Sedem teneri et quod simul potuerimus initium dare Seminario seu Collegio Sti Josaphat pro charis imo charissimis filiis nostris ruthenis, ita ut vos istud Seminarium et Collegium vestrum tamquam aedem vestram laetantes possitis habere et pro vestra semper tenere. Hoc quoque verbum addemus, ut gratulemur vobiscum de vestris laboribus grati et gratias agentes vobiscum de eorum fructu. Confidimus enim vobiscum haec omnia esse laetissimum auspiciam melioris aevi non quasi nos pessimistae esse velimus quoad praesens; imo semper gratias agimus Deo, quod hoc aevo nostro nos vivere vult (sinat), sed quia venient certe tempora meliora.

Fuerunt quidem temporibus transactis, fuerunt bona et manifestationes, quibus patres nostri iure gavisii sunt valde, sunt quoque nostris temporibus mala, quae patres nostri non nove-

runt. Sed fateri etiam debemus, quod aetas nostra cum multis malis mixta bona, egregia bona, bonorum quasi dixerim novas formulas, quas patres nostri ignoraverunt. Et inter ista nova bona, inter novas istas gratias divinae bonitatis, iure ponimus adventum vestrum, conferentiam vestram, labores vestros et istum vestrum et nostrum dilectissimum Seminarium seu Collegium Sancti Josaphat Martyris.

Non restat nisi ut impertiamur Benedictionem Nostram paternam et apostolicam scilicet senis iam sacerdotis longa iam aetate gratiarum plena, sed etiam terribilibus onusta obligationibus senescentis — Deum ex intimo corde rogantes, ut vos omnibus benedictionibus repleat semper comitetur.

Порушені на конференції справи і винесені рішення — за Божим благословенням — певно обновлять нашу Церкву та спонукають її до ще активнішої праці на всіх ділянках церковно-релігійного життя, щоби вона, єдна і суцільна у себе дома, могла вже у найближшій майбутності взятися за виконання тих величніх завдань, які вложила на неї історія.

о. П. Хомиш

Нові книжки

О. Андрій Мельник: „Зарваниця“. Видання друге.

Книжечка надається дуже для путників-богомольців, що відвідують чудотворні місця, а в особенности Зарваницю, подаючи наперед догматичну часть про відпусти, відтак історію Зарваниці, а вкінці молитви і пісні до І. Х. і до М. Божої. Зарваниця — се найславніше чудотворне місце у нас. Належало б його утримувати і далше в тій славі. Колись приходили сюди путники не тільки з Галичини, але й з далекого Закарпаття і — як про се свідчить передання — збиралося на відпуст багато вірних зза бувшої російської границі. Спис вотив, поміщений в сій книжечці, свідчить, що сюди прибувало багато інтелігенції латинського обряду, шляхта, магнати, а навіть Вірмени сюди навідувалися і склали свої дорожочинні вота. Покійний парох о. Порфір Мандичевський постарався був о се, що в нього, таки на приходстві перебував священик лат. обр., бл. п. Кієвський, і він його держав виключно для вигоди путників лат. обряду. Щодо самої книжечки, то деякі її части, головню догматичного змісту, вимагають близшого вьяснення.

На стор 13, де говориться про легкі гріхи — автор думає, що до прощення їх треба „совершенного жалю“. Так воно не є. Вистарчить тут тільки „надприродний жаль“ несовершенний.

Пишучи „о скарбниці ласк“, автор подає, що з неї користує Церква 1) воююча 2) страдаюча 3) прославлена — а се незгідне з наукою Церкви, бо коли мова про відпусти, то прославлена Церква не потребує з них користати. Так само подає автор не зовсім ясний виклад про відпусти, кажучи, що відпусти повні відпускають всі карі дочасні. Тут треба би додати „о скільки справедливність Божа на се зізволить“, бо можуть бути случаї, що Бог задержить душу в чистилищі довше і то так довго, доки хтось за неї не жертвує другого або третього відпусту, тому є побожний звичай, що і при слідуючих відпустах ми жертвуємо знова за тих самих померших.

Під наголовком „як поводитися богомольцеві у св. місці“ не дає автор на се відповіді. Належало б подати, що путники повинні поводитися цілий час побожно, без сміхів, жартів, світських співанок, обмов, не тиснутися при сповіді і св. Причастію, а то нераз таке буває, що при сповіді перебігають одні других, а при Причастію, не вичекавши своєї черги жадають Причастія понад голови других, потручують інших, так що нераз треба дуже великої уваги, щоби св. частиця не випала на землю, а нераз і таке буває.

Неясні, а нераз дуже поплутані пояснення автора, що відносяться до відпустів. На стор. 21 автор подає, що звичайний відпуст можна стільки разів отримати, скільки разів сповниться вище наведені умови“. — Так воно не є. Звичайний відпуст є прим. наданий на день храмовий якоїсь церкви. Такий відпуст можна отримати тільки раз в тій церкві і в той день. Інакше мається річ, коли відпуст наданий певним молитвам, то тоді крім відпустів частних достається при сповіді і Причастію раз на місяць повного відпусту за кожду молитву і тоді, коли 3 рази входить до церкви, то 3 рази отримує відпуст. Після автора міг би хтось думати, що при відпусті, наданім на храмовий празник можна вже з того титулу позискати 10, 15, 20 і більше відпустів, коли 10, 15, 20 ввійдеться до церкви і сповниться решту умовин — а воно незгідне з правдою.

Говорячи про піст і милостиню як умови для доступлення ювілейного відпусту, автор подає, що на піст складаються три дні: середа, п'ятниця й субота (?) Середа і п'ятниця є дні, в котрі піст для всіх гр.-кат. приписаний. Тому, хто хоче доступити ювілейного відпусту, прим. в 1929. р., мусить для доступлення відпусту вибрати до посту інші дні, а не середу і п'ятницю. До чого тут причіплена „субота“, не розумію. Слово „розгрішати“, ужите автором, має бути „розрішати“. Твердження автора про привілеї сповідників, що мають право „розгрішати(?)“ від всіх гріхів навіть самому Свят. Отцю задержаних“ не згідне з правдою,

бо виняті є гріхи „specialissimo modo“ задержані, які тільки священник знає.

Говорячи про упривілейовані престולי, пише автор, що „такі престולי мають катедри, монастирі і чудотворні місця“. Тут пропущено, що кожда церква може від Ап. Престола дістати такий привілей.

Вкінці щодо історії Зарваниці. Назву сего місця виводить дехто від „Зеріванів“ якихось предків всіх Словян — однак се дуже проблематичне. Інші виводять від того, що ріка Стрипа зарвала там кусень землі — се знова занове слово до старої оселі. На мою думку треба виводити назву Зарваниця від Сербів: від монахів, що прийшли сюди з Сербії чи взагалі від сербських осадників. Є у Львові коло кам'яниці „Просвіти“ в ринку бічна вулиця, що називається „Сербська“ а Львів називає її „Зарваницею“ (крик як на Зарваниці). Є ще село коло Золочева, де є залізнична стація „Зарваниця“, — може там найдуться які передання про Сербів.

о. Теодор Цегельський

парох Струсова

Відозва в день Свята „Просвіти“

Українські Громадяне!

Перед нами місяць грудень, місяць Свята великого культурно-національного Почину!

День 8-го грудня, день **ідеї освітньої праці!**

Значіння свята перейшло вже межі освітньої організації. Воно стало **всенароднім культурним святом**, щорічною пробою і іспитом, що закінчує один рік діяльності, а зачинає наступний. Сьогорічний іспит залежить тільки від нас самих.

А перед „Просвітою“ переважні завдання: викорінення неписьменства і малописьменства, розроблення бібліотечного питання, а далі питання цілої позашкільної освіти, самоосвітних гуртків, започаткування позаочної самоосвіти.

Це все виконає „Просвіта“ щойно тоді, коли найде в громадянстві належну і певну поміч. Воно повинно і мусить в теперішніх умовах національного життя своїми щедрими жертвами заступити жертвенність багатих меценатів рідної культури інших народів. Це все станеться, коли в нас знайдеться на правду спільна моза, спільна думка, спільна душа.

Тому „Просвіта“ в ясну днину свого народження закликає всіх до єдності і співпраці, до засвідчення збірної волі на культурному фронті!

В тому дні нехай всі — наравду всі — спішать з належними дарами для „Просвіти“. Так наказує збірний розум, того вимагає самозбереження себе, того вимагає національна честь. Від несення помочі, яка зрівноважилаби наші життєві нестачі та дозволила розвинути якнайширшу і найпліднішу діяльність, не повинен, а навіть не сміє, ніхто відказатися.

Не минайте нікого і припилюйте виконання обов'язку супроти себе самих, супроти грядучого покоління, супроти майбутнього української Нації.

Святкуйте величаво Свято Просвіти!

Хай живе день 8-го грудня, а з ним нехай кріпшає освітна праця!

Львів, дня 25. листопада 1929.

За Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ у Львові

М. Галущинський
голова

В. Мудрий
секретар

Всячина

Перша архієрейська Сл. Божа єпископа-помічника. Новий львівський єпископ-помічник Преосв. Др. Іван Бучко, вернувши з Риму, де прийняв єпископські свячення, відправив на св. Михаїла дня 21.XI свою першу архієрейську Сл. Божу в церкві св. Юра у Львові. Проповідь виголосив сам Високопреосвящ. Митрополит. В неділю дня 24.XI виїхав Преосвящ. єпископ-помічник до свого рідного села Германова у Винницькій деканаті, щоби і там відправити Архієрейську Літургію. По дорозі, у Винниках, Підберізцях, Чижикові і Гаях витали Владику процесії, а він уділив їм архієрейське благословення. Богослуження у Германові, до котрого дало почин духовенство Винницького деканату, перемінилося у велику церковно-національну маніфестацію. Вірні раділи, витаючи між собою Князя Церкви, що вийшов з їх середовища, з під сільської стріхи. Службу Божу при участі 20-ох священників відправлено з огляду на великі маси народу під голим небом. Святочну проповідь виголосив о. Др. Костельник зі Львова.

Служба Божа для студентів високих шкіл. За старанням Ректорату Духовн. Семинарії у Львові правиться вже від трьох тижнів що неділі о год. $\frac{3}{4}$ 12 в семинарській церкві Св. Духа читана Служба Божа з 15-хвилинною проповіддю виключно для студентів високих шкіл. Проповідують наші найкрасші проповідники. Першу проповідь „Про потребу віри“ виголосив о. рект. Др. Й. Сліпий, другу о „Притчі про сівача“ о. Др. І. Фіголь, а третю „Про небо і пекло“

о. Др. Н. Конрад. На се богослуження приходять студенти в дуже великім числі, а останньої неділі самі зорганізували хор, котрий дуже гарно співав підчас Сл. Божої. Се дуже відрадне явище, що така маса наших молодих інтелігентів наче у відповідь на безбожницькі і протицерковні кличі, розсівані комуністами головно серед нашої молоді, стає сміливо під прапори Христа, щоби відтак під тимиж прапорами взяти провід у праці над обною життя народу. Сердечна дяка належиться Ректоратови Семинарії, що, використовуючи релігійні настрої серед нашого студентства, взявся за зорганізованя тих богослужень.

Ювілей священика писателя. Дня 31. жовтня с. р. святкували священики Козівського деканату з нагоди декан. соборчика в Кальнім і за ініціативою о. П. Штокалка ювілей літературної і душпастирської діяльності о. дек. Тимотея Бордуляка, нашого талановитого письменника і ревного працівника на народньо-релігійному полі. Ювілят, що головно в дев'яностох роках минулого століття виявляв живу літературну діяльність, дав нашій літературі декілька справжніх літературних перлин. Про високий мистецький рівень його творів свідчить найкраще та обставина, що вони були в свій час друковані в літературному додаткові „Діла“ т. зв. „Бібліотеці найзнаменитших повістей“, а тепер вийшли у кількох виданнях на Великій Україні. На жаль Ювілят в пізніших роках майже зовсім занехав літературне діло, посвячуючи усі свої сили, як се сам на святі зазначив, душпастирській праці. Ювілейне свято пройшло серед щирого і піднеслого настрою. Ювілята привитав короткими словами господар дому, о. Штокалко, а о. Ант. Радомський з Каплинець у довшій промові змалював його літературну і церковно-народню діяльність. По відспіванню „Многая літа“ вручили приявні священики Ювілятові образ і пропам'ятну адресу. Ювілят, зворушений несподіваним святом, дякував усім за щире відданість і побажання, зазначуючи при тім, що не заслужив на таке свято, бо його літературний доробок дуже скромний. На щирі просьби присутніх обіцяв взятися ще за літературну працю, хоч сумнівається, чи супроти нових літературних течій і напрямків, його писання розбудить таке зацікавлення як колись. — Редакція „Ниви“ складає Достойному Ювілятови і свій сердечний привіт та побажання, а одночасно — надіючися на сповнення даної Ним обітниці взятися за перо — жде на його мистецьке слово, котрого ми вже так давно не чули, а котре певно зуміє з глибин людської душі добути ще не один укритий скарб, неодну дорогоцінну перлину. На Многая Літа! Х.

Як вони пишуть про нас. „Gazeta Kościelna“ в числі 43 з 27. X. с. р. називає нашу греко-католичеську Церкву „mały światek unji małopolskiej“ — і то власне в часах,

коли церковні проблеми, які є живими і пекучими в нашій Церкві, дуже живо обходять цілу кат. Церкву (східне церковне питання). Про нашу „Богосл. Академію“ пише „Gaz. Kość.“, що її початком було „studium domesticum“, яке повстало в 1919. р. (! в дійсності в 1920. р.) при нашій Дух. Семинарії у Львові; що „Akademja według zapewnień pism ruskich oparta jest na szerokich podstawach finansowych“ та що на інавгурації Академії взяв участь „nawet oficjalny reprezentant partji politycznej („Unda“). Між стрічками так і догадується: відки в нинішніх часах загального убожества „w Rusinów szerokie podstawy finansowe“? („пруські марки“...?! Аякже!). Ми раді би знати, котрі то наші часописи „запевняли“, що наша Богосл. Академія має широкі фінансові підстави“. Нам нічого не відомо ані про таке писання наших часописів, ані про такі „широкі фінансові підстави“, бо в дійсності наша Академія здвигнена й стоїть тільки жертвенною працею оо. Професорів тай деяких Дрободіїв, що її підпомогли книжками для бібліотеки.

А в 1920. р. засновано при нашій львівській Дух. Семинарії не „studium domesticum“, але Богословський Факультет, а що була повна рація для такого діла, найвимовніше засвідчила польська Конституанта, яка власне в тім році була ухвалила закон, що Українці до 1924. р. дістануть свій університет... Вправді, як дальший розвій історії показав, се була тільки обіцянка для експорту, всежтаки воно дуже нескладне, що „Gazeta Kościelna“ не має для нас ані стільки — бодай позірної зичливости, скільки мала польська „Конституанта“.

Швайцарська конфесійна статистика виказує, що в часі від 1888 до 1920. рр. протестантизм в Швайцарії утратив 13% своїх вірних, а число католиків зросло там в тому часі на 3%.

Нова інструкція при прийнятті православних до кат. Церкви. „Acta Apostolicae Sedis“ з 1. жовтня ц. р. оголосили нову інструкцію при прийнятті православних до кат. Церкви. Православні перед прийняттям їх до кат. Церкви мусять запізнатися докладно з католицькою наукою про св. Тайни; вони мусять також подати причини, що їх спонукують до конверзії. Перед прийняттям слід їх поучити про Церкву, про примат, про Непорочне Зачаття, про церковну єдність і про орієнтальну літургію. До священників і діаконів ставить нова інструкція строгіші вимоги, між иншим знання латинської мови, католицької догматики й моральної.

З католицької Франції. В половині листопада ц. р. відбувся в Нансі п'ятий конгрес „для кандидатів духовного стану“. З цеї нагоди видав місцевий єпископ пастирський лист, в якому вказує священникам і мірянам про обовязок дбати про приріст кандидатів священничого стану.

Подібний клопіт має також єпископ Корсики. На 290 тисяч вірних є там всего 357 священників, між якими 174 перейшло вже 60 рік життя. Сто шістьдесять три парохії не мають своїх душпастирів. В духовній семінарії є всего 17 богословів. Вже тепер потреба до 260 священників.

Число паломників до Лурд виносило в 1928. р. понад пів мільона, число недужих 15 тисяч. Лікарів, що оглядали недужих і провірювали uzдоровлення було 784. В останніх двох літах стверджено офіційально 12 чудесних uzдоровлень.

Поворот до католицтва в Австрії. Помимо завзятої протикатолицької пропаганди в австрійській республіці, зростає число тих, що повертають до католицької Церкви. Коли в 1927 р. виступило з церкви 28.252 католиків, а повернуло знов до неї тільки 552, то в 1928 р. число тих, що повернули супроти числа тих, що покинули Церкву, виносило понад 15 процент. В 1929 р. цей процент дійшов вже в другій четвертині року до 22 проц., а в деяких робітничих дільницях Відня і в горішній Стирії навіть до 50 проц.

Евхаристійний Конгрес для цілої Югославії відбудеться в Загребі від 14 до 17. серпня 1930.

Перехід на музудманство в Югославії. Зверхник магометанської віри в Югославії заборонив приймати до тої віри тих християн, котрі мають намір перейти на магометанізм у тій цілі, щоби могли жити в полігамії, зглядно, щоби оженитися вдруге при живій своїй першій жінці.

Два нові закони в Югославії? Сербські часописи доносять, що в білгородському міністерстві находится два нові закони, котрі від нового року мали би ввійти в життя. Один з тих законів, що урядова кореспонденція має бути писана тільки латинкою; другий, що в світськiм життю обов'язує тільки календар нового стилю. Отся звістка правдоподібно згідна з дійсністю, але треба завважити, що тим законом кирилиця не буде усунена зі шкіл, з книжок і часописів.

Навчання релігії в італійських школах. На підставі рішення італ. ради міністрів в середніх школах має бути заведене навчання релігії, 1 година тижнево. Вчитимуть її не священники а світські професори. Іспиту з науки релігії не буде. Діти, котрих родичі внесуть письмєнне прохання, будуть звільнені від науки релігії. Як з того (й з інших проявів) видно, релігійність диктатора Мусоліні дуже підозріла.

„Добродій“ людскости. Проф. Леонардо Гил у Лондоні винайшов новий рід бактерій, що легко ховається, а вже один такий бакциль усмерчує людину, як дістанеться до носа або до ока. Проф. Гил каже, що вже не треба буде ніякого оружжя на війні, бо один воздухоплав може тими бакцилями усмертити мільони людей.

„Закон“ для сербської Церкви. Югославянський король видав закон для сербської Церкви. Закон має 27 параграфів. Сербська православна Церква є автокефальна, піднесена до гідності патріархату (§ 1). Вона і її органи є правною особою, котра може посідати й набувати рухоме й нерухоме майно (4). Державні органи обов'язані давати адміністративну поміч церковним властям в їх урядуванню (6). Вибір патріарха й єпархіяльних архієреїв затверджує король на представлення міністра внутр. справ у згоді з міністром премієром (8). Урядова кореспонденція у всіх церковних урядів вільна від поштової й телеграфічної оплати (13). Всі церковні будинки, що призначені для божої слави або для церковних потреб (парохіяльні дома, монастирі...), вільні від податків (14).

У всіх школах має подаватися наука релігії, з правила мають уділяти її священики (дотепер у Сербії священикам не вільно було в народних школах навчати релігії, її навчали учителі). Духовна власть дає катехитам усіх типів місію, або відбирає її (17). Виклади на богословських факультетах мають бути ведені в дусі чистого православ'я; архієр. Синод має вгляд у ту справу (18).

Сербське духовенство дуже вдоволене тим „законом“ і висловлює королеви свою подяку. Можна сподіватися, що небавом будуть там унормовані також відносини католич. Церкви — конкордатом. (Kat. List.).

Катехит, катехиза... Се вирази грецького походження від дієслова *κατηξέω*, що первісно значить: entgegen-töpen, відгукуватися. Вже поганські письменники вживали сього виразу також у значінню: устно, через питання й відповіді навчати, і для такого значіння в грецькій мові є й спеціальна форма: *κατηξίζω*. Від тих двох дієслів походять вирази: *κατηχητής* або *κατηχιστής* = учитель; *κατή-χησις* = навчання (Unterricht); *κατηχισμός* = наука.

В християнському світі всі ті вирази обмежено до релігійного навчання — тай до навчання основних початкових елементів христ. віри.

Звичайно грецьке η в нашій мові переходить в „и“, отже повинні би ми писати: катихит, катихиза, катихизм, катихумен, катихитика... Одначе — мабуть під латинським впливом — у нас принявся звичай писати: кате^хит, кате^хиза, кате^хумен..., що виходить більше евфонічно, отже при тім треба нам і залишитися (н.пр. у виразі „катихитика“ приходили би аж три „и“ одно по другім, що зовсім не є евфонічним).

К.

ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКА АКАДЕМІЯ У ЛЬВОВІ

В зимовім семестрі акад. року 1929/30 оголошено слі-
дуючу програму викладів:

З ФІЛЬСОФІЧНИХ СТУДІЙ:

о. Др. Костельник — Логіка (*Logica*) 4 години тиж-
нево, Досвідна психологія (*Psychologia experimentalis*) 1 год.;

о. Й. Скрутьєн ЧСВВ.—*Critica* 3 год., *Ontologia* 2 год.,
Ethica generalis 1 год.;

о. Др. С. Сампара—*Theodicaea: de existentia Dei* 1 год.,
Cosmologia: De mundo 2 год.;

З БІБЛІЙНИХ СТУДІЙ:

о. проф. Др. Тит Мишковський — Історія біблійна Ст.
Завіта — 5 год., пояснення вибраних частин св. Письма
Ст. Завіта на основі церковно-слов'янського тексту 3 год.,
граматика єврейської мови 2 год., граматики арабської мови
(факультативно) 2 год.;

о проф. Др. Т. Галушинський ЧСВВ. — Життя Г. Н.
Ісуса Христа І. часть, пояснення недільних євангелій на
основі церк.-слов'ян. тексту 2 год., пояснення Листа св. Ап.
Павла до Галатів на основі грецького тексту 1 год., біблій-
ний семінар 1 год.;

о. Др. В. Лаба — Введення до св. Книг Нового Завіта
(загальне) 2 год., біблійна герменевтика 1 год.;

З ДОГМАТИКИ:

о. проф. Др. Й. Сліпий — *Dogmatica specialis: De sacra-
mentis in genere. De Eucharistia et Poenitentia* — 3 години,
Exercitationes scholasticae 1 год., Погляд на історію схоля-
стики 1 год.;

о. Др. А. Ішак — *Dogmatica Orientalis Ecclesiae dissiden-
tis (introd. gener.)* 2 год.;

о. Др. С. Сампара—*Dogmatica fundamentalis: De Christo
legato divino* 5 год.;

З ІСТОРІЇ:

о. Л. Лужницький — Історія катол. Церкви від I—XVI
ст. 3 год.

Др. М. Чубатий (на відпустці) — Історія уніонних зма-
гань на Україні до Берест. Унії (1596) — 2 год., історичний
семінар: опрацювання вибраних питань з історії україн-
ської Церкви — 2 год., загальний просемінар 1 год.;

о. Др. В. Лаба — Патрольоґія — 2 год.;

о. Др. проф. С. Кархут — лектура твору п. з. „Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων“ з узглядненням питоменностей бібл. грець-кої мови 1 год.;

Др. Волод. Залозецький — Історія мистецтва 2 год., християнська археолоґія 1 год.

З ЦЕРК. ПРАВА:

о. Др. Д. Дорожинський — Канонічне право 4 год., супруже право 2 год., жерела орієнт. церк. права 1 год.

З БОГОСЛОВІЇ МОРАЛЬНОЇ і ПАСТОРАЛЬНОЇ

о. Др. І. Цегельський — Casus conscientiae 1 год., богословія моральна: De principiis 5 год.

о. Др. Я. Левицький — Пастирська богословія: о св. Тайнах 4 год., годегетика 1 год.

о. Ю. Дзерович — Катехитика і педагоґіка по 2 год.

о. Др. І. Фіголь — Гомілетика 2 год., гомілетичний семінар 1 год.

о. проф. Др. С. Кархут — Граматика церк.-слов. мови: фонольоґія, деклінація іменникова прикметників і дісприкметників, числівників і заіменників, граматичне пояснення Вечірні і Повечерій, Часа I і III та Полунощниці суботньої 4 год.

о. Ст. Рудь — Літурґіка; повторення правила і св. Літурґії; церковний рік в його подвижній часті; начерк Вечерні, Повечерія, Полунощниці; про храм, кадження, світло і церковні посуду 4 год.;

о. Др. М. Конрад — Соціолоґія 2 год.

На зимовий семестер вписалося 170 слухачів, з того 3 надзвичайних.

Ректором іменований о. проф. Др. Йосиф Сліпий, деканом вибраний на р. 1929/30 о. проф. Др. Спіридон Кархут.

Академічний рік почався 4/10 1929. Зимовий семестр триває до кінця лютого 1930.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія.

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Промислу Графічного“ у Львові Ринок 9. Тел. 76-14.

Церкви купують С В І Т Л О

Л И Ш Е

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Львів, вул. Окружна 15 (Бічна Кульпарківська 9).

Численні признання за добірний товар; наші трійці і поставники безконкурентні. Диплом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго.
Жадайте цінників.

Стоматолог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля перенісся до Львова,

де урядує на вул. Сикстуській 35

Телефон 79-72.

рецизійна дентистична техніка. Порцелянові корони
Апарат Рентгена.

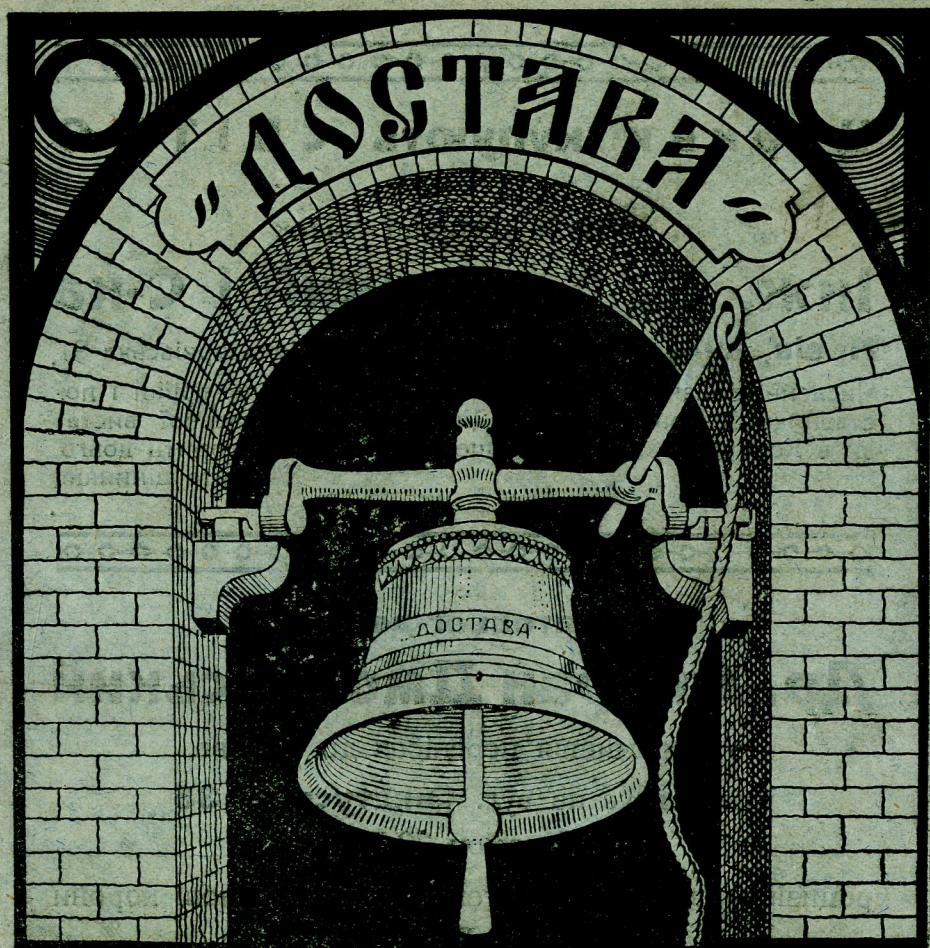
ПЕРЕПЛЕТНЯ

Павла Бабяка

У ЛЬВОВІ, вул. БЛЯХАРСЬКА 12

приймає всякі церковні роботи, як Євангелія, Службеники, старі книги, наклади, брошуровання, канцелярські книги, які входять в круг переплетничої штуки і т. п. по найприступніших цінах.

РОБОТИ ВИКОНУЄ СОЛІДНО й СР

Найліпші дзвони і всі церковні предмети
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинюка українська кооператива

ДОСТАВА

своїх складах ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20., ПЕРЕМІШЛЬ

Ринок ч. 23., ТЕРНОПІЛЬ, вулиця Перля ч. 16.

старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, ви-

коностасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду.

цінами звертатися до Дирекції: ЛЬВІВ, ДОМІНІКАНСЬКА 11, І п.

Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або

х, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою

членами є три наші Архієреї, многі священники і церкви.

чин ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік XXIV.

Грудень

Ч. 12.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 18 зл. річно
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т :

Ю.: В справі матеріального положення нашого духовенства	449—451
о. Др. Г. Костельник: Большевизм — но- вітній „кльовн християнства“	452—458
о. Петро Хомин: Каплиця Духовної Се- минарії у Львові	459—465
о. Петро Дзедзик; Стигматизація Тереси з Коннерсрайт у світлі критики	455—470
о. В. Р. Рабій: Наші духовні потреби	470—472
Мик. Гулей: Актуальна справа	472—473
о. Андрій Мелник: Хронольогія Різдва ісуса Христа	473—476
Святочна Академія	477—478
Ю.: З сусідського табору	478—480
Міст	480—481
Всячина	481—488
Проповіді	161—176

Л Ї В І В 1929.

З отсим числом пересилаємо кожному П. Т.
Передплатникови наші чеки і просимо **прислати**
ласкаво свої довги і передплату на 1930. р.

Рівнож з огляду на нові почтові постанови, що
обовязують від 1930 року, просимо також **пові-**
домляти негайно про зміну адреси.

Адміністрація.

Ц е р к в и к у п у ю т ь С В І Т Л О

л и ш е

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка
Львів, вул. Окружна 15 (Бічна Кульпарківська 9)

Численні признання за добірний товар; наші трійці і поставники без-
конкуренційні. Диплом господарської вистави в Копичинцях. Світло
наше світить ясно і горить довго. — — — Жадайте цінників.

Стоматолог-дентист

Др. Стефан Дмоховський

з Перемишля перенісся до Львова,

де урядує при вул. **Сикстуській 35**

Телефон 79-72.

Прецизійна дентистична техніка. Порцелянові корони

Апарат Рентгена.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 18 зл. річно
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чекове конто: 151.092

В СПРАВІ МАТЕРІАЛЬНОГО ПОЛОЖЕННЯ НАШОГО ДУХОВЕНСТВА

В нашому церковному життю запримічається тепер дуже цікавий і знаменний обяв. Мається вражіння, що духовенство переживає хвилі якогось приголомшення, інерції, своєрідної недуги. Мимо нього переходять події великої ваги, бременні в наслідки, страшні своєю грозою, а воно, те наше духовенство, наче не бачить того, що довкола нього діється, воно апатичне, байдуже, не реагує, не протиділяє небезпеці, може й не думає про неї. Воно серед катастрофальної бурі, яка несе йому руїну, займається, а то ще й зводить завзяті бої за питання чисто теоретичні, не життєві, питання людей насичених, забезпечених.

Руїна йде і на нашу Церкву і на наше духовенство.

Взагалі католицька Церква в цілій Польщі є загрожена і на це починають уже реагувати польські католицькі кола, з окрема польський єпископат. Тим більш загрожена наша Церква, обмежена, звязана й обезсилена звісними обставинами. Як наслідок цих обставин зродилися саме для нашої Церкви й нашого духовенства ще дві специфічні небезпеки: сектантський рух і збільшувизовання населення для першої, а матеріальна руїна для другого.

Сьогодні хочемо звернути увагу на отсю другу небезпеку.

Силою постанов Конкордату розпарцельовується між місцеве населення ерекціональне поле, а при ерекції остається тільки від 15 до 30 га. Виконного розпорядку щодо отсеї парцеляції ще нема, але звісно вже півурядово, що від першої до третьої включно класи має полишитися для пароха 15 га, четвертої й п'ятої класи 20 га, а низшої класи

30 ha. Так само півурядово відомо вже, що парцеляції підпадають мабуть також сіножати й пасовиска. Не зовсім певна ще справа що до прилучених. Пересічно отже лишається для пароха 20 ha ерекціонального поля. Чи супроти можливих усяких політичних змін внутрі Польщі навіть така марна дотація полишиться ненарушена — дуже сумнівно. Та числімся тільки з тим, що є. Додаймо до того, що епітрахильні доходи тепер сильно упали й нема надії, щоби коли піднеслися. Додаймо вкінці теперішню господарську нужду в Польщі і повне обезцінення хліборобських плодів. Чи вже тепер більшість нашого духовенства не знаходиться в розпучливому положенні? А що буде далі, коли загальна нужда поглибитися, коли різна господарка ще менше буде оплачуватися для священика, коли „платня“ не то що не збільшиться, а ще може й зменшиться, або й зовсім її не стане? Такі гороскопи на найближшу будучність. Та ще й на цьому не кінець. Ми вже згадували, що справа прилучених дуже непевна. Парцеляція має покінчитися до кінця цього року і тільки на окреме прошення інтересованих уряд може продовжити її на шість місяців. Значить, до кількох тижнів полишимося на 20 ha!

А що буде, коли все поле втратимо? А що буде, коли епархіяльні фонди, якщо утворяться й вдержаться, не вистануть на те, щоби бодай теперішню конгруу виплачувати священикам? А що буде зі співробітниками?

Таких питань можна ставити безліч.

Одним словом нас жде, і то вже невдовзі, дуже незавидна доля.

А що ми супроти того досі зробили й даліше робимо? На жаль, не один із нас навіть не здає собі справи з теперішньої хвилі і з того, що може бути. Оптимізм вправді гарна річ, але коли він безосновний, тоді він перестає бути оптимізмом, а є вже чимсь іншим.

Дехто полишає цілу журбу за долю Церкви й духовенства. Єпископам. Але Єпископи самі небогато в силі вдіяти. Єпископів треба підперти. А як ми їх підпираємо? Ми обмежуємо, як досі, цілу свою рятункову акцію до того, що просимо Ординаріяти підвишки конгруи, не питаючи, чи є з чого ту підвишку давати, не зважаючи на це, що Єпископи мають і інші пекучі видатки.

Щож нам, духовенству, робити, як собі радити?

Рада може знайтися, вона повинна знайтися, бо найбільше безвихідне положення не є ніколи без виходу. Але треба того виходу шукати. Ми маємо нагоду часто зїздитися на соборчкi. Замість ялових незраз дискусій обговорюймо річево наше матеріяльне положення й шукаймо середників рятунку. Порозуміваймося з священиками інших деканатів, цілої дієцезії, інших дієцезій.

У нас є товариство „Єдність“, якого статут якраз по-звляє займатися такими питаннями. Спонукаймо теперішній його виділ, щоби взявся за ту справу і скликав загальні збори, давав почин до конференцій, нарад, анкет, до якоїсь акції. Спанням нічого не вдіємо. Не вратує також нашої Церкви ані не дасть їсти нашому братови найкрасша теоретична стаття проти вітрака...

В якомуж напрямку вести цілу нашу ратункову акцію? Ми позволимо собі піддати декілька думок, над якими повинноби наше духовенство на своїх зїздах застановитися, обговорити їх основно, винести якісь рішення і в порозумінню зі своїми Епископами переводити ті рішення в діло.

Перш за все треба впевнитися на місці, значить у Варшаві, що задумує правительство зробити зі сіножатями і пасовисками. Коли вони не підпадають парцеляції, так шкода їх позбуватися. Подібно треба впевнитися щодо прилучених. Важна річ забезпечення сотрудників, про яких Конкордат не згадує. Чи не можнаби в Варшаві і в Римі виєднати для них на основі Конкордату також якусь дотацію в ріллі? Не ясна також дотація дяків. Поле для них має купити церква, але як, за що, коли не кожда церква має капітал?

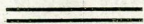
Немаловажна річ забезпечення наших вдів і сиріт. Чи не далосяби продумати і для них якийсь спосіб удержання з парцельованого поля? Так само можна застановитися над захоронками чи захистами.

Це в звязку з парцеляцією. А тепер ще інші матеріальні питання: як боронитися перед руйнуючими податками; звідки добувати фонди на будову чи ремонт приходських будинків; як піднести своє рільне господарство; чи не подуматиби нам про свої кооперативи, про спільне ведення господарки по деканатах; чи не придумати нам які нові жерела доходу (з господарки очевидно); чи не можливе спільне удержування дітей по школах і т. д і т. д.

Нема сумніву, що всяку корисну акцію духовенства в тому напрямі одобрить і підіпре кождий Епископ.

Та передовсім про нашу долю тут іде, тож ініціатива і праця від нас повинна виходити.

Робім, що можемо, але приступаймо до діла негайно, бо положення погіршується з кождим днем і завтра — бодай щодо деяких справ — може вже бути запізно. Ю.

о. Др. Гавриїл Костельник

Большевизм — новітній „кльовн християнства“

Кльовн — цирковий блазень, що покривляється головному грачеви, й наслідуючи його, хоче його перевищити.

Першим, що в історії виступав в ролі „кльовна християнства“, був римський цісар Юліян Апостат (361—363). Старинне грецько-римське поганство, що тоді вже вигасало під напором християнської віри, він задумав частинно схристиянізувати, й тим способом удержати його при життю як щось вартнішого від християнства — „*bonum maius*“. Християнство становило тоді „духа часу“. З того „духа часу“ Юліян вибрав що йому, як стоїкови, промовляло до вподоби — а саме: християнську любов ближнього з її практичними консеквенціями (старання за вбогих, хорих), й хотів її защепити поганству. Зате християнській вірі виповів безпощадну війну.

Цісар Юліян володів тільки три роки, і з його смертю провалилось також його діло. Те діло й само по собі не могло вдатися, бо поганська грецько-римська віра не мала ані взору, ані узасаднення для „любови ближнього“: поганські боги сварились і боролись між собою — як отже люди мали би бути ліпшими, ніж боги?! „Не збирають фіг з тернини“... Без порівняння тяжші й довготриваліші рани задав християнству другий з ряду могучий „кльовн християнства“ — Магомет. Проти північної Арабії, з якої вийшло християнство (Палестина географічно належить до північної Арабії), по шістьох століттях піднялася полуднева Арабія — для конкуренції.

Магомет задумав зреставрувати віру Авраама, й стати властивим спадкоємцем усіх благословень тай обітниць, які Авраам дістав був від Бога. Не Ісаак, від котрого походять Жиди, і не християни, які покликаються тільки на духове синівство Авраама, але Ізмаїл, старший син Авраама (від наложниці Агари), від котрого походять Араби (Едоміти), сей був властивим спадкоємцем тих обітниць — після віри Магомета. Жиди в тих часах уже від чотирох століть були розсипані по світі, а се для Магомета й було доказом, що вони стратили боже благословення. Християнство цвило й росло, й власне проти нього проголосив Магомет своє „боже право Богом вибраного“, ніби „третій завіт“. Колись пострах і вікова небезпека християнського світа, нині магометанство, як суперник християнства, належить уже до історії. Зате, особливо від часу великої французької революції, стали підносити голову новітні суперники, що — на зразок

Юліана Апостата — походять таки з християн. Правда, на чільних їхніх становищах бачимо чимало Жидів (згадаємо хоч би тільки для приміру Спінозу, Карла Маркса, Троцького), одначе без християн-відступників ті Жиди мало що могли би зробити. Обняти їх одною спільною назвою — годі. Навіть фракцій між ними „легіон“. Належать до того, по цілому світі розсипаного, табору всі ті елементи, що одушевляються „лівими“ течіями новочасної культури в філософії, в релігії, в етиці, в громадянських порядках, і голосять або й підносять революцію для зруйнування „старого світа“, що на їх думку вже пережився, а для збудовання „нового, кращого світа“. Та всі ті революційні фракції, їх кличі і їх діла бліднуть супроти большевизму, якого виступи доводиться нам живцем оглядати. Большевизм став найвимовнішим репрезентантом „лівих“ течій новочасної культури.

*

*

*

По своїй суті, бодай генетично, большевизм зложений з двох гетерогенних, взаємно виключаючих себе, ідеологічних елементів: з християнських ідей про рівність усіх людей, любов ближнього, братерство, обов'язок помагати вбогим та й з ідей „лівих“ течій новочасної культури, якими є: атеїзм, матеріалізм, аморалізм людини, вільна любов, фізична сила — одинокий закон, поступ „науки“ й цивілізації (індустріялізація, фабрики) аж до створення „раю“ на землі, людина щойно шукає шляху до світлої майбутності, але вперед треба визволити її з традиційних запоморочуючих категорій думання й життя... Власне тим шляхом для большевизму є комунізм. А до нього веде на їх думку не еволюція, тільки революція. Тому то в ідеології большевиків „революція“ становить таку норму для всякої акції, як у віруючих декалог. Рівність всіх людей у громадянських порядках, спільність усіх дібр, загальне братерство — се ідеї й тенденції, котрі тільки в християнстві „в дома“. Без християнства вони не мають свого кореня, й мусять всихати, вироджуватися в пародію, в карикатуру.

З якоїж раси маємо ми журитися поневоленими, визискуваними, вбогими — одним словом: „нищими“? З якої раси маємо бути покірними, й проти природної своєї пристрасти („*odi profanum vulgus*“) ставити себе на рівні зі слабшими, біднішими від нас? З якої раси? — питаю. Християнство знає таку расу, але „ліві“ течії новочасної культури, оскільки вони не „заражені“ християнством, не знають її. Се вже Гоббес і Спіноза ясно вилижили, що є тільки один закон — „право сильнішого“ і „послух слабшого“.

„*Herrenmoral*“ і „*Sklavenmoral*“, як се сформулював Ніцше. Отсе одинока людська „моральність“ — цілком так, як у цар-

стві німих животин! Якщо Бога нема, то воно инакше й не може бути, бо нема підстав для „святої“ моральності.

Колиж щирий атеїзм так виглядає, то може дивним здаватися: чому, з яких мотивів большевики, загорілі атеїсти, перебрали з християнства ідеї про спільність і братерство, про обов'язок опіки над убогими й визискуваними?

Юліян Апостат переймив був від християнства майже ті самі ідеологічні елементи, щоби власне ними побивати християнство. Так само й большевики — новітні „кльовни християнства“. Большеви́зм не з'явився як „*deus ex machina*“, але розвинувся як скрайне закінчення соціалізму. Християнські ідеологічні елементи в соціалізмі вже зразу розщипалися на двоє, аж у большевизмі цілком висохли, а по собі полишили тільки мертву форму, карикатуру. Соціалісти виступали як критики суспільних неправд і визисків у християнському світі. В тій ролі їм дуже добре, як озброєння, надавались християнські поняття про святу справедливість, про любов ближнього і т. ин.

Алеж соціалісти заразом виступали також як творці свого власного світогляду й своїх задушевних аспірацій. Тут вони були речниками негачії християнства й релігії взагалі. На пролетаріят стали орієнтуватися не з любови ближнього, не з почуття загального братерства — вони ж поступово витворили клич „ненависти до пануючих клас“, пристали до матеріалізму, шлунок стали вважати за мотор цілого психічного життя,— тільки тому орієнтувалися на пролетаріят, що в ньому бачили таран, котрим розіб'ють „старий світ“, і збудують „новий“ — свій власний („пролетарі всіх країв єднайтеся“); згодом з пролетаріяту зробили божисте, а з своєї системи релігію... Се ніби „четвертий і останній завіт“ — уже людський, а не божий...

Ось тут ми вже при большевизмі. Пролетаріят — обожена засада й сила, комунізм — релігія. Нема тут ні сліду християнської любови. Революція, диктатура, терор — в ім'я „нового ладу світа“, в ім'я нової „релігії“. Так виро́дилось у большевизмі все, що спершу в соціалізмі було християнського.

Атеїзм і матеріалізм — наче ті сухі корови в сні фараона — пожерли благородний зміст християнських елементів, і остали сухими, бездушними. Доки большевики тільки в теорії буяли, доти сей внутрішній розвал їхньої ідеології не виступав наглядно, бо був прикритий райдужними привидами комуністичних обітниць. Але відколи захопили владу над одною з найбільших держав світа, й господарять по своєму, сей розвал виявився й виявляється так застрашуючо, наче руїна по землетрусі. Людина вродила крокодила, що пожирає людську сімю...

З „месійних“ теоретичних комуністичних обітниць большевиш не здійснили ніодного. Навпаки: довели до апокаліптичного розвалу людське життя.

З загального братерства осталося тільки пусте слово „товариш“. Ліпше булоби для большевицьких підданих, якщоб їх большевики називали хочби „псами-джаврами“, а трактували їх як людей, аніж коли називають їх „товаришами“, а трактують їх як мух... Людина в большевії стала безправним єством, обдертим з усякої „гідности“. Большевицький фанатизм не знає ніякого милосердя, а неприродність їх системи нікому не лишає природної позиції в суспільному буттю.

Обіцювали большевики (в теорії) піднести пролетаріят, а всіх зредукували до рівня найнещасливішого пролетаріату. Обіцювали завести найширші демократичні права, а всіх уярмили. Царить найбезоглядніша диктатура кількох одиниць.

Обіцювали всіх збогатити, життя всім уприємнити — просто „рай на землі“. А — було би „risibile dictu“, якщоб не було таке трагічне — всіх завели в пекло: їх піддані ходять у лахах і годинами вистояють за кусником хліба, якого — в колишній „житниці Європи“ — разураз не достає під большевицьким правлінням... Їх „нова мораль“ стала гангреною суспільности. Большевицькі беззахистні діти — „хуліганам“, подружжя „на один день“ вже стали пословицею в народів. А вже й не говорити про ту гірку іронію, що вороги й руїники „капіталістичного світа“ на всі боки кланяються тому світови, щоби вимантити капіталів...

Вправді можна би закинути, що се пересадні відомости, які передістаються до нас через часописи й ті одиниці, що відті втікають. Є там і зразкові діточі захисти, садки; є всякі вибори; повстають нові фабрики.. Алеж большевицькі фабрики найгірше й найдорожше працюють, найскорше валяться; большевицькі вибори завсіди остають під „цензурою“, як і цілий рух печатаного слова, а та цензура пропускає тільки те, що большевицьке...

По 11-ти роках досвіду кольтоністи шведські, німецькі, грецькі гуртом утікають з „большевицького раю“. Хлопи кидають свою хату, своє поле, й втікають в світ за очі... А хлоп тільки тоді кидає свою хату, коли вона найдеться на воєнному фронті. Значить, що в большевії вже від 11-ти років через кожде село тягнеться „воєнний фронт“...

Таке свідоцтво дають большевії й ті зпоміж большевицьких урядників в заграничних конзулятах, що вже не хочуть вертати до большевії. Сміх і стид!

Се понад усякий сумнів певне, що в большевії живеся людям гірше, як денебудь инде на земській кулі. Пра-

вильний кінець „блудного сина“... Однак дурман не дозволяє більшовикам заглянути правді в очі. „Світогляд це повний образ всієї дійсності, це сама дійсність, як вона в даному часі у відношенні до суб'єкту дається... Ніякої іншої дійсності поза нею для нас нема й не може бути, бо це було би суперечливе в собі... І тому марксісько-діалектичний світогляд це повний образ всієї дійсності, це сама дійсність, як вона в наші дні у відношенні до свідомості марксиста дається“. Так мудрують наші львівські більшовицькі „Вікна“ (в ч. 10 з с. р.). А котрі з більшовиків бачуть, до якого розвалу життя більшовизм довів, ті зі страху за свою голову мусять мовчати.

Отже ні взад, ні вперед!

* * *

Якщо б більшовики створили для робітників або для селян щось нового, дійсно доброго, то ціла Європа була б їм уже досі впала до ніг, як паде дозріле яблуко з дерева. В кожному народі невдоволені елементи були б організувались, і без вистрілу захопили владу в свої руки, як се зробили фашисти в Італії. Такий сприятливий час для більшовиків (без тої сприятливості вони й в Росії були б не запанували). Нужда й невдоволення, вичікування чогось нового, кращого, розхолтаність влади залишилися по війні в цілій Європі, наче намул по повені.

Однодинокі, в чому деякі європейські народи пішли за взором більшовиків, се диктатура. Алеж се стара форма, як світ.

Більшовикам не могла вдатися їх комуністична система, бо вона протиприродна, й на кожному кроці веде до зломів і невдач. Спершу більшовики скасували були гроші, але небагом (уже по кількох тижнях) назад їх ввели. Знесли були в війську відзнаки старшин, і знов їх ввели. Терціанів поробили директорами шкіл, „націоналізували“ всі майна, кам'яниці, поля, дома, навіть дріб, знесли й найдрібнішу приватну торгівлю, ввели спільне харчування і т. ін., а потім всі ті постанови щораз мусіли змінити й щораз їх змінюють, бо „не йде“. Так, як колиб усім своїм підданим приказали рачки ходити. Експерименти тай експерименти — не на кріликах, а таки на живих людях і на їх майні, на 150 мільйонах людей!

Ніяка державна влада, як сповіщують часописи, не видала стільки тисяч декретів, як більшовицька. А їх головачі між собою не погоджуються, нові „фігури“ за границю або на Сибір прогонюють старших і знатніших „божків“ революції. По 11-ти роках державним декальом все ще „революція“, а провини проти державного ладу се „контрреволюція“. По 11-ти роках так само, як у першому роц

революції! Звичайно революціонерами є ті, що виступають проти пануючого державного режиму. А тут навпаки! Тим самі большевики видають собі найвимовніше свідоцтво, що вони й нині там, де були в першому році революції — нічого трівогого не зробили, й увесь ґрунт хитається їм під ногами... Тай ніколи до того не прийде, щоби большевики змогли закінчити революцію.

Людське життя дуже складне. Куди не кинемо думкою, всюди находимо противенства, що взаємно доповнюють себе. Одиниця — громада, дух — тіло, розум — змисли, воля — совість, мужчина—жінчина— і так без кінця. Спільна власність, комунізм, стара, як світ, а находимо її з природи здійсненою в родині. Алеж вона не є одинокою, її доповнює приватна власність поодиноких осіб. Матерія — всі люди її досвідчають, одначе вона в буттю не одинока: її доповнює дух, що в нас і що в світі. Рівність всіх людей — благородний ідеал, алеж у дійсности є й нерівність — і то різнородна. Християнська віра отсі контрасти вірно оцінює, „*anima humana naturaliter christiana*“ (Тертуліян). До науки „всі ви є дітьми одного Отця небесного“, „між вами не буде так“ (як між поганями, що мають панів-володарів), доданий контраст: „Хто хоче між вами бути перший, нехай буде усім слугою“, „один одного в честі більшим робить“. А большевизм з тих контрастів вибрав тільки по одному членови: комуна, „товариш“, матерія. І силоміць хоче накрутити всі струни життя на ті три струни.

Тому інші струни життя рвуться, життя дреться, нидіє, гине.

Знести приватну власність се значить придусити творчий індивідуальний елемент. Большевики достарчили просто класичних експериментів: скільки разів дадуть трохи віддиху для індивідуального елемента, стільки разів є вже всякий товар на базарі, в skleпах, реставраціях; а скільки разів знов придусять його, стільки разів голод, убожество й нужда збільшуються...

Вже час був би большевикам прозріти... Алеж вони ще „п'яні своїм гріхом“. А сила гріха в обітницях.

І себе тим дурманять і своїх підданих хочуть тим задурманити, що обіцяють собі і їм несотворені річі: світову революцію, „новий світ“, поступ, рай на землі...

„Ми шахтарі, ми чорнороби,
ведемо поступ праці в світ.
Ми велитні, хоча ми дробі,
ми ваша казка, ми ваш міт.
І прийде час, така година,
що всі підемо з темних дір,

в гору зведемо наші спини,
і скажем слово в світ, до зір...
І всі почують нас могучих
в селі, у хуторах, в містах.
Загомонять лани і кручі
нові закони на хрестах“.

(„Вікна“ ч. 10. з с. р.)

Так вони собі й нині підспівують, як тому 12 літ взад...
Алеж уже вийшли з нор ті дробі—чорнороби, й показали світови ту свою казку й міт... Чогож тільки обіцувати те, що вже сталося?!

Чого?... Бо та „казка“ апокаліптично страшна, немачим похвалитися.

Большевики й релігію головно тому так страшно переслідують, що також у тому міститься одна з чільних їх обітниць.

Викорінити релігію з людського життя—се нечуване, невидане в історії, отже якби вдалося, так се було би величезне діло, нове, новий світ... Тай се правда, що релігія найбільш противиться замірам (змеханізованню людини) й обітницям большевиків, тому вона з природи річи є тяжким їх ворогом.

Правительство, що вже від 11-ти літ огнем і мечем і всякими штуками переслідуює релігію—се в історії небувале. Ніякий Атіля, ані Джінгісхан такого не міг собі ані уявити. Атже релігія з психологічного боку се найкрасший, найчистіший ідеал чоловіка і його життя. Відобрати людині сей живий ідеал, се, коли йде про загал, значить стільки, як зіпхнути людей на рівень німої животини. Один з грецьких софістів видумав був „міт“, що релігію видумав якийсь мудрий володар, щоби в ній мати „безплатних поліцаїв“... Се вираз наївного атеїзму, одначе той момент добре підглянений, що релігія се найкрасша підпора для володарів. Отже коли большевики релігію переслідують, то самі підрізують той стовп, на котрий могли би спертися.

І тому, колишні вільнодумці, приневолені удержувати охрану на охрану...

Дурман новітніх „кльовнів християнства“ довів їх до того, що вони попали в війну з природою. Чи виграють ту війну? Природу можна тільки вбити, але перемогти, змінити її годі. Впадуть большевики, а природа не впаде.

Але сум і жах проймає душу цілого культурного світа, що меч мусів так глибоко пройти душу 150 мільйонної людської маси, щоби „виявилися думки многих“—блудні думки „лівих“ течій новочасної культури.

о. Петро Хомин

Каплиця Духовної Семинарії У Львові

(З приводу випosaження її в іконостас та стінопись)

(Продовження)¹⁾

Цілий іконостас — як уже висше сказано — так під зглядом різби і цілої архітектоніки, як — і то ще в більшій мірі — під оглядом іконописного розмалювання представляє собою високомистецький твір і цінне надбання для нашого церковного мистецтва. Такого мистецького і стилевого іконостасу, де кождий найдрібніший нюанс має своє обгрунтування, кожда найменша річ глибоко передумана і надихана творчим духом обох мистців — немає ні у Львові ні — можна сміло сказати — в цілій Галичині. Єсть певно іконостаси більші, величавіші, багатші, перетикані нераз сріблом і золотом — але того глибокого змісту, тої дрібномережаної різби, того ніжного рисунку, тих веселкових красок та вкінці тих пахощів нашої рідної землі — не має певно ні один іконостас. Маленький він і непоказний, але для того, хто має серце і вміє вчути ся в глибину зображених правд — творить невичерпане жерело високих ідей і настроїв, тихої духової радості і горячого захоплення для Христової справи. В ньому відживає наша давня ікона, що майже через цілі три століття лежала наче мертва, забута і погорджена мистцями і ляками, він встановляє назад ті порвані звязки із нашою світлою мистецькою традицією з метою — піднести її на висший ступінь і дати їй — згідно з вимогами мистецьких змагань нинішніх часів — новий вираз і нове художнє оформлення.

Цілий іконостас змальований в ясних, погідних тонах: жадного натяку на Божий гнів чи справедливості — всьодише радістю і щастям ізза служення Христу, всюди торжествус безгранична Божя любов, бо іконостас створений для тих, що також з любовю віддають себе на службу Богови. Головна ідея, яку мистець задумав дати, концентрується в центральній іконі — Моленню, що грає відблеском небесної слави і величі та збуджує в душі могутні пориви, що несуть її у небесні простори, до Христа.

III

Стінопись каплиці не така сконцентрована та не підпорядкована так одній головній ідеї, як іконостас. Вигляд

¹⁾ Перша частина цієї статті в „Ниві“ ч. 7—8 за 1929. рік.

і будова каплиці не дозволила мистцеві підпорядкувати усі ікони стінописі одній ідеї. Довга саля з плоскою стелею, переділена пілястрами на чотири частини, не надається під таку ідейно сконцентровану декорацію. Між поодинокими пілястрами, по правій і лівій стіні, свободні площі, до певної міри пригожі для розмалювання. На правій стіні таких площ три, згідно чотири, на лівій ті площі зведені просто до вузких смужок через пробиття стін віконними отворами. Найбільше простору під малюнок дає тилова стіна.

Тому мистець розв'язав незвичайно зручно ту тяжку проблему поліхромії довгої салі. Поодинокі площі правої стіни поділив кожду на дві частини і покрити їх поодинокими малюнками, давши кождому своєрідне тло, забарвлення, заокруглення. На задній стіні дав ілюстрацію притчі про таланти, а на лівій — теж чотири гарні малюнки. Таким чином ціла каплиця виходить наче завітчана поодинокими китицями квітів, що не стоять з собою у ніякім тіснішій, ідейнім чи льогічнім зв'язку — а всі вони зв'язані тільки загальною ідеєю — ідеєю, що міститься в цілій появі Богочоловіка на землі. Таким чином стінопись виявляє велику різноманітність в поодиноких замислах й ідеях та ставить нам перед очі найглибші ідеї і правди Христової науки.

До розмалювання мусів мистець ужити такого роду малярства, яке творило би з архітектурою каплиці одну цілість — себто малярства монументального, і перевів його плоским, чисто декоративно і графічно понятим рисунком. Інший рід малярства, з приміненням повної перспективи був би нерівномірно роздув і zdeформував цілу молитвенницю та зіпсував гармонійну красу і чудово уняту ритміку іконостасу.

Загальний настрій поважний, інколи аж сумовитий, що зневолює глядача до глибокої призадуми та застанови. Ікони чисто декоративні, без жадної перспективи чи динаміки, всьо видержане в спокійнім і поважнім тоні. Одна тільки притча про таланти своїми перспективічними і динамічними акцесоріями, які і так дуже незаметно виступають, відхилюється дещо від загального тону.

До розмалювання стінописі покористувався мистець багатом старохристиянською і староукраїнською символікою. Символіка все грала в церковному мистецтві велику роль і саме символічні образи викликають наймогутніше вражіння та спонукають до глибокої застанови. Вони глибоко втискають у пам'ять поняття якоїсь релігійної правди, котре — як виключний продукт інтелекту — тяжко засвоюється і скоро забувається, але коли ми той продукт інтелекту вберемо в одяг, доступний і змислам, коли ми його зафіксуємо на іконі, тоді таке абстрактне поняття стає не тільки лекше зрозумілим, але й задержується довше в пам'яті.

Туга за символами була у всіх часах і у всіх народів велика. Вже поганські народи вживали — для зображення якихось ідей чи релігійних правд — символів. Одначе символіка розвинулася найбільше в христіанстві, даючи наглядне зображення і розв'язку глибоких, надприродних правд, не цілком доступних людському розумови. Вже перші христіяни уживають в катакомбах при украшуванні і розмальовуванню своїх підземних каплиць символічних знаків. Вони потрібні були для них не лиш для унагляднення якоїсь релігійної правди, але й як умовні знаки тодішньої Церкви, тієї за-конспірованої організації, що жила повним життям лиш у підземеллю. Символіка розвинулася дуже і в византійським мистецтві, а звідси перейшли готові зразки на наші землі, де вони дали почин деяким чисто українським символам.

Маючи на думці призначення каплиці Духовної Семинарії, котра, гостячи молодих кандидатів на Христових священиків щоденно у своїх мурах, повинна їм помагати поглибляти і розбудовувати їхнє духовне життя саме через ставлення їм перед очі найглибших правд Христової науки і не тільки при допомозі слова, але й намальованого образу підносити й ублагороднювати молоді душі — вибрав мистець такі символи, котрі найкрасше ілюструють глибокі правди про відкуплення і освячення чоловіка, а також і ті правди чи притчі Христові, що мають за мету розвивати чесноти в душі священика.

* * *

Всіх символічних образів дав нам мистець дванадцять. Тринадцятий образ — се символ-ілюстрація Христової притчі про таланти. Сей останній найбільший і найзамітніший образ в молитвенниці. Своїми розмірами заповняє він цілу стіну. Вхопити в одну композиційну цілість таку притчу як ся, що на своє зображення потребує щонайменше двох образів — се доволі важке завдання. Мистець дав одну композиційну цілість і хоч, ідучи хронологічно за фабулою притчі, поділив образ на три часті, то зробив се так незамітно і по мистецьки, що тим ніяким чином не зіпсував тої цілості та не ввів ніякої дисгармонії ні в композицію, ні в технічне переведення, ні вкінці в цілу ідею притчі. Ікона вмілим угрупованням зображених осіб поділена на три часті, що відповідають поодиноким частям притчі.

На тлі буйної і прекрасної південної рістні, стоїть пан-Господь у пишнім орієнтальнім одязі. В поставі його тіла і на лиці видно поспіх; вибирається в далеку дорогу, бо ось на синіх водах моря гойдається корабель, вітрила розпняті, всьо готове до дороги. В останній хвилині роздає Пан своє майно трьом слугам. Маленький, незвичайно милий хлопчина тримає на підносі мішочки із талантами. По черзі виступають перед

Пана три слуги. Перший з них простягнув руки по талант якось дуже самопевно, а на лиці його грає лукава усмішка: він вже має готовий плян, що зробити із одержаним талантом. Інакші почування пробиваються на лицах двох других слуг. Перший з них глибоко задуманий, а одночасно і врадуваний ізза довіря Пана до нього; вдячність і покора віє з його легко схиленої постави. Третій в противенстві до двох перших, людей фізичної праці — людина праці інтелектуальної, поважний але зраджує немале схвилювання (ломить з ніжною неспіливости пальці).

Друга частина композиції, що займає саму середину, зображує в горі трьох слуг, як вони по від'їзді Пана орудують одержаними талантами. Розійшлися своїми життєвими шляхами і кождий по своїй свободній волі ділає. Перший закопує в землю свій талант, другий заглиблений в читання, а третій із знарядями хліборобської праці. Се час творчої експанзії людини, час помножування одержаних від Бога талантів, фізичних і умових, природних сил і наприродних дарів, час повсякчасної активності, якої від людини домагається Бог.

Третя частина представляє сцену обрахунку. На тлі гарної палати у старохетиським стилі, над входом якої видніє око, знак Божої всевідучости, сидить пан-Господь. З цілої маєстатичної постави віє спокій і духовна рівновага: права рука спочила на коліні, в лівій держить палицю з рукою, знаком Божої справедливости. Він не спішиться, має час зробити точний розрахунок із майна, повіреного слугам. Перший з них з лукавим поглядом віддає одержаний талант, оправдуючися хитро. Пронизливий погляд Пана бентежить його. Другий приніс вдвоє побільшений талант, прегарні снопи золотої пшениці, плоди своєї фізичної праці. На лиці його грає промінь благородної гордості, що не завів надій свого Пана. Третій, задуманий, з покірно схиленою в бік головою, приходить з книгою, продуктом своєї інтелектуальної праці.

Цілий образ, хоч переведений як чисто декоративний малюнок, виблискує великими динамічними вальорами і спонукує глядача добре призадуматися над глибоким змістом притчі та витягнути з неї відповідні висновки.

Перший образ від іконостасу на правій стіні — се один з найдавніших християнських символів, що повстав ще в катакомбах: риба і кіш з хлібами. Риба — се криптограм Христа. Замість писати: Христос — малювали перші християни криптограм Христа — рибу, що по грецьки називається ἰχθύς: складові букви сього слова дають початкові букви Христа-Спасителя Ἰησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱός Σωτήρ. Кіш з хлібом — символ Евхаристії. Довкруги того символу найдавніші монограми Христа.

Другий з черги образ — се Христос-Агнець, взятий із старовинних мозаїк. На цеглястого кольору камені із червоним хрестом, завітчанім пальмовими галузками, стоїть Агнець-Христос. Півколистим кругом з одного і другого боку ідуть до Нього по шість ягнят — апостолів (символ вірних), з очима вдивленими в Ягня-Христа, що понад ними. Символ сей представляє Христа, що пролив кров свою за життя світа. Ісус-Ягня виступає тут не тільки як Спаситель, але також як Учитель нового життя, — життя, опертого на любові і покорі і тому під Ним змальоване семираменне дерево життя.

Слідуючий образ — се прекрасний катакомбальний символ Доброго Пастиря. Стрункий, кремезний молодець, з головою, піднятою в гору, на лиці якого малюється серйозність і вдоволення по причині сповненого обов'язку. Одитий в легку, коротку туніку, підперезаною в поясі, через рамя перевішена тайстра, взутий в гірські пастирські постоли. Уставлення ніг і загалом цілого тіла вказує, що він щойно зійшов з гори, несучи на раменах кучеряву вівцю. Се символ Христа, того доброго пастиря, що, коли йому загубиться одна вівця, лишає дев'ятьдесятьдев'ять, та йде за нею і шукає її по горах та яругах, а знайшовши, бере на свої рамена та на radoщах несе її до свого стада. В цьому символі змальований і найважливіший обов'язок священика: іти вслід за Христом та рятувати заблукані душі своїх вірних. Ціла композиція проста, а дуже мила і переконуюча. Криється в ній найглибша ідея Христової появи на землі: ідея спасіння людського роду.

Зараз біля нього глибокий староукраїнський символ Евхаристії. На стільці, вкритім розкішним килимом, сидить Христос, нагий як на хресті, із знаками мук на тілі. З його правого ребра виростає галузка винної лози, що веться в гору аж на хрест, що стоїть за Христом. Із грозної тієї винної лози витискає Христос вино-кров до чаші, що стоїть на стільці. Христос — постать неземська. Так краска тіла, що виглядає як пшеничний хліб, як і освітлення негативом роблять особу Христа в найвисшій мірі символічною і абстрактною. До цього причинюється ще й дивної краски тло, рожево-бурачкове, що зливається із цілою композицією в якусь містично-таємну цілість, та символічні знаки ангелів, шестокрилих Серафимів і оригінально унятих Престолів. За видами того хліба і вина — криється тут дійсність — правдиве Тіло і правдива Кров Христа.

Над входовими дверми золотий, трираменний хрест у еліпсоватім колі веселкових красок — осяйний, повний радості. З його кореня виростає буйне галуззя, вкрите розкішним і квітами. З під нього випливають сині струї чотирьох райських рік — Физона, Гигона, Евфрату і Тигру, що

ринуть в діл, обливаючи деревляну оправу дверей. Хрест — се дерево життя, жерело усякої правди, головнож правди про наше відкуплення й освячення. В хресті мають свою основу найкрасші християнські чесноти, від нього беруть свій початок найбільш геройські подвиги християнської аскези, що розцвили буйним квітом (як тут на деєрві) на протязі історії, з нього трискає жерело живої, свіжої води, що гасить спрагу і терпіння християнських душ, які в хресті находять успокоєння, потіху і насолоду, а струнконогі олені, які жадібно припали до тих вод, є образом тих спрагнених душ. Ся проста, чисто декоративна композиція своєю ритмікою і глибоко передуманою символікою — збуджує погідний і радісний настрій.

Біля нього зворушлива картина, що представляє пелікана, котрий, роздираючи клювом свої груди, кормить власною кровю своїх маленьких писклят. Гніздо своє звів він не на хресті, як се на давніх образах бачимо, а на семираменнім дереві життя, що символізує хрест і через се картина набрала більше природної сили. Се в першу чергу символ Христа, зглядно його кровавої жертви на хресті, що врятувала людський рід від смерти та стала за порукою нового, вічного життя. Се також символ саможертви з боку людини, потрібної до виконання всякого діла, кожного життєвого завдання. Без саможертви немислиме ніяке людське діло у світі, бо се закон космічний, тому мистець змалював цілий символ на тлі сімох блакитних сфер, що зображують всесвіт. Глибокою символікою і тонким художнім переведенням картина (одна з найкрасших у каплиці) робить дуже сильне вражіння.

Два слідуєчі символи — се притча про сівача і символ Серця Христового. Оба сі символи представляють вічну боротьбу людини, а радше християнина зі злом. Сівач, як се записано у євангелиста Матея (13, 24—27), посіяв добре насіння на своїй ниві з надією на гарні плоди. А діавол, закравшись хитро тоді, як люди спали, насіває куколю між пшеницю та перехрещує пляни людини. І з того моменту починається боротьба добра зі злом. — Се образ вічної праці християнина над своїм спасінням, вічного чування, вічної готовости стати до боротьби із спокусами діавола. Христос відкупив і спас нас остільки, оскільки ми собі своїм життям на се спасіння заслужимо. Життя християнина ніколи так ідеально не уложиться, щоби в ньому не треба було боротися зі злом, із спокусами, із самим собою — бо життя — се одна велика, завзята боротьба, від висліду якої залежить наше спасіння або загибель. Тому то картина ся — се повсякчасний зазив Христовий до нас „чувайте і молітсья!“ А вже, неоцінена вона як дороговказ у праці священика в нинішніх часах. Священик насіває золоте зерно.

Христової науки у серця своїх вірних, але „враг чоловік“ — як ніколи передше — хитро і підступно втискається між повірене йому стадо і насіває там кукіль, отрую, безбожні і неморальні кличі, а священник побачивши се, нераз тільки руки заломлює. Та праця священника у парохії — се теж боротьба із тою, збільшеною в нинішніх часах, активністю „врага чоловіка“ і йому мусить священник виповісти рішучу боротьбу, щоби рятувати повірені собі душі. Тож „чувайте“!

(Докінчення буде)

о. Петро Дзедзик

СТИГМАТИЗАЦІЯ ТЕРЕСИ З КОННЕРСРАЙТ У СВІТЛІ КРИТИКИ

(Продовження)

б) Третя група вчених, що дають розв'язку подій в Коннерсрайт, це психоаналітики, парапсихологи, спіритисти теософи й інші окультисти різних відтінків і напрямків¹⁾

Насамперед візьмемо під увагу розв'язку спіритистів теософів і окультистів; а згадаємо про неї тільки кількома словами, бо на довшу згадку вона не заслугує.

Спіритисти, які при найменшій таємній події добачують духів, що продукуються через т. зв. медіа, намагаються очевидно при допомозі духів розв'язати проблему Коннерсрайту. І ось якийсь В. R. Kubasek, голова спіристичного товариства у Відні, у своєму докладі про Коннерсрайт²⁾ запевняє, що всі учені, які беруться за розв'язку проблеми Коннерсрайту, починаючи від тих, що добачують там тільки шахрайство, а кінчаючи тими, що схильються до чуда, всі вони, мовляв, грубо помиляються й блудять; одинокую правильну розв'язку загадочних подій в Коннерсрайт дає тільки... спіритизм!

Тереса, по думці спіритистів, це ніщо інше, як тільки визначне медіум, о рівночасних способностях т. зв. „слухаючого“ і „говорячого“ медіум („ein Hör- und Sprechmedium“), медіум, що всі його сили тіла й душі найшлись в посіданні одного, або, що правдоподібніше, двох-трьох засвітових духів. Вони то, вселившись в Тересу, ведуть враз із нею подвійне життя. А що життєва сила і воля втілених у Тересу духів є без порівняння сильніша ніж життєва

¹⁾ Назва „окультисти“ взята тут в ширшій значінню на означення дослідників таємних сил людської душі взагалі; (occultus скритий, таємний).

²⁾ Гл. „Problem des Mediumismus im Falle von Konnersreuth“. (Das N. Licht 1927. ст. 353—4).

сила і воля Тереси, то вони домінують над цілим її єством, вчинивши її своєю покірною жертвою, і беззастережно у всьому відданим собі медіумом, у якому переводять вони свої матеріялізації і дематеріялізації. А ця їх чинність, у цьому випадку обявляється упливом крови Тереси, (бо зрештою може вона обявитись й іншим способом). Через те й саме слідує у Тереси значний убуток матерії, якої потребують духи до своєї матеріялізації, тобто (у цьому випадку) до розвинення своїх сил і заманіфестовання своїх спосібностей (ясновидючість, арамейська мова), Після дематеріялізації духів, Тереса повертає до нормального стану, а духи скоро нагороджують її за забрану ними матерію, доповнюючи її до первісного стану.

Ця „розвязка“ спіритистів так дуже неправдоподібна а просто й смішна, що шкода навіть часу над нею застановлятися.

Не менше дотепно і „переконуючо“ розвязують квестію Коннерсрайту теософи ¹⁾: Те все, що переживає Тереса, завдячує вона, мовляв, своїй матері! Бо мати, будучи в тяжи з Тересою, гляділа на образ Розп'ятого Спасителя, а образ той перенісся на плід її, і ось тепер, як Тереса виросла, той сам образ кровавих ран Спасителя на неї засьдно відновлюється. Ось вам і ціла „розвязка“, яка вартує тільки хиба співчуваючої усмішки...

Дещо поважніше слід нам трактувати розвязку окультистів, які намагаються обоснувати її на наукових даних; але хібною їх є те, що там, де недостає їм стійного аргументу, пускаються вони на карколомне фантазовання і через те тратить їхня розвязка всяку стійність. Але на це вони не зважають; такє фантазовання дуже їм вигідне, бо не потребують признаватись, що цього чи того пояснити не можуть; за помічю фантазії все вони легко пояснять і докажуть. Отож то все, що діється в Коннерсрайт, це — по переконанням окультистів — дійсні факти, які одначе не є ніяким чудом; являються вони зовсім природним явищем, тільки треба його гаразд зрозуміти; очевидно, лише так, як це його розуміють вони, окультисти. І так окультистичні лікарі Dr. Kröner, Dr. Wetzel, Lenz і др. погоджуються із згаданим Dr. Ewald-ом у тому, що стигматизація Тереси повстала на тлі істерії, але на думку Krönera, вона скоро

¹⁾ Теософи це модерні містики, що намагаються получить християнізм із буддизмом. Так створена ними філософічно-релігійна система: заправлена суто пантеїстичними засадами, це, на їх думку: релігія будучности. Одною із головних їх правд то „реінкарнація“, себто безперивне втілювання людської душі, у все нові, висші форми життя.

виродилась у факіризм¹⁾ і медіюїзм²⁾). Отже стигми, кровавлення ран, екстази і візії Тереси є, як кажуть окультисти, чинністю незаних ще нам, глибоко в душі її осаджених сил („seelische Tiefenkräfte“, „tiefseelisches Mechanismus“) ідеоплястичної натури.³⁾ В душі Тереси найшли вони знаменитий ґрунт до ділання; душа Тереси спеціально податна на ділання сугестії (автосугестії), являється як найлучше розположеною під ділання цих сил і тому виявляє такі дивні, просто чудесні явища.

Досі, як бачимо, держались окультисти наукової методи пояснювання, опираючись на анімістичній теорії,⁴⁾ а далі починають фантазувати. Отже н. пр. ясновидючість Тереси пояснює Dr. Wetzel так: Все, що колинебудь діялось на землі, ніколи не пропадає марно; всі явища зорові (образи) і слухові (тони) лишаються на всі часи десь високо, в атмосфері. Коли медіюїстично успісблена людина попадає в екстатичний стан, тоді душа її відривається частинно від тіла і тим чином отвирається дорога і спосіб, щоби ці образи і тони, завішені десь в атмосфері, перейшли у підсвідомість, а через неї відтворились і передались на яві оточенню. Ось таке явище діється саме підчас екстази і візії Тереси. Дійсні сцени терпіння і хрестної смерті Спасителя та голоси оточуючої Його тоді товпи, захоплені від 19-ти віків у всесвітнім просторі, хватає отсе освободжена від тіла підчас екстаз підсвідомість Тереси і передає їх нам такими самими, якими були колись. І ці саме переживання Тереси, каже Dr. Wetzel, є доказом, що дійсно жив і терпів хрестну смерть Ісус Христос, бо в противнім випадку звідки взялися в атмосфері образи терпіння Його та оклики в арамейській мові? Так отже сама природа дає, мовляв, через Тересу доказ про життя й муки Христа⁵⁾.

¹⁾ Під факіризмом розуміє Dr Kröner психічний процес, оснований на нервовому тлі, який викликаний нагло сильною подразкою (н. пр. сугестією або автосугестією) спричинює значне прискорення нормальної фізіологічної чинності клітин людського організму.

²⁾ Медіюїзм — це властивість деяких дуже вразливих осіб, патологічного характеру, силою якої вони можуть викликувати дивні події. Особа така, уживана при спіритистичних сеансах називається медіум, себто посередником між людьми, а „духами“ (medium лат. = посередок; середник).

³⁾ Ідеоплястією називають окультисти спроможність духових сил людини до технічних надзвичайних чинностей, а передовсім до органічного втілення, оформлення і оживлення підсвідомих афектів (матеріалізація духів).

⁴⁾ Окультисти, які вказують на душу, як жерело всяких таємних явищ називаються анімістами, а їх теорія анімізм (аніма = душа), в протиставленню до спіритистів, які всі таємні явища приписують діланням позасвітових духів. Їхня теорія називається тому спіритизмом (spiritus = дух).

⁵⁾ Пор. Pr. Dr. Kiefer: Konnersreuth im Lichte des Schrifttums und der Wirklichkeit. ст. 55—56.

Подібно фантазує шкільний радник К. Heilmaier з München, приймаючи як аксіому іstownання т.зв. „космічної пам'яті“, чи пак „пам'яті природи“, яка зберігає всі події світа.¹⁾ Узглядаючи при подіях в Коннерсрайт цю саме „космічну пам'ять“, дає він таку розв'язку: Через терпіння наступає у Тереси ослаблення зв'язи поміж душею а тілом, через що освободжуються спостерігаючі органи її душі (Wahrnehmungsorgane der Seele) до тої степені, що вона може відчутти цю пам'ять природи (так як н. пр. антена відчуває простір етеру) і продукує те, що вона про життя і смерть Христа зберігла...

Не мають окультисти труднощі і в пояснюванні голодівки Тереси; їхня крилата фантазія дає нам тут до вибору навіть більше розв'язок: Ось вам одна (Kröner-a): У Тереси заходить т. зв. „аппорт“²⁾ поживи; вона достарчує собі, мовляв, за помічу своїх медіальних сил поживу невидимим способом. А друга (Reissmann-a): Медіальна сила Тереси асимілює за помічу тіла флюїдичні субстанції етеру, матеріалізуючи їх відтак у вітаміни. А коли не до вподоби вам може ні одна, ні друга розв'язка, то ось вам третя:³⁾ Тереса бере поживні субстанції для свого тіла („вітальні сили“) із організму других людей (такий процес називають окультисти вампіризмом⁴⁾).

Повисші міркування окультистів годі поважно трактувати; вони просто смішні і негідні науки ХХ століття. А зі смішним лучиться й сумне, коли подумати, що такі „наукові“ тези, які ставляють „люди науки ХХ стол.“, квестіюють за одним замахом всяку вартість змислів та здорового розсудку, весь досвід людства та науковий дорібок довгих століть.

Приступаємо вкінці до розглянення поглядів на проблему Коннерсрайту найповажнішої частини вчених цієї третьої групи: психоаналітиків і парапсихологів, які трактують річ із найбільшою скрупулятністю.⁵⁾ А прислухатись уважно їхнім выводам належить нам ще з того огляду, що притакують їм у багатьох такі визначні католицькі вчені як Dr Wunderle, проф. богословії на університеті в Würz-

¹⁾ ibidem ст. 56.

²⁾ Аппорт; часте явище при спіритистичних сеансах, де якась таємна сила („дух“) переносить моментально річі з одної кімнати до другої, нераз через замкнені двері або стіну.

³⁾ Пор. Dr. Kiefer о. с. ст. 67 і Das N. Licht 353 ст.

⁴⁾ вампіри, це по віруванню деяких народів, духи померших, що висисають кров живих.

⁵⁾ Слід зазначити, що психоаналітика і парапсихологія, як нові ділянки експериментальної психології, здобувають собі чимраз більше право горожанства поміж стислими науками; на деяких університетах зах. Європи основано для них уже окремі катедри.

burg-y і Dr. Ludwig, проф. богословії на університеті у Freising.

Психоаналітики і парапсихологи визнають анімістичну теорію, а короткий зміст її такий: Всі таємні події мають своє жерело у душі людини; у неї заховані неспросліджені ще сили ідеопластичної натури, які у нормальному стані людини, пригнетені тілом, не можуть як слід розвинути своїх чинностей. Ця таємна сила душі записує, так сказатиб, у підсвідомості всі переживання, досвід і науку людини; навіть те, що людина раз, колись у дитинстві почула, записане там, хочби вона почула це мимохіть, не звертаючи на це уваги, або й не розуміючи зовсім змісту слів чи мови. А як тільки ослабне щільна звязь душі із тілом, — а це діється у гіпнозі, трансі (часом також у звичайному глибокому сні), в екстазі, а деколи й божевіллю — тоді освободжуються ці таємні сили душі і починають ділати, виносячи з підсвідомості те все, що там заховане. Що більше, є одиниці, кажуть анімісти, наділені такими спеціальними дарованнями, що підчас такого патологічного стану потрапляють відчувати зміст підсвідомості других людей і відгадувати їхні думки, будучи в їхньому товаристві (читання думок), комунікуватися психічно із особами далеко віддаленими (телепатія), бачити події, віддалені на сотки миль (далековидючість, телевізія), або бачити події далекої минувшини чи будучности (ясновидючість). В певних умовах потрафить навіть ця ідеопластична таємна сила душі втілювати і оформлювати підсвідомі афекти: таким способом повстають підчас спіритистичних сеансів світляні ефекти (світляні кульки над головою медіум, світляний німб довкруги голови його і т. зв. матеріялізації „духів“. Також аппорти і левітації¹⁾ є ділом цієї ідеопластичної сили.

Цю анімістичною теорією намагаються психоаналітики і парапсихологи пояснити теж явище стигматизації, аргументуючи так: Всі сильніші почування і переживання через щільну звязь душі з тілом, витискають своє знамя на тіло. Звісно, що деякі виображення і сильніші душевні зворушення можуть спровадити на лице румянець, блідість чи „холодний“ піт; вони й спричинюють скоріше темпо, а навіть удар серця. Почування тяжкого смутку спричинює дуже часто звапнення артерій, ослаблення серцевого мускулу і випадування волосся; нагла жахлива вістка або загроза небезпеки смерті (н. пр. в горючій театрі) спроваджує нагле посивіння або й смерть.

¹⁾ Підношування тягарів чи осіб до гори або з місця на місце невидимою силою.

Подібний вплив на організм людини може мати сильна сугестія самого медіум. Звісна річ, що автосугестія гіпохондриків, які безнастанно підозрівають в собі недугу і тим самим вмовляють її в себе, може дійсно з часом спричинити її; такимже самим способом можна за помічю сугестії (автосугестії) викликати в данім місці червоні плями і міхурці, гейби попарення, а навіть витиснути на верх поодинокі каплі крові¹⁾. Ось у чому, кажуть анімисти, загадка стигматизації взагалі, а стигматизації Тереси з окрема. Тільки, що у Тереси, кажуть вони, це явище доведене до найвисших розмірів, бо нею володіє жагуче бажання „побожної злуки з Христом“ і спільного терпіння із Ним. А сильна концентрація думки і автосугестія, доведена у неї просто до автогіпнози, і враз із тим сильним бажанням продукує такі неімовірні, здавалосяб чудесні явища.

Чи і о скільки така розвязка стигматизації Тереси вірна?

(Далі буде)

о. В. Р. Рабій

Наші духовні потреби

Повоєнний час непевний, змінний. Ворожі наступи на духовенство, безвірство, змушують душпастиря до більшої праці над собою та над народом. Під нинішню пору треба добрих, ревних робітників у виниці Христовій, щоби праця увінчалась успіхами і принесла плоди. Проте душпастир мусить дбати за своє духове життя, збогачувати знання і чесноти, щоби міг як слід сповняти свої обов'язки серед тяжких теперішніх відносин. Примірний душпастир подібний до доброго, розумного господаря, що зі скарбу свого виносить і старе і нове. Скарбом священика є власне його духове життя, молитви, знання, чесноти. Душпастир, що не дбає про себе, подібний до ерихонського сліпця, що тільки животіє, його праця нидіє і пропадає.

¹⁾ Повстання такого попарення і міхурців силою сугестії пояснюють анімисти фізіологічно так: Сильна воля, передана сугестією, в силі викликати в крові людини деякі зміни, а навіть довести до певного розкладу її і через те повстає на шкірі локальне ніби — попарення і міхурці. (Звідси й назва такого явища: вєсікація (vesica, лат.—міхур)

Подібно пояснюється викликання крові на верх шкіри: Сильні афекти, злучені зі сильною сугестією, ділають на серце, змінюючи його темпо. Серце звільняє удари, щоб за хвилю з тим більшою силою вдаряти. А сильніший удар серця сильніше втикає кров до артерій. Таке сильніше розпровадження крові відбувається вправді у всіх напрямках, але виїмково сила сугестії може так впливати на кровеносні жилки, що в даному місці збирається більша кількість крові, яка з браку місця протискається через тонкі желези на верх.

Найголовніші і конечні підойми духового життя душпастиря є: 1) часта св. сповідь і щоденне св. Причастіє 2) відправа молитвослова, 3) дух. вправи (реколекції), 4) розважання, 5) богословські науки, св. Письмо. Декотрі з наведених вимог Церква накладає на душпастиря „sub gravi“, або обовязки стану домагаються, щоби душпастир їх виконував.

1. Св. сповідь і щоденне св. Причастіє. Церковні каниони накладають обовязок на душпастиря часто сповідатися. Св. сповідь, іспит совісти це модератори життя душпастиря. Держать душу в непорочности, бережуть її від тяжкого гріха і святотатських гріхів, заховують ласку божу, утверджують у добрім, совість стає чуйною і обережною. Через щоденне відправлення св. Літургії, душпастир лучиться з Богом, одержує нові ласки в Найсв. Евхаристії: покріплення духа, віри, благословення та інші дари. Нерозумно поступає цей душпастир, що відправляє Літургію тільки тоді, коли має інтенції.

2. Відправа молитослова. Молитослов це урядова молитва священика. Церква наказує під тяжким гріхом кожного дня всі його части відправляти устно. Що вояк без кріса, те священик без молитви. Не в силі побідити ворога, покуси, пристрасти, безрадний-нехосенний. Христос навчав нас молитися — горячо молитися. Душпастир мусить молитися часто, побожно, уважно — за себе і за своє стадо.

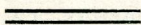
3. Духовні вправи (реколекції). Вони є овечою купіллю для душпастиря. Відновляють духа, сили. Відкривають життя, похибки, блуди. Збуджують чувства покаяння, постанови поправи і надолуження. Рівнож і рекoлекції обовязують священика до їх відправи раз на 3 роки. Як радо в Єрусалимі горнулися до „овчої купелі“ сліпі, хромі, каліки, паралітики і інші недужі, щоби стати здоровими, неменше охотно повинні спішитися душпастирі на дух. вправи, щоби відновити дух. життя, обнови́ти душу, набрати сили до дальшої своєї праці.

4. Розважання. Це внутрішня молитва. Просвічує ум, поглиблює віру, збуджує знеслі думки, учить премудрости божої і правди. Душпастир без розважання подібний до „кимвала брeнячого“. Його слово без сили, його праця без надприродного характеру. Розважання зближає душпастиря до Бога, до вічної ціли. Отже мусить душпастир розважати, щоби не зійшов з дороги і не розминувся зі своїм завданням.

5. Богословські науки, св. Письмо. Новий кодекс кладе на Ординаріїв велику відвічальність в тому напрямі, щоби духовенство було образоване; заострює конкурсіві іспити та додає іспити у перших 3 роках священства. Треба проте

душпастиреви відновляти свої науки і нових вчитися, щоби був свідомим і розумним робітником. Св. Письмо для життя душпастиря є альфою і омегою. Хто не читає св. Письма, цей не знає і нерозуміє духа божого, не може поняти правд віри, об'явлення і дійства Св. Духа. Св. Письмо, а головне Н. Завіт, повинен душпастир перечитувати, перениматися ним, приноровлювати до свого життя та руководитися ним, бо св. Письмо це наче правило життя душпастиря.

Незабувати належить, що душпастир на це посвятив своє життя, щоби достойно і ревно сповняв обов'язки свого стану. Це найголовніша ціль життя душпастиря, а всі інші обов'язки повинні підпорядковуватися його провідній цілі.

Актуальна справа

Український нарід крім важкого політичного й культур. поневолення переживає ще й поважну економічну скруту. Невиносимі податки та страшне обезцінення сільсько-господ. продуктів справді ведуть наше селянство до економ. руїни. Та мимо цієї примусової економ. недолі наш нарід у своїй несвідомості накладає на себе величезні добровільні податки й цим ще збільшує своє незавидне положення. А цими добровільними податками є алкогольні напитки, на які наш нарід під Польщею щорічно видає не десятки, але сотні мільйонів. Сотні мільйонів викидає він на цю отрую, яка попри матеріальне знищення є ще дуже часто причиною великого морального занепаду, деморалізації та страшних злочинів. Сотні мільйонів викидає на наживу для великого числа галапасів, які часто є нашими найбільшими ворогами. Сотні мільйонів викидає в болото тоді, коли всі майже наші культурно-освітні й економ. установи ледви животіють ізза браку відповідних фондів. Такий стан довше не сміє в нас бути. Ця добровільна моральна й матер. руїна мусить спонукати кожного свідомого Українця до безпощадної боротьби з алкоголізмом, з цим найстрашнішим ворогом нашого народу.

Перш за все повинно до цієї боротьби горячо взятись все наше духовенство. На духовенстві, яке дбає не лиш про вічне, але й про дочасне добро своїх вірних, тяжить великий обов'язок, всіми можливими способами боротися із цим народнім лихом.

Історія боротьби з алкоголізмом у поодиноких державах і народів свідчить наглядно, якого великого діла духовенство доконало (тай сьогодні доконує), в поширюванні абстиненції серед широких народніх мас.

Для красших успіхів в боротьбі з алкоголізмом організуються священики в абстинентські товариства, й такі священичі товариства є майже по всіх державах Європи. Навіть у такій маленькій державі, як Литва, все майже духовенство зорганізоване в священичі абстинентські товариства. Є й у Польщі „Towarzystwo Księży Abstynentów“ в Познані. Це товариство має по різних місцевостях Польщі свої філії, які поборюють алкоголізм між польським народом.

Тільки наше українське духовенство ставить зовсім байдуже до цієї так дуже важної справи. Хибаж алкоголізм менше страшний для українського народу ніж для інших культурних народів? Колиж духовенство інших народів, що мають свої власні держави, так ревно поборює алкоголізм, то з тимбільшою ревністю і більшим запалом повинно поборювати алкоголізм українське духовенство.

І колись наше духовенство вело під цим оглядом перід. Доказом цього 70-ті роки минулого століття, коли то на поклик митрополита Сембратовича майже все наше духовенство взялося ревно до поборювання алкогольних напитків серед нашого народу. Тоді ціла Галицька Україна покрилася була великим числом „Брацтв Тверезости“, які у великій мірі вратували наш нарід перед моральною та матеріальною руїною. Тому крайня пора зірвати з байдужністю та, маючи в пам'яті цю світлу традицію нашого духовенства, повідновлювати ті „Брацтва Тверезости“, які в майбутности напевно принесуть для цілого нашого народу велику моральну та матеріальну користь.

Мик. Гулей

о. Андрій Мельник.

ХРОНОЛОГІЯ РІЗДВА ІСУСА ХРИСТА

„Єгда же прїїде кончина лѣта, посла Богъ Сина своего (єдинороднаго) раждаємаго отъ жены, бываєма подъ закономъ: Да подзаконныя искупить, да всыновленїє воспрїимемъ“. (Колиж прийшла повнота часу, післав Бог свого Сина, зродженого з невісти, поставленого під законом, щоби викупити тих, котрі були під законом, щоби прийняли усиновлення — Галат. 4, 4.)

Седмиці пророка Даниїла добігли до кінця. Жезл з рук Юди віднято й віддано поганинови, Іродови Великому, Ідумейцеві. Архієрейський уряд відібрано родині Арона й передано Симеонови, братові Юди. Макавея до часу, аж настане „вірний пророк“, т. є. Месія. Наче на знак надходя-

чого „Царя Мира“ цісар Август замикає святиню божка війни Януса.

На небі заясніла невидана досі звізда. За її рухом йдуть три царі-мудрі Сходу шукати Месії. Поганин Валаам пророчим оком бачив, як сходилa „звізда Якова“ (кн. Числ. XXIV, 17).

I колиж саме вибила ця епохальна година, як Син Божий сховався з неба на землю?

На ці питання силкуються вчені усіх століть дати вдоволяючу відповідь, та ледви чи котра є повною.

Маємо чотири розвязки цієї трудної квестії:

I ґрунтується на трицятьліттю життя Ісуса Христа при його хрещенні.

II ґрунтується на конскрипції Квіринія („квіриніянський перепис“).

III астрономічна розвязка.

IV сарархічна розвязка.

З різдвом Ісуса Христа почалася нова епоха в історії людськості. Настала „християнська ера“.

День народин Ісуса Христа повинен був припасти на 1 рік нашої ери. Та не так воно сталося. Творець цієї ери, монах IV стол. по Хр. Діоніз Малий (Dionisius Exiguus), назначив Різдво Ісуса Христа на 25. грудня 754 р. від основання Риму; 754 р. від основання Риму брав як перший рік по Хр., а 753 рік як перший рік перед Різдвом.

Рахунок Діоніза невірний.

Нема сумніву, що Ісус Христос народився перед 754 роком від основання Риму, і це певне, що народився за царювання Ірода Великого, перед його смертю, котра наступила перед 2. квітня 750 р. від основання Риму (Мат. II, 2, 9; Лук. I, 5).

Переїдїм з окрема розвязки вчених хронольоґів.

Ad I. Ісус Христос почав свою публичну діяльність хрещенням, а мав тоді „коло 30 літ“. Св. Іван Хреститель, старший від Ісуса Христа о 6 місяців, виступив в 15 році правління Тиберія (Лук. III, 1—23). Цісар Август помер 19. VIII. 767 р. від основання Риму, ц. є. в 14 р. по Хр, але літа влади Тиберія треба відчислити від співправління Тиберія з Августом при кінці 764 р. від основання Риму (що відповідає 11 р. по Хр.

В цей спосіб одержимо 15 рік правління Тиберія — 780 р. від основ. Риму, а це відповідає 27 р. по Хр., з чого слїдує, що Ісус Христос міг мати в січні 30 літ, коли хрестився. А що певною є дата смерті жидівського царя Ірода Великого (ц. перед 2. IV. 750 р. від основання Риму), отже мусить пересунути взад на 1 рік або 2 роки дату народження І. Христа

Цей 1 рік або 2 оставмо на жертвування І. Христа в святині осьмого дня по народженню, поклін трьох царів зі Сходу, втеча Пресв. Родини до Єгипту, різня вифлеємських дітей, котра наступила безпосередно перед смертю Ірода, як це подає й несвангельське свідоцтво Макробія (Сам. II, 4).

Так дістанемо як рік Різдва І. Хр. 748 або 749 р. від основання Риму, а це рівняється 5. або 6. р. перед Хр.

Ad II. Історик Тацит, Юсиф Флавій, а також Тертуліан подають, що головнокомандуючий римськими легіонами Квіриній перевів у Сирії конскрипцію населення в 8—7 р. перед Хр. Цей перепис не відносився до Палестини, котрою правив Ірод Великий, приятель Августа („*rex socius*“), одначе за кару, що без згоди Августа почав війну з Арабами, Август зарядив перепис також у Палестині.

Нічого не помогли заходи Ірода в Августа, у котрого виєднав лише це, що перепис відбудеться по жидівському припису (Числ. I, 2—46; XXVI, 2—63), це є поколіннями, як також урядниками Ірода.

Лист Августа до Ірода в справі конскрипції походить з 8 або 7 року перед Хр. Посольства Августа до Ірода та Ірода до Августа заняли щонайменше рік.

Виходить з цього, що перепису не розпочато в Палестині перед 6 роком перед Хр. Щойно по Квінтілію Варію (6—4 р. перед Хр.) обняв цивільну управу над Сирією й Палестиною Квіриній, котрий довершив перепису.

Ірод почав, продовжав С. Сатурнін (9—6 р. перед Хр.), пізнійше Квінтілій Варій (6—4 р. перед Хр.), а довершив перепису наслідник Варія Квіриній.

З тих фактів слідує, що Ісус Христос народився перед правлінням Квінтілія Варія, коло 6. або 5. р. перед нашою ерою.

Ad III. Цю трудність стараються розв'язати й астрономи на підставі появи величавої звізди, що привела трьох мудрців до Вифлеєму з поклоном.

Славний астроном Кеплер († 1630 р.) бачив в 1603 р. сполуку Юпітера зі Сатурном, а біля них з величавим світлом неznану звізду, з котрими получився слідуючої весни Марс.

По довгих міркуваннях прийшов Кеплер до переконання, що ця, неznана досі звізда, яка кружляла біля повисшої конюкції, злучилася з нею та утворила величаву констеляцію, це та сама, яка була провідницею для трьох мудрців. Математично доказав, що це сталось 747 р. від основання Риму, це є 7 р. перед Хр. (Kepler, *De nova stella in pede Serpentarii, et qui sub eius exortum de novo iniit, trigones Pragae 1606*, i *De vero anno, quo aeternus Dei Filius hu-*

manam naturam in utero benedictae Virginis Mariae assumpsit. Francofurti 1614.)

Цар Ірод, подивляючи це незвичайне світляне явище 750. р., приказав повбивати всіх дітей в області Вифлєсму від 2 літ і низше.

Деякі приймають, що ця звізда була кометою, яку обсервували Китайці 750. р. перед Хр.

Між астрономами немає згоди. Кеплєр подає 747. р. від основання Риму, Мінстер 748. р., Ліхтенштайн 749. р., Візелєр 750 р. а Рош 752. р. від основання Риму.

Ad IV. Ця розвязка ґрунтується на церковній службі єрейської кляси Авії. Благовіщення народження св. Івана Хрестителя наступило в часі, коли Захарія з кляси Авії сповняв архієрейські чинности в єрусалимському храмі. Було 4 кляси єреїв, котрі числили 4.000 членів, а ці розпадалися на 24 відділи, з тих осме місце з черги припадало відділові Авії (кожний відділ по черзі по тижневи сповняв єрейські чинности).

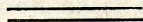
Перед збуренням Єрусаму Титом 70. р. по Хр. (823. р. від основання Риму) перша кляса Йоариба почала свою службу. Звідти починаючи, йдім взад, а дійдемо, що кляса Авії 747. р. від основання Риму почала свою службу від 16—22/VI і 31/X—6/XI, а в 748. р. від основання Риму від 17—23/IV і 3—9. X. Якщо приймемо весняну службу Захарії в храмі 747. р. або 748. р. від основання Риму за основу, то св. Іван Хреститель народився 748. р. в марті, а Ісус Христос 748. р. в серпні.

Якщо приймемо 749. р. за рік Різдва св. Івана Хрестителя в січні, то Ісус Христос народився в червні або з початком липня.

Якщо приймемо осінню службу 747. р., то св. Іван Хреститель народився 748. р. в половині серпня, а Ісус Христос 749 р. в половині лютого.

Якщо вкінці приймемо службу 748. р., тоді св. Іван Хреститель народився в половині червня 749. р., а Ісус Христос в грудні 749. р.

Цю останню дату Різдва Ісуса Христа, ц. є. 25. грудня 749. р. від основання Риму, приняла вселенська католицька Церква вже в IV стол. по Хр. і по нинішні часи її придержується.

Святочна Академія

з приводу ювілею 50-літнього священства св. Отця Пія XI

В неділю дня 22. грудня с. р. о год. 12 в пол. відбулася в салі Муз. Інст. ім. Лисенка у Львові святочна Академія для вшанування 50-ліття священства св. Отця Пія XI. Влаштуванням Академії занявся ювілейний комітет, зложений з о. мітр. Войнаровського, Дра Степана Федака, Володимира Децикевича і о. Дра ос. Сліпого. На тому справді величавому святі явився Високопреосвящ. Митрополит Андрей, оба єпископи: Преосв. Никита і Преосв. Іван, ціла Митр. Капітула, численне львівське духовенство, та маси світських громадян. Простора сая Лисенка була вщерть набита публікою. Сцена була гарно, зі смаком прибрана. На темному тлі висів портрет св. Отця, освітлений різнобарвними лампочками, прибраний рушниками, квітами і прапорцями в папських і українських барвах. На салі панував поважний, дуже святочний настрій.

Розпочав свято хор питомців Духовної Семинарії відспіванням папського гимну „Inalziam sulle rive del Tebro“ Після того виголосив святочну промову о. ректор Др. Іос. Сліпий, в якій схарактеризував Великого Ювілята, підносячи передовсім дві головні прикмети, що характеризують його понтифікат: першу — се змагання зреорганізувати життя в католицькій Церкві, опираючи те життя у всіх його ділянках, на Христовій науці, а другу — змагання піднести науку і звернути її на правий шлях. До тих двох головних — так би сказати — історичних прикмет Ювілята приходять інші, як благородність душі, ревність, миротворчий і підприємчивий дух, місійний запал, великий дипломатичний хист, зацікавлення і велика любов до церковного Сходу — се все прикмети, котрі роблять св. Отця Пія XI як людину і священника мужем Провидіння.

Відтак пішли дальші точки програми. П-ні Іванна Шмериковська-Приймова своїм гарним голосом, що звучить особливо ніжно і симпатично в долішніх реєстрах, відспівала три пісні, з котрих найкрасше вийшла Tosti-я „Ridona mi la calma“. Мішаний хор „Львівського Бояна“ під батутою п. Івана Охримовича відспівав Бортнянського „Блажен муж“ і Лисенка „Камо пойду“. Хористи виступали в скромних, чорних сукнях, що дуже підходило під той поважний, святочний настрій, що царював на салі. Хор співав дуже добре, головно „Блажен муж“, фразуючи й інтерпретуючи вельми інтелігентно прекрасну композицію.

Питомці Дух. Семинарії, Сеньковський (III р.) і Микитин (II р.) виголосили дві деклямації, написані спеціально на

ювілейне свято також питомцями. Першу з них „Evviva il Papa Re!“ написав Мик. Думанський (III р.), а другу „Наслідникови св. Петра“ — Ол. Герета (II р.).

Проф. Муз. Інституту п. Евг. Перфецький відіграв по мистецьки своє скрипкове сольо, а саме Мендельзона II часть з концерту E-moll „Роем“ Фібіха і „Ave Maria“ Шуберта-Вільгельма.

Акомпаніював до обох сольових точок дуже ніжно й дискретно проф. Муз. Інст. п. Борис Кудрик.

Закінчив свято хор питомців Дух. Семинарії, що під батуту Р. Ульяновського (III р.) відспівав бездоганно III концерт Бортнянського „Господи, силою Твоею“, маркуючи дуже вдатно динамічні вальори концерту.

Того самого дня, на зарядження Митр. Ординаріату, відправлено у всіх львівських церквах св. Літургії в наміренню св. Отця, закінчені гимном „Тебе Бога хвалим“.

X.

З сусідського табору

В урядовому опрані виленської архидієцезії „Wiadomości archidiecezalne wileńskie“, ч. 5, знаходимо на стор. 71—72 статтю: „Czy to wskazane?“ кс. Дра І. Гергета, в якій читаємо між іншим таке: „В наших східних воєвідствах маємо кілька мільонів білоруського і руського (русінського) населення православного віроісповідання. Ці православні, як знаємо, це нащадки католиків уніятського обряду (sic!). А в тодішніх уніятських церквах... Боже слово голошено рівнож по польськи, співано і моленося рівнож по польськи... В 1821. р. православна духовна семинарія в Минську жадала, щоби до програми семинарії введено як обов'язуючу польську мову, бо всі нею говорять (!) і її треба уживати в приставанню навіть з православним населенням (!)... Не треба тут додавати, що те уживання польської мови по церквах не було ніякими чинниками накинене з гори, або навіть пропагуване. От просто сам нарід горнувся до польщини, як до символу висшої культури...“

Дальше нарікає автор, що тепер, в новоутворених уніятських парохіях, чути проповідь тільки в російській мові, уніятську релігійну літературу ширять тільки в тій же російській мові... „Але чи то зірвання з давними язиковими традиціями в уніятських церквах є вказане, або коли вже так конечно мусить бути проскрибована польська мова, то чи вказане ввводжування до них замість білоруської мови, мови російської?“

Увага щодо російської мови зовсім справедлива, але щодо польської мови чи не комічна?...

В іншій статті того самого органу і числа („Nieco o misjach wewnętrznych“) радить якийсь кс. Р. С. „Товариству для внутрішніх місій“, щоби воно в навертання православних на католицизм, де ті православні живуть збитою масою, придержувалося такої воєнної стратегії: „Стратегія диктує розпочинати працю від окраїн (окрилюючи), або в деяких пунктах (перервання фронту — виліт)...“ Православних, що живуть серед польського населення розпорошено, слід навертати просто на латинство. „Унія придаласяби (!) в місцевостях, де православні живуть збитою масою, н. пр. в Росії“. — Справді по вояцьки!

На вище задану тему помістив також кс. Урбан Т. І. в „Przegląd-i powszechny“ (за листопад) статтю, якої загальний зміст такий: Для приєднання православних в Польщі до католицизму робиться з боку Поляків дуже мало. В дієцезіях підляшській, виленській, пінській і луцькій є заледво около 30 парохій „католицько-словянських“. Та ці парохії є переважно нечисленні і борються з труднощами як матеріальними, так і духової натури. „Катол.-словянські“ парохії не мають власної єпископської єпархії, але остають після зарядження Риму під юрисдикцією латинських єпископів. Обслугу їх поручено майже виключно ново наверненим православним священикам. Побіч них стануло до праці кількох священиків, що перейшло з латинського обряду і кількох Василіян та Редemptористів, а крім того польські Єзуїти оснували в Альбертині під Слонімом новіціят для продукування словянських місіонерів і обняли кілька душпастирських постів. Для виображення священиків кат.-словянського обряду оснував луцький єпископ Шельонжек в р. 1928 окрему семінарію в Дубні,*) а крім того виховується в тім обряді частина питомців Місійного Інституту в Любліні. На жаль, кількох навернених з православія священиків відлучилося знов від кат. Церкви і потягнуло за собою багато вірних. Такі випадки настроїли католиків песимістично. Польська суспільність і польська преса взагалі байдуже відносяться до цілої унійної акції. Ще найбільше інтересується нею виленська преса, яка однак є ворожо настроєна до унії, вважаючи її шкідливою для польського народу, бо унія утравляє роздор між українським і польським населенням та стається знаряддям чужого націоналізму. І в минувшину унія була помилкою, якої не слід повторювати. Кс. Урбан боронить історичної унії і за єп. Ліковським виказує різні прогріхи поляків супроти унії і уніятів. За те в обороні польських єпископів і соймів перед закидами кс. Урбана став в „Gazet-i Kość.“ (ч. 49, звісний наш друг кс. А. П. Він закидає нашим єпископам, що вони

*) Як довідуємося, семінарія недавно тому розпалася. — Ред.

мало дбали про виховання клиру, а клир, жонатий, обтяжений сімєю, що більше дбав про ту сімю, як про повірених собі вірних, не повчав належно нарід про церкву і про блуди православних.

Так отже ані Іпатій Потій, ані митр. Рутський, ані св. іосафат, ані інші наші єпископи з доби Берестейські унії, не виявили для нашого старенького кс. А. П. доволі жури коло придбання католицького клиру. А духовенство було нідоного.

Вкінці додає кс. А. П. такі вірні і глибокоумні уваги:

„Знаємо також, яку величезну частину наших земляків забрали нам „руські“ священники (жонаті, від польських нежонатих!!) в східній Малопольщі (кс. редактор повинен би знати, що це абсурд говорити про „руських“ в Малопольщі, ц. є. в західній Галичині) в останніх кількадесятьох літах...

Це рації дуже поважні, які дораджують велику оглядність в місійній праці на наших східних окраїнах. Іде передовсім про те, щоби скажений український націоналізм (!) не взяв там гори і не пошкодив справі релігії, як шкодить їй в Малопольщі (!)..."

Чи не справжнє: ловіть злодія?...

Ю.

Місії

Місія в Стинаві нижній, Любінецького деканату.

В Стинаві нижній, в часі від 23. листопада до 3. грудня 1929 р. включно відбулася місія під проводом оо. Редемптористів Франца Вандебосс і Володимира Породька зі Станиславова. ОО. Місіонарі прибули в суботу 23. XI пополудневим поїздом. О. 5-й год. попол. відправлено вечірню, по скінченню якої введено оо. Місіонарів процесіонально до церкви, де при вході повитав їх парох короткою промовою, віддаючи ключі від церкви. Зараз після того виголосив о. Породько першу науку „о цілі місії“, подаючи zarazом програму місії на час її тривання. Щоденно голошено по 3 науки: о год. 8. рано, о 11. перед полуднем і о 5. вечером; крім сього через три дні: в понеділок, второк і середу о год. 2 пополудні виголосив о. Породько три катехитичні науки для дітей. В середу о годині 3. пополудні відбулася сповідь дітей, а в четвер рано торжественне св. Причастіє. Того самого дня рано поїхав о. місіонар Вандебосс з місцевим о. сотрудином до Стинави вижної, де о. місіонар відправив Службу Божу і виголосив одну науку, а о. сотрудинок приготував в школі шкільну молодь до св. сповіді; оба вони пополудні висповідали її, а в четвер о. сотрудинок запричашав.

Від четверга почалась сповідь дорослих: в четвер мужчин, в п'ятницю женщин, а в суботу молоді: хлопців і дівчат.

При сповіди був дуже великий натовп вірних: своїх і сторонських. Так само масами сходилися на щоденні науки, особливо на вечірні, виповняючи щодня простору церкви вщерть, і за ту численну участь оо. місіонарі з часта нарід хвалили.

В неділю 1. грудня (св. свящ. Йосафата) день заповідався погідний і теплий, народу зійшлося много: своїх і сторонських. Прибули процесії з Любінець з о. Дром Єрмі, з Побука з о. Вол Демчуком і з Розгірча з о. Корнилом Левицьким. Та підчас співаної Служби Божої, котру правив о. Бобиляк з Нінева, полився дощ, котрий слотив вже потрохи до вечера. Через те посвячення місійного хреста і похід з ним через село та навколо церкви відбувався серед легкого дощу. По вкопанню місійного хреста повернули до церкви, де хрестну проповідь виголосив о. місіонар Породько. Успіх місії надсподівано дуже вдовольнячий. До сповіди і св. Причастія приступило около 2.000 вірних. Підчас богослужень співав гарно місцевий хор під проводом місцевого молодого парохіянина, Василя Петриканина.

В понеділок і второк, т.е. 2. і 3. грудня ішли даліше місійні науки і сповідь, а на вечірній науці у второк оо. місіонарі попращалися серед загального плачу з парохіянами, а о. парох подякував оо. місіонарям за їх щиру, невтомиму працю, а вірних візвав до витревання в добрих постановах і принесення плодів покаяння.

Оо. місіонарі заохотили парохіян до передплачування христ.-катол. часопису „Правда“ так що зголосилося 26 передплатників, та оснували брацтво „Неустанної Помочі Пр. Діви Марії“, до котрого вписалось понад 180 членів.

Усім оо. кондеканальним, що потрудилися з помічу в часі місії, складаю в своїм і своїх парохіян імени сердечну подяку.

о Іван Щуровський

Місія в парохії Пикувовичі - Борщовичі відбулася в днях 30.X. до 10.XII с. р. під проводом оо. Редemptристів зі Станиславова. Надзвичайна ласка Божя супровожала працю оо. місіонарів. Погода була прямо вимріяна. Крім місцевих взяли громадну участь вірні з дооколичних, навіть з подальших сіл. Висповідалося поверх 2.500 душ. А в процесіальнім обході з місійним хрестом через село було 4 до 5 тисяч учасників. Сей обхід, що розтягнувся на 1 км, розвинувся в величаву релігійну маніфестацію. Місійних наук слухали вірні з захопленням, а прощальна наука о. Якова записалася нестертими буквами в памяти всіх слухачів.

Впр. оо. Місіонарям, Впр. оо. Кондеканальним і Сусідам за ласкаву поміч складаю ще раз в імени моїм і моїх парохіян щиру подяку.

о. В. Ощипко

Всячина

Іменини Високопреосвящ. Митрополита Андрея як щороку так і в сім році святковано у Львові скромно, але зате щиро, з правдивим пієтизмом до Достойної Особи Великого Владики. В навечеріє Іменин складали йому побажання львівське духовенство і Духовна Семинарія, в сам день Іменин представники центральних культурних, освітніх і економічних установ. Гімназія і Учительська Семинарія СС. Василянок, що обі остають під Його могучим духовним покровом й існують завдяки Його щедрій матеріальній піддержці, урядили, кожда у себе, святочні концерти в честь Свогого Покровителя. Концерти, на яких був приявний Достойний Солєнізант, мали характер більш інтимний, сердечний, на котрі запрошено тільки таких гостей, що стоять у якомусь близькому відношенню до обох заведень. В неділю 15.XII влаштувала Богословська Академія в мурах Духовної Семинарії святочний вечір, на котрий крім Високопреосвящ. Митрополита і обох Владик, явилися члени Капітули, професори Академії, Ректорат Семинарії, багато духовенства світського і монашого та найвизначніші представники світського громадянства усіх станів. Під крилами Богосл. Академії єдналися найкрасіші представники народу з своїм духовим Батьком і Провідником. Святочний настрій збільшували хорові і музичні продукції та деклямація студентів Академії. Ректор Академії о. Др. Сліпий вніс тост в честь Митрополита, а Сей у довшій промові дякував о. ректорові, професорам, настоятелям і студентам Академії за сердечне прийняття, а приявним гостям за участь у святі. При кінці в руки о. ректора Сліпого вніс тост за світлий розвиток Академії і Семинарії, а в руки Голови Укр. Нац. Дем. Обєднання Д-ра Дм. Левицького за успіх творчої національної праці та консолідацію українського громадянства.

Новий гр-катол. Єпископ. Апостольський Престол іменував о. крил. Д-ра Івана Лятишевського єпископом-суфраганом для станиславівської єпархії.

Новий єпископ-номінат був досі членом гр. кат. Капітули в Станиславові, а одночасно професором церковної історії в тамошнім Єпархіяльнім Ліцею. Середні школи покінчив в Станиславові, а богословські студії у Львові та Інсбруці.

Новому Владиці, на Його новім, важкім і відповідальнім становищі, бажаємо великих успіхів, і обильного Божого благословення. — На многа лѣта, Владико!

Св. Отець виїхав із Ватикану. Як подають часописи, св. Отець Пій XI дня 20. грудня с.р. перший раз виїхав із Ватикану до церкви св. Івана на Лятерані, де відправив з нагоди свого

ювілею богослуження. Св. Отець поїхав туди автом без попереднього повідомлення, так що населення Риму, що ждало на се вже віддавна, довідалось про се аж по повороті папи до Ватикану. Церква св. Івана уважається матірньою церквою християнства. Від часів папи Пія IX, себто від 60 років жаден папа не виходив поза мури Ватикану, вважаючи себе справжнім в'язнем. Щойно теперішній св. Отець, розв'язавши в заключеному сього року Лятеранському пакті незвичайно складне „римське питання“ і ставши сувереном у власній державі, т. зв. „Citta Vaticana“, виїхав вперше поза мури своєї держави.

Парох гр. кат. церкви у Києві в тюрмі. В зв'язку з масовими арештами національних діячів на Радянській Україні арештовано в Києві і пароха тамошньої гр. катол. Церкви, о. Миколу Щепанюка. На вістку про його арештування Високопреосвящ. Митрополит повідомив про се Ап. Престол, просячи о інтервенцію в радянської влади. Та видно, що нічого ті заходи не помогли, бо розійшлися в останніх днях вісти, що о. М. Щепанюка вивезено вже на Соловецькі острови, до страшної тюрми, звідкіля вже вороття немає. Потвердження сих вістий ще покищо — на щастя — немає. О. М. Щепанюк, се одна з найсвітліших постатей серед нашого духовенства під сучасну пору, ревний і відданий всеціло справі Божій і народній, що видержав на важнім і відповідальнім становищі в Києві під лютим большевицьким режимом, цілих одинадцять літ.—Богъ да свободить и помилуетъ!

Загальні Збори Богосл. Наук. Товариства у Львові. Дня 11.XII с. р. відбулися V Заг. Збори Богосл. Наук. Товариства. Із звіту голови виходить, що наукова діяльність Т-ва дальше успішно розвивається. Досі видано 7 томів „Богословії“, 6 великих томів Праць і 7 менших томиків видань. Фінанси Т-ва в останнім часі значно поправилися, але все ще пасивні. Головою Т-ва вибрано знова о. Д-ра Йос. Сліпого. При кінці винесли Збори рішучий протест проти кривавого терору та лютого переслідування релігії в Радянським Союзі.

Дальша „ревіндикація“ церков. Польські римо-католицькі єпископи на цілім просторі бувшої уніятської, а тепер нез'єдиненої Церкви в Польщі, внесли до судів цілий ряд позовів з метою відібрати від православної Церкви чи пак „ревіндукувати“ біля 700 храмів божих разом з їхніми землями і маєтками загалом, тому що ті церкви були колись уніятськими, а щось кілька з них римо-католицькими, і їх колишнє царське правительство по скасуванню унії віддало православним. Відібравши ті церкви, схочуть їх перетворити на римо-католицькі, бо уніятів там покищо немає (біля 30 непевних і слабо зорганізованих, з мінімальним, вічно змін-

чивим числом вірних—парохій се заслабий претекст). Чи вдасться римо-католицьким єрархам перевести задуманий плян в діло (нині усе можливе!), годі передбачити, але вже нині можна сміло сказати, що задумана ревіндикація церков убиває симпатію серед православних для кат. Церкви.

Відгомін відкриття Богосл. Академії серед незєдинених. Як довідуємося від наших місіонарів, що працюють серед наших незєдинених братів за „Сокальським кордоном“ — то оснування Гр.-кат. Богословської Академії у Львові викликало серед православних незвичайно симпатичне враження.

Протирелігійний шал большевиків. Як доносилих ПАТ, — в Москві заборонено доставляти і купувати ялинки на Святий вечір. В цілому місті безбожники устроюють віча, на котрих домагаються, щоби усі фабрики працювали на Святий вечір та Різдво. Через свята гратимуть в театрах і кінах протирелігійні штуки. В цілій державі заповіджено протирелігійні відчити.

Нищать Біблію. Управителька головного уряду політосвіти, вдова по Леніні, Крупська, видала розпорядок, перевести ревізію по всіх бібліотеках у СРСР і знищити всі твори релігійного і загалом метафізичного характеру. Мають знищити не тільки Біблію, Талмуд, Коран, але й твори Канта, Шопенгавера, Ніцшого, Спенсера та Плятона.

Нові кардинали. На папській консисторії, яка відбулася 16.XII в Ватикані, іменував св. Отець п'ятьох нових кардиналів, після чого в салі del Trono виголосив промову про значіння відвідин італійського короля у Ватикані для католицької Церкви. Тепер папська курія має 63 кардиналів, з того 33 чужинців, а решта Італійці. Слов'яни мають тільки двох кардиналів, оба Поляки.

В справі дорогового податку. Недавно помістив був в „Ділі“ Др. Т. Окуневський, адвокат в Городенці, поучення для наших священиків, як рекурсувати проти накладаного на них дорогового податку. В цім поученні сказано: В серпні ц. р. видало Міністерство внутрішніх справ в порозумінню з міністерством скарбу обіжник (3. серпня 1929 л.161), який вияснює, що як довго не знесено законодатною дорогою § 17 австрійської дорогової устави з 18. серпня 1866 р. ч. 15 з 1867 в звязку з § 83 австрійської цивільної устави, так довго духовні у нас є вільні від дорогового податку накладаного автономічними властями. На випадок неправного накладання тих податків треба вносити рекурси до воєвідства, а якщо це не помоглоби, до адмін. трибуналу. Рекурси до адмін. трибуналу мають бути виготовлені в двох примірниках, підписані адвокатом і внесені протягом 60 днів

від останнього оречення воєвідства. Стемплева оплата виносить 30 зол., а від кожного залучника 50 сот. Якщо справа буде виграна, адмін. трибунал повертає стемплеву оплату. — Як учить досвід, помимо такого обіжника обох міністерств накладають на наших священиків даліше дороговий податок і ніякі представлення в низших інстанціях нічого не помагають. Деякі священики внесли вже рекурси до адмін. трибуналу і як надійде відтам рішення, повинні вони подати його до загального відома. При цій нагоді звернемо увагу, що такі рекурси, з огляду на високі стемплеві оплати, повинен би вносити оден священик коштом і зарядом цілого деканату, або й кількох злучених деканатів.

Католицька акція в Польщі. Юридична комісія польського єпископату порішила зорганізувати центральну раду Католицької Акції в Польщі з осідком в Познані.

„Польська національно-католицька церква“ існує в Зєдинених Державах від 1904. року. Вона повстала внаслідок конфліктів між польськими емігрантами і їхніми непольськими душпастирями, як рівнож внаслідок непорозумінь між польськими священиками і американськими єпископами. Основником і „єпископом“ цієї церкви є Годур. Годурівці відмовляють католицькій Церкві правдивости, відкидають догму про непомильність папи, дозволяють кожному викладати св. Письмо по власному переконанню й совісти, уживають в богослуженнях польської мови, дозволяють священикам женитися і т.д. Членів цієї нац. церкви в Америці є 61.000 в 92 громадах, а в Польщі має вона 38 громад і богословську семінарію. Органом Годурівців в Польщі є „Polska Odrodzona“.

Польські богослуження на Литві. З польської преси довідуємося, що на Литві ще й тепер відправляються в костелах богослуження в польській мові два рази в місяць, помимо протестів з боку литовського населення. Одні тільки наші латинники не можуть діждатися не то вже додаткових богослужень в українській мові, але й української проповіді, ба що більше, навіть української сповіді.

З церковної статистики. Найновіша церковна статистика виказує 14 патріархів, 243 архієпископів, 908 єпископів, 57 опатів, 331 апостольських вікаріїв і 600 єпископів титулярних. Нунціїв є 24, інтернунціїв 4, шарж д'афер 1 і апостольських делегатів 21. При Ап. Столиці є акредитованих 11 послів і 18 уповноважених міністрів чужих держав. Між мужеськими монашими чинами є 37 чинів замкнених, 17 чинів жебручих, 8 чинів регулярних каноніків, 66 конгрегацій і 10 інститутів. Число жіночих чинів і конгрегацій є далеко

більше. В Римі є 30 семінарій і церковних колегій різних національностей та 23 колегії, що належать до різних монаших чинів.

Проти дзвонів. Німецькі моністи ведуть від якогось часу боротьбу проти церковних дзвонів. Вони жалуються, що ті дзвони перешкаджають їм у нормальнім життю, є шкідливі для дітей і хорих. З цієї причини жадають вони, щоби дзвонення по церквах обмежити найвисше до трьох хвилин.

Югославянський закон для народних шкіл щойно опублікований. Обовязкова наука для всіх дітей триватиме через 8 років (VIII клас). В містах також „шкілки“ обовязкові.

Народна школа має повстати всюди, де в обрубі 4 кілометрів знаходиться принайменше 30 дітей, обовязаних ходити до школи. Де приступ до школи тяжкий, як minimum вимагається 20 дітей для оснoвання школи. Наука релігії обовязкова для всіх учеників. Релігії навчають священники або учителі. За навчання священники мають бути ремунеровані родичами учеників, а не державою. Плян навчання релігії означає міністерство.

Конференція мадярського єпископату. В Будапешті під проводом примаса кард. Шередія відбулася конференція мадярського єпископату. Голозним предметом нарад був плян 900-річного ювілею св. Емерика в 1930. р. Ювілей має бути національним мадярським торжеством.

Заборона гри в карти. Югославянське міністерство видало заборону всякої гри в карти, мотивуючи її тим, що через карти багато гроша йде на марне. Заборона входить в силу з 1. I. 1930. р.

Спільними силами. Югославянські католицькі єпископи недавно мали в Београді спільні наради з православними єпископами. Радили над наукою релігії в школах тай над викупом церковних дібр, що їх держава розпарцелювала, але дотепер не дала за них ніяких грошей Церкві.

Памятники Адама і Еви. В Балтиморе в Америці Джон Бреди в своїм городі поставив оригінальний пам'ятник першому чоловікові: Адамові. А саме виставив стовп з годинником, а на долі написав; „Так минає слава світа“. На таку концепцію привела його думка, що люди ставлять пам'ятники всяким славним людям, а про правітця Адама забувають...

Його сусід Квілін з того пам'ятника зрозумів, що праматір Еву люди також забувають, отже поставив і їй пам'ятник.

Собор сербських „богомольців“. По світовій війні в сербським народі зродився новий релігійний рух і то на низах, між простим народом. Приклонники сього руху живуть ревним релігійним життям і самі себе прозвали „богомольцями“. Се щось у роді російського „старчества“.

Спершу сербське духовенство держалося здалека від того руху, хоч і не осуджувало його. Міжтим деякі з єпископів спостерегли, що сей рух — при агітації протестантських сект — може зійти на манівці, якщо духовенство не возьме проводу. Богомольці—світські люди, а самі проповідали відправляли богослуження. По кількох роках досвіду більша часть духовенства зблизилася до богомольців. На чолі сього нового релігійного руху станув охридський єп. Николай, як відпоручник „Св. Архієр. Собору“.

В днях 27 і 28.Х с. р. богомольці мали свій перший загальний собор в монастирі Фенек коло Шабца. Урядово вони тепер — по переведеній організації — називаються „Народна християнська засідниця“, а поділені є на „братства“. На соборі було коло 2000 душ, мужчин і женщин, що були делегатами 125 братств, які числять 5.000 членів. Всі учасники собору висповідалися й запричащалися. Цілу ніч провели в молитві й в співанню побожних пісень.

Осередком руху богомольців є Крагуєвець. Там вони мають свою друкарню, в котрій дотепер вже випечатали півтора міліона різних книжок релігійного змісту. Мають також свій часопис, що печатається в 10.000 пр. На соборі між иншим рішено видавати релігійний часопис для інтелігенції.

Взагалі в сербським народі по світовій війні завважається релігійний ренесанс. (Kat. List).

Внаслідок латеранського пакту і конкордату Італії з Ап. Престолом буде число італійських єпископів і дієцезій значно обмежене. В майбутньому мають границі єпархій покриватися з границями поодиноких провінцій, так як се є прим. у Франції. Осідком єпископа буде столиця даної провінції. Італія має нині на 300 єпархій тільки 92 провінції, тому з часом буде знесених біля 200 єпархій. Нові дієцезії числили би після того пересічно по 400.000 вірних.

Число студентів богословії в Чехах і на Моравії в акад. році 1929/30 значно зросло. В Берні студіює 68 богословів (57 Чехів і 11 Німців). В Чеських Будіовичах 29 (22 Чехи і 7 Німців), в Кральове Градці 48 (28 Чехів і 20 Німців), в Літомерицях 55 (7 Чехів і 48 Німців). Найбільше число має Оломуц, бо 187 студентів (138 Чехів і 49 Німців). Крім того студіює на тамошнім теол. факультеті 3 Словаків і 3 Українців (з Закарпаття). В Празі всіх богословів є 63 (35 Чехів і 28 Німців). Крім них студіює на чеським теологічним факультеті 8 Словаків, 7 Українців (з Закарпаття), 3 Мадярів і 17 монахів. На німецьким теол. факультеті крім згаданих 28 студіює ще 23 монахи і 10 інших слухачів. Віднавська семінарія має 16 питомців (2 Чехи і 14 Німців), а крім того 11 Поляків. Отже загальне число богословів в історичних чеських краях виносить 466

(289 Чехів і 177 Німців) в порівнянні з минулорічним числом 408 богословів. Студії розложені на п'ять літ. П'ятий рік мають вже в сім акад. році Градец Кральове, Літомериці і Прага. Чи не краще було б спрямувати тих 10 Українців з Закарпаття на студії до Богословської Академії у Львові, де вони, як східні, безумовно більше скористалиб, чим на латинських університетах?

Берлін — осідок катол. єпископства. На основі конкордату, заключеного між пруським правительством і Ап. Престолом, утворено нову берлінську єпархію, що має біля 600.000 вірних. Єпископом для сеї дієцезії став єпископ Шрайбер, що був досі єпископом в Саксонії і він 7. X с.р. засів на новім владичнім престолі.

Автокефалія православної Церкви в Альбанії. Православна Церква в Альбанії проголосила свою автокефалію. Попирали її в тому Церква сербська і болгарська, натомість дуже вороже становище заняла супроти того факту Греція, кермуючися чисто політичними мотивами. Грецька часописна публична опінія домагалася від царгородського патріярха, щоби він кинув клятву на альбанську Церкву, як се був зробив перед 57 роками з болгарською Церквою. І царгородський патріярх відлучив від Церкви 4 православних альбанських єпископів та проголосив незалежність Церкви в Альбанії за неважну. Такому вирішенню справи царгородським патріярхом Альбанія не покорилася.

**В СІМ нашим Передплатникам
і Прихильникам складає РЕДАКЦІЯ
з нагоди празника Різдва Христо-
вого сердечні побажання Веселих
Свят і щасливого Нового Року.**

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові.

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о Петро Хомин

З друкарні Щ. Беднарського в аренді „Кооперативи Промислу
Графічного“ у Львові Ринок 9. Тел. 76-14.

З М І С Т

XXIV РІЧНИКА „НИВИ“ ЗА РІК 1929:

Редакційні статті:

Духове зближення	1—4
Наш напрям	94—96
Новий львівський єпископ-помічник	370—371
Кателицька Акція і „Нива“	424—425

Статті авторів:

О. Др. Г. Костельник:	Спир про епikleзу	4—20
	Засадничі ріжници	41—47
	Незвичайна книжка	53—55
	Де ілюзії	60—62
	„Мняще службу приноси- ти Богу“	169—174
	Стояння і клячання в цер- кві	201—209
	Мамона неправди	241—248
	Залякана совість	296—299
	„Одиноко правильна лінія“	305—310
	Замітки	321—335
	Коротка аналіза Господньої молитви	341—343
	Учений пустомель	354—357
	На закінчення	372—377
	У відгомін церкви	378—385

Замітки до рецензії	386—392
Большевизм — новітній „кльовн“ Християнства“	452—458
о. Др. Г. К.: Молоді говорять	310—313
о. В. Р. Рабій: Завваження на часі	20—22
Опіка над убогими парохіянами	288—289
Наші духовні потреби	470—473
о. Мих. Ковальчик: Про доходовий податок	22—25
50—53, 103—111	
о. Ю. Дзерович: Оживлення науки релігії	25—34, 48—50
Довоєнна праця нашого духовенства	64—69, 174—178
Некрольог † о. І. Рудович	353—354
о. А. Буцацький: Загальні Збори Т-ва Катехитів	34—35
Протиаькогольний рух і духовенство	145—147
О. Он. Гадзевич: Справа організації слуг	56—58, 190—191
о. Мих. Мосора: Чи новий декрет допоможе	58—59
По чий стороні облуда	191—192
Василь Щурат: Памятка по речникови покривджених	81—94
о. І. Рудович: Катехитичний конгрес у Монахові	96—100, 136—141, 335—344
о. І. Н.: Про великий піст	101—103, 131—134
„ Дисонанси довкруги лятеранського пакту	228—231
о. Петро Дзедзик: Розвязка римського питання	121—125, 166—168
„ Стигматизація Тереси з Коннерсрайт	217—220, 248—254, 347—352, 396—398
„ Золотий ювілей св. Отця, папи	
Пія XI	409—423
о. Сев. Матковський: Ратуймо нашу дітвору	126—131, 161—166
Свящ. Антін Радомський: В Гетсеманії	134—136
о. Володимир Кармазин: Душпастир в політичнім життю	141—144
о. Анд. Галадюк: Про методу науки релігії	179—185, 285—287

о. Др. В. Пелліх: Промова в соймі	186—190
Др. З. Під розвагу нашого духовенства	193
О. Др. М. Горникевич: Пять літ при гробі Святого	210—216
Ф. Т. Дещо про талмуд	220—223
о. Юстин Гірняк: З приводу одної рецензії	223—228
о. М. Галаят: Поазбучний зміст річників „Ниви“ 70—73, 113—115, 151—153, 194,	232—235
Ярослав Літинський: Примірнієсь священика	254—263
о. Петро Хомиш: Каплиця Духовної Семинарії у Львові	263—273, 459—347
„ Конференція українського гр. кат. Епископату в Римі	434—465
Николай Бердяєв: Зєдинення христіян Сходу і Заходу	276—285
о. І. Новосад: Картини з історії грецької Церкви 289—296,	344—347
о. Х: Відкриття Гр. кат. Богосл. Академії	392—394
„ Ювілейна Академія в честь 50-ліття священ- ства св. Отця Пія ХІ	477—479
о. Д. Л. В.: Десятьліття Інституту св. Йосафата	394—396
о. Др. П. Сліпий: Значіння і устрій Гр. кат. Богосл. Академії	426—433
Ю.: В справі матеріального положення нашого духовенства	449—451
„ В сусідській городци	487—480
Мик. Гулей: Актуальна справа	472—473
о. Анд. Мельник: Хронологія Різдва Ісуса Христа.	473—

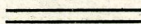
* * *

Спостереження з шкільної окружної вистави у Львові	62—63
Союз українських хліборобів	112—113
Зі Зборівського деканату	147
Відозва	148—149
Паломництво до Риму	149
† о. М. Баричко	150
Наступ на Рідну Школу	274—275
Їх погляди і стремління	300—305
Некрології	398—399
До відома отців перемиської єпархії	400

Відозва „Просвіти“	441—442
Гр. катол. Богосл. Академія (програма викладів на акад. рік 1020/30)	447—448

* * *

Нові книжки 35—37, 74—75, 115—117, 153—157, 194—197, 236, 357—359, 401, 439 - 441	
Всячина 37—40, 75—80, 118—120, 157—160, 197—200, 236—240, 313—320, 359—368, 401—408, 442—446	
Проповіді (в кожному числі) окремо пагіновані	1—176

— Н О В Е В И Д А В Н И Ц Т В О —

ЗАПРОСИНИ ДО ПЕРЕДПЛАТИ.

Від січня 1930 року зачне видавати

НАКЛАДНЯ МИХАЙЛА ТАРАНЬКА у ЛЬВОВІ ПОПУЛЯРНУ БІБЛІОТЕКУ

яка буде виходити періодично раз у місяць, окремими книжечками в об'ємі 4—8 арк. друку, формату 16-ки, популярно-научного змісту.

Першим випуском цієї БІБЛІОТЕКИ за січень 1930. буде книжечка проф. ДМИТРА ДОРОШЕНКА п. з.

„П О Р І Д Н О М У К Р А Ю“

мальовничий опис подорожі по Україні з численними образками.

Другим випуском — за лютий буде книжечка В. Лункевича в перекл. В. Фотинюка п. з. „ЖИТТЯ МУРАВЛІВ“ (з великою кількістю образків).

Третім випуском — за березень — буде книжечка Анатолія Котовича п. з. „МИКОЛА ГОГОЛЬ“ — популярна монографія цього великого письменника.

Дальші книжечки будуть з області: історії, географії, всяких ви-находів, техніки, геології, ботаніки, астрономії та різних описів.

МЕТОЮ цього нового видавництва є: **поширення позитивних та потрібних для життя відомостей** з різних ділянок знання серед широких кругів нашої суспільності — головно по селах. Отже ці книжечки мають стати інтересною та пожаданою лектурою для СЕЛЯН і РОБІТНИКІВ, а також для шкільної молоді. Кождий НАРОДНИЙ УЧИТЕЛЬ, СВЯЩЕНИК, КООПЕРАТОР — буде міг при допомозі цих книжечок вести з великим успіхом культурно-освітню працю серед широких мас.

Всі книжечки будуть ОБИЛЬНО ІЛЮСТРОВАНІ, що в великій мірі причиниться до їх ПОПУЛЯРНОСТІ, бо при допомозі образків краще утворюється в пам'яті читача прочитаний зміст.

Отсим отвіраємо СУБСКРИПЦІЮ на ПЕРЕДПЛАТУ „ПОПУЛЯРНОЇ БІБЛІОТЕКИ“ і просимо о масове надсилання передплат, після поданих нище умов:

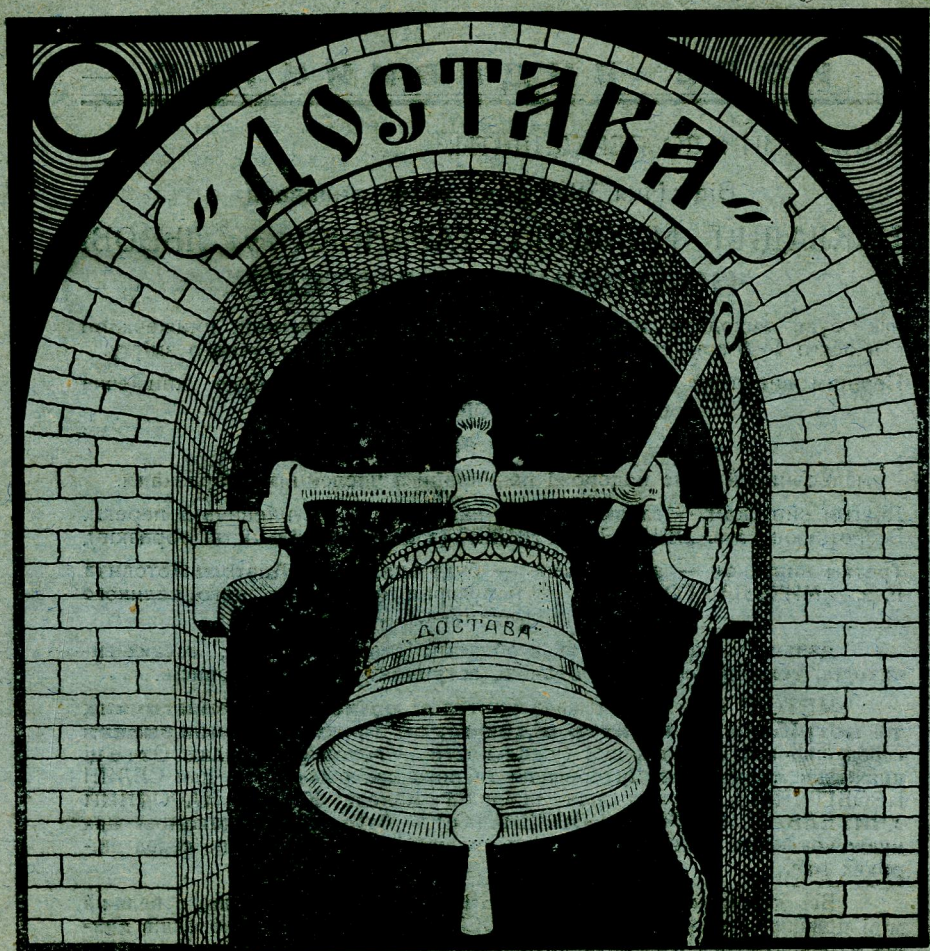
Цілорічна передплата	— на 12 книжечок	— 15 зл.
Піврічна	— на 6 „	8 зл.
Квартальна	— на 3 „	4 зл.

Для цілої заграниці 2 долари річно.

Пересічна ціна книжки в передплаті виносить 1.25 зол.

Книгарська ціна поодиноких випусків „Популярної Бібліотеки“ буде в дрібній продажі по книгарнях о 50—100 проц. вища. Отже через передплату матиме кождий значно дешевше кожду книжку, чим купуючи її поодинокю в книгарни. Передплату і зголошення посилати переказами або чеками ПКО. на число konta: **151.285**, з допискою: на „Популярну Бібліотеку“ на таку адресу:

Накладня Михайла Таранька, Львів, ул. Зіморовича ч. 3

Найліпші дзвони і всі церковні предмети
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинокa українська кооператива

ДОСТАВА

у своїх складах **Л Ъ В Ї В**, вул. Руська ч. 20., **П Е Р Е М И Ш Л Ъ**

Ринок ч. 23., **Т Е Р Н О П І Л Ъ**, вулиця Перля ч. 16.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: **Л Ъ В Ї В**, **Д О М І Н І К А Н С Ь К А** 11, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі прочі фірми з церковними річами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.